

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

APOLLONIA AD RHYNDACUM NEKROPOLÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Beste TOMAY

BURSA - 2015

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI
ARKEOLOJİ BİLİM DALI

APOLLONIA AD RHYNDACUM NEKROPOLÜ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Beste TOMAY

Danışman

Doç. Dr. Derya ŞAHİN

BURSA - 2015

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arkeoloji Anabilim Dalı, Klasik Arkeoloji Bilim Dalı'nda 701247005 numaralı Beste TOMAY' ın hazırladığı "Apollonia ad Rhyndacum Nekropolü" konulu (Yüksek Lisans Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar Adı : Beste Tomay
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Arkeoloji
Bilim Dalı : Arkeoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XIV +142
Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 20....
Tez Danışmanı : Doç Dr. Derya Şahin

APOLLONIA AD RHYNDACUM NEKROPOLÜ

Antik Dönemde Mysia ile Bithynia Bölgeleri arasında yer alan Apollonia ad Rhyndacum Antik kenti, günümüzde Bursa Uluabat Gölünün kıyısında yer almaktadır. Tezde ele alınan nekropol alanı ise Gölyazı' nın kuzeyinde modern anayolun iki yanına kurulmuştur.

Söz konusu alanda khamosorion, anıt mezar ve harçlı moloz taş örgü mezar tipleri görülmektedir. Nekropolde en fazla tespit edilen tip khamosorionlardır. Bunlar ana kayanın şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Anıt mezarların yapımında ise ana kayası kireçtaşı olan bloklar kullanılmıştır ve yoğun tahribatlarından dolayı tipolojileri hakkında kesin bir bilgiye ulaşamamıştır. Bu bloklar, nekropol alanı sınırları içerisinde tespit edilen taş kesme alanından taşınmış olması muhtemeldir. Kentte bir kazı çalışması yapılmamış olmasından ve kaçak kazılardan dolayı kentin ölü gömme adetlerine ilişkin bilgiler şuan için karanlıktır. Nekropol alanı dışında tespit edilen Bizans Dönemi lahit parçalarının ise nereden geldiği bilinmemektedir.

Sonuç olarak bu çalışma ile nekropol alanındaki mezarların Hellenistik Dönemden Bizans Dönemine kadar kullanım görmüş olduğu, nekropolün sınırlarının tahmin edilenden daha geniş olduğu öngörülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Gölyazı, Apollonia ad Rhyndacum, Nekropol, Mezar, Khamosorion

ABSTRACT

Name and Surname : Beste Tomay
University : Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Archaeology
Branch : Archaeology
Degree Awarded : Master Thesis
Page Number : XIV +141
Degree Dated : .... / .... / 20....
Supervisor (s) : Doç. Dr. Derya Şahin

NECROPOLIS OF APOLLONIA AD RHYNDACUM

Apollonia ad Rhyndacum Antique city, located in the regions between Mysia and Bithynia in antiquity stands by the lakeshore of Bursa Uluabat Lake at the present time. On the other hand, the necropolis area discussed in this paper is established on both sides of a modern highway, south of Gölyazı.

In the aforementioned area, types of chamosorion, tomb, and rubblestone pattern tomb are in sight. The most detected types in the necropolis are khamosorions. These are formed by the shaping of the parent rock whereas in the construction of mauseloums, blocks the parent rock of which is limestone were used and due to intensive damage they underwent no precise information as to their typology could be obtained. These block are likely to have been brought in through the stone-cutting area identified within the bounds of the necropolis area. Because of the fact that no licensed excavation work has been performed and due to unlicensed excavations, the city's entombment customs are tentative for now. It is not known from where the tomb pieces found out of the necropolis come. In conclusion, by means of this paper, it is envisaged that the tombs in the necropolis area were made use of from the

Hellenistic Period until the Byzantine Period and that the borderland of the necropolis was far extended than originally presumed.

Keywords

Gölyazı, Apollonia ad Rhyndacum, Necropol, Grave, Chamosorion

ÖNSÖZ

Antik Dönemde Bithynia Bölgesinin görkemli kentlerinden biri olan Apollonia ad Rhyndacum' un nekropol alanını çalıştığım bu tezin seçimi ve yönlendirmeleri konusunda her daim destekçim olan sayın danışmanım Doç. Dr. Derya Şahin' e öncelikli teşekkürlerimi sunarım. Antik Kentin yüzey araştırmaları başkanı aynı zamanda Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Mustafa Şahin başta olmak üzere tüm bölüm üyelerine ve yüzey araştırması çalışanlarına, Almanya'dan her türlü soruma bıkmadan cevap veren Araş. Gör. Ali Altın' a yardımlarından dolayı minnettarım. Ayrıca kentin daha önceki yüzey araştırmaları sırasında nekropol alanı ile ilgili çalışmalar yapan Yard. Doç. Dr. Ali Kazım Öz' e türlü destekleri, yönlendirmeleri ve benimle yaptığı doküman paylaşımları için çok teşekkür ederim.

Çalışmamın literatür araştırmaları sürecinde büyük desteklerini gördüğüm AKMED ve İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü çalışanlarına en içten şükranlarımı iletirim.

Bu süreç zarfında manevi ve teknik destekleri ile her zaman yanımda olan başta Nihal Kardoruk, Esra Sayın, Ceren Pilevneli ve Serdar Salman olmak üzere tüm arkadaşlarıma, dostlarıma, meslektaşlarıma minnettarım.

Her şeyden önemlisi maddi ve manevi destekleriyle her zorluğa karşı güçlü durmamı sağladıkları için sevgili aileme en derin teşekkürlerimle...

Benden sonra yapılacak olan çalışmalara kaynak olması temennimle...

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xi
HARİTALAR LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xv
ÇİZİMLER LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xix

BİRİNCİ BÖLÜM

(GİRİŞ)

1. KONUNUN AMAÇ VE YÖNTEMİ	1
2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ VE KAPSAMI.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

(APOLLONIA AD RHYNDACUM ANTİK KENTİ)

1. COĞRAFİ KONUMU VE TOPOĞRAFYASI.....	5
2. ARAŞTIRMA TARİHİ	7
3. KENTİN TARİHÇESİ	9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(APOLLONIA AD RHYNDACUM ANTİK KENTİ NEKROPOLÜ)

1. NEKROPOLÜN KONUMU YERLEŞMESİ VE DÜZENLENMESİ	9
2. MEZAR TİPLERİ	10
2.1.KHAMOSORION TİPİ MEZARLAR.....	10
2.1.1 KHAMOSORION TİPİ MEZAR KAPAKLARI	15
2.2 ANIT MEZARLAR.....	18
2.3 LAHİTLER.....	23
2.3.1 Girlandlı Lahit.....	23
2.3.2 Tabula Ansatalı Lahitler.....	25
2.5 HARÇLI TAŞ ÖRGÜ MEZAR.....	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

(ANALOJİ)

1. KHAMOSORIONLAR	28
2. KHAMOSORION KAPAKLARI	30
3. ANIT MEZARLAR.....	31
4. LAHİTLER.....	25
5. HARÇLI TAŞ ÖRGÜ MEZAR	26

SONUÇ.....	35
KAYNAKLAR.....	38
EKLER	47
EK-1 KATALOG	48
EK-2 HARİTALAR	70
EK-3 RESİMLER.....	72
EK-4 ÇİZİMLER.....	120
EK-5 GRAFİKLER	138
ÖZGEÇMİŞ.....	142

KISALTMALAR

Kısaltma	Bibliyografik Bilgi
ANT	Anıt Mezar
Bkz.	Bakınız
cm.	Santimetre
çev.	Çeviren
Çiz.	Çizim
D	Derinlik
ed .	Editör
Fig.	Figür
K	Kapak
K.G	Kapak genişliği
K.U	Kapak Uzunluğu
K.Y	Kapak Yüksekliği
Kat.	Katalog
kh	Khamosorion
km.	Kilometre
Lev.	Levha

M.Ö	Milattan Önce
M.S	Milattan Sonra
No.	Numara
pp.	Page to page
Res.	Resim
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
Supl.	Ek Dizi
T.G	Tekne genişliği
T.U	Tekne uzunluğu
Vol.	Volume
yy.	Yüzyıl

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

Harita 1: Mysia-Bithynia sınırında Apollonia ad Rhyndacum.....	71
Harita 2: Apollonia ad Rhyndacum Coğrafi Konum.....	71
Harita 3: Mezarların Nekropoldeki Konumu.....	Arka Cep

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1: Apollonia Ad Rhyndacum Google Maps.....	73
Resim 2: Le Bas Kent Planı Çizimi.....	73
Resim 3: Apollonia ad Rhyndacum Kent Planı.....	74
Resim 4: Blok Kaydırma Delikleri.....	75
Resim 5: Blok Kesme-Taşıma Yeri.....	75
Resim 6: Blok Taşıma Canlandırma.....	76
Resim 7: 1 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Genel.....	76
Resim 8: 1 Nolu Khamosorion Kesit.....	77

Resim 9: 1 Nolu Khamosorion Detay	77
Resim 10: Olba Khamosorion Tipi Mezar Örneği	78
Resim 11: 2 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	78
Resim 12: 2 Nolu Khamosorion Detay	79
Resim 13: Lykaonia Bölgesi Khamosorion Mezar Örneği	79
Resim 14: 3 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Genel	80
Resim 15: 3 Nolu Khamosorion Detay	80
Resim 16: 3 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Detay	81
Resim 17: 3 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Detay	81
Resim 18: 4 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Genel	82
Resim 19: Magnesia ad Maeandrum Khamosorion Örneği	82
Resim 20: 5 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	83
Resim 21: 6 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	83
Resim 22: 6 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	84
Resim 23: Trebenna' dan Khamosorion Örneği	84
Resim 24: 7 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	85
Resim 25: 7 Nolu Khamosorion Detay	85
Resim 26: 7 Nolu Khamosorion Detay	86
Resim 27: Beydağları' ndan Khamosorion Örneği	86
Resim 28: 8 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	87
Resim 29: 8 Khamosorion Tipi Mezar	87
Resim 30: 9 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	88
Resim 31: Olba'dan Khamosorion Tipi Mezar	88
Resim 32: 1 Nolu Kapak	89
Resim 33: 1 Nolu Kapak	89
Resim 34: 1 Nolu Kapak Detay	90
Resim 35: 1 Nolu Khamosorion Tipi Mezar Kapağı	90
Resim 36: Akroterli Khamosorion Mezar Kapağı Tipleri	91
Resim 37: Tahtalı' dan Khamosorion Kapak Örneği	91
Resim 38: 2 Nolu Kapak	92
Resim 39: 2 Nolu Kapak	92
Resim 40: Trebenna' dan Kapak Örneği	93

Resim 41: Kayapa' dan Kapak Örneği	93
Resim 42: 3 Nolu Kapak	94
Resim 43: 3 Nolu Kapak	94
Resim 44: Latmos Herakliası' ndan Kapak Örneği	95
Resim 45: 4 Nolu Kapak	95
Resim 46: 5 Nolu Kapak	96
Resim 47: 1 Nolu Anıt Mezar	96
Resim 48: 1 nolu Anıt Mezar	97
Resim 49: 1 Nolu Anıt Mezar Detay	97
Resim 50: 1 Nolu Anıt Mezar Detay	98
Resim 51: 1 Nolu Anıt Mezar Detay	98
Resim 52: 1 Nolu Anıt Mezar Detay	99
Resim 53: 1 Nolu Anıt Mezar Detay	99
Resim 54: Balgat Anıt Mezarı	100
Resim 55/a-b:Anazarbus' tan Altar	100
Resim 56: 2 Nolu Anıt	101
Resim 57: 2 Nolu Anıt	101
Resim 58: 2 Nolu Anıt	102
Resim 59: 2 Nolu Anıt	102
Resim 60: 3 Nolu Anıt	103
Resim 61: 3 Nolu Anıt	103
Resim 62: 3 Nolu Anıt Mezar Mimari Parça	104
Resim 63: 3 Nolu Anıt Mezar Mimari Parça	104
Resim 64: 3 Nolu Anıt Mezar Mimari Parça	105
Resim 65: Markia Mezar Anıtı	105
Resim 66/a-b:Markia Mezar Anıtı Podyum Örneği	106
Resim 67: Doğu Nekropol Anıt Mezar Temeli	107
Resim 68: Günlük Mezar Anıtı	107
Resim 69: Doğu Nekropol Anıt Mezar Temeli	108
Resim 70: Doğu Nekropol Anıt Mezar Temeli	108
Resim 71: Batı Nekropol Anıt Mezar Temeli	109
Resim 72: Batı Nekropol Anıt Mezar Temeli	109

Resim 73: Girlandlı Lahit.....	110
Resim 74: Girlandlı Lahit.....	110
Resim 75: Girlandlı Lahit Detay	111
Resim 76: Anadolu Lahit Üretim Merkezleri.....	111
Resim 77: Çanakkale Müzesi Girlandlı Lahit Örneği	112
Resim 78: Kilikia Uzuncaburç Girlandlı Lahit Örneği	112
Resim 79: Tabula Ansatalı Lahit.....	113
Resim 80: Tabula Ansatalı Lahit.....	113
Resim 81: Tabula Ansatalı Lahit.....	114
Resim 82: Tabula Ansatalı Lahit.....	114
Resim 83: Simitçi Kale Üzerindeki Tabula Ansatalı Lahit.....	115
Resim 84: Simitçi Kale Üzerindeki Tabula Ansatalı Lahit Detay.....	115
Resim 85: Bergama'dan Prokonnesos Üretimi Lahit.....	116
Resim 86: Moloz Taş Örgü Mezar	116
Resim 87: Moloz Taş Örgü Mezar	117
Resim 88: Moloz Taş Örgü Mezar Detay.....	117
Resim 89: Moloz Taş Örgü Mezar Kiremit.....	118
Resim 90: Parion' dan Moloz Taş Örgü Mezar Örneği.....	118
Resim 91: Muğla'dan Moloz Taş Örgü Mezar Örneği.....	119

ÇİZİMLER LİSTESİ

	Sayfa
Çizim 1: 1 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	121
Çizim 2: 2 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	122
Çizim 3: 3 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	123
Çizim 4: 4 Nolu Khamosorion Tipi Mezar	124
Çizim 5: 5 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	125
Çizim 6: 6 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	126
Çizim 7: 7 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	127
Çizim 8: 8 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	128

Çizim 9: 9 Nolu Khamosorion Tipi Mezar.....	129
Çizim 10: 1 Nolu Kapak.....	130
Çizim 11: 2 Nolu Kapak.....	131
Çizim 12: 3 Nolu Kapak.....	132
Çizim 13: 4 Nolu Kapak.....	133
Çizim 14: 5 Nolu Kapak.....	134
Çizim 15: 1 Nolu Anıt Mezar.....	135
Çizim 16: 2 Nolu Anıt Mezar.....	136
Çizim 17: 3 Nolu Anıt Mezar.....	137
Çizim 18: Harçlı Moloz Taş Örgü Mezar.....	138

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1: Apollonia ad Rhyndacum Mezar Tiplerinin Dağılımı.....	140
Grafik 2: Apollonia ad Rhyndacum Anıt Mezarların Doğu ve Batı Nekropole Dağılımı	141

BİRİNCİ BÖLÜM

(GİRİŞ)

1. KONUNUN AMAÇ VE YÖNTEMİ

Antik Dönemde Mysia ile Bithynia Bölgeleri arasında yer alan Apollonia ad Rhyndacum Antik kenti, günümüzde Bursa İzmir karayolunun 35. kilometresinde bulunan yol ayrımından 7 km'lik yolla ulaşılan Uluabat Gölü'nün doğu ucunda bir yarımada üzerinde almaktadır. Apollonia; Bursa ve çevresinde günümüzde araştırılan Nikaia 'dan sonra ikinci önemli ve büyük antik kent olarak geçmektedir. Kent, 19. yüzyıl boyunca gezginler ve seyyahlar tarafından gezilmiş ve bunların kısa raporlar ve notlarında yer edinmiştir. Tez kapsamında çalışılacak olan nekropol alanı; Gölyazı' nın kuzeyinde modern ve antik yerleşimin tek karayolu bağlantısı olan yolun iki yanına kurulmuştur. 2,50 m. genişliğindeki antik yol bugünkü asfalt yola paralel ve onun yaklaşık 1,50 m. alt kodunda ilerlemektedir.

Yapılan yüzey araştırması ve tez kapsamında gerçekleştirilen alan taramasında tespit edilen nekropol alanı sınırları içerisinde 3 tip mezar bulunmaktadır. 9 adet khamosorion olarak adlandırılan ana kayaya oyularak yapılmış sanduka mezar, 3 tane anıt mezar ve 1 tane moloz taş örgü mezar vardır. Bunların yanı sıra 5 adet anıt mezar olduğunu düşündüğümüz temel, 4 adet khamosorion tipi mezarlara ait olduğunu düşündüğümüz kapaklar mevcuttur. Çalışılacak olan mezarların daha önce geniş bir araştırma çerçevesinde incelenmemesi, yapılan çalışmaların istikrarsız, plansız yapılmış olması, bölgenin ölü kültü ve mezar mimarisi hakkında ayrıntılı bir çalışma yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, araştırma konusu olarak seçtiğimiz konunun var olan bilgilerdeki boşluğu doldurması hedeflenmektedir.

Tez konusu belirlendikten sonra çalışmalara arazinin gezilmesiyle başlanmıştır. İlk olarak daha önce yapılmış olan gerek yüzey araştırması raporları gerekse diğer kentten bahseden kaynaklar ışığında kentin hemen giriş kapısının yakınında yer alan

kısmı yoğunlaşmıştır. Burada yer alan mezarların yerleri tespit edilerek benzerleri alan boyunca aranmıştır. Sonrasında kentin kuzeyine doğru hem doğu hem batı kısım ayrıntılı olarak gezilmiştir. Bu yapılan ilk tarama aşamasında 6 adet khamosorion ve 3 adet anıt mezar tespit edilmiştir. Ardından bulunan bu mezar tipleri ve kentin tarihçesi ile ilgili kaynak araştırması başlamıştır. Bu bağlamda Uludağ Üniversitesi Kütüphanesi, Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Kütüphanesi, Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) ve Alman Arkeoloji Enstitüsü Kütüphanesinde (DAI) İlk aşamadaki kaynak taraması yapılmıştır.

Sonraki arazi taraması ile gezilecek alan daha da genişletilmiş ve göl kenarının ulaşılabilen tüm yerleri de incelenmiştir. Bu aşamada gerek yol kenarında gerekse zeytinliklerin iç kısımlarında anıt mezarlara ait olabileceğini düşündüğümüz temeller tespit edilmiştir. Bitki örtüsünden fark edilemeyen 3 adet daha khamosorion tipi mezar da bu araştırma esnasında fark edilmiştir.

Arazi taramasından sonraki aşamada ise bulunan mezarların kayıt altına alınmasıdır. İlk olarak doğu nekropolde tespit edilen khamosorion mezarların yüksek bir merdiven yardımı ile fotoğrafları çekilmiştir. Sonraki aşamada arazide manuel çizimleri yapılmıştır. Bunların dijital ortama aktarılmasıyla Autocad programı kullanılarak çizimleri yapılmıştır.

Sürdürülen literatür çalışması esnasında Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) 'nde konaklayarak daha geniş çaplı araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda benzer mezar örnekleri bulunarak mezarların analoji için kaynak toplanmıştır.

Tüm bu çalışmalar doğrultusunda Apollonia ad Rhyndacum nekropolünün sınırlarını belirlemeye çalışmak, kentte kullanılan mezar tipolojisi ne şekilde ve tarihlendirmeleri konusunda bilgi sahibi olabilmek en büyük amaçlarımızdır.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ VE KAPSAMI

Tez konusu olan mezarlar incelenirken, konu ile ilgili yayınlarda uygulanan çalışma yöntemine bağlı bir sistem takip edilecektir. Ele alınan mezarların özgün malzeme olması ve şüana kadar tümünün ele alınarak incelendiği kapsamlı bir çalışmanın yapılmamış olması, bunların literatür çalışmasından önce bazı özelliklerinin anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Buradaki ilk aşama, mezarların teknik çizimlerinin yapılması ve bunların fotoğraflanarak kayıt altına alınmasıdır. Tez çalışmasında söz konusu çalışmaların yapılmasının ardından ise, mezarların tipolojik ayrımları oluşturulmuş olacak ve bu sayede kendi içlerindeki ayrımları ve tanımlamaları sağlanabilecektir.

Çalışma aşamasında; mezarların benzer örnekler bulunarak karşılaştırma yapılması tezin bir diğer önemli kısmını oluşturmaktadır. Mezarlar ile ilgili teknik özelliklerin ele alınması; tipolojik çalışmanın yapılmasının yanı sıra kütüphane çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, , Uludağ Üniversitesi kütüphanesinden ve Antalya- Suna- İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Kütüphanesinden (AKMED) faydalanılmıştır. Aynı zamanda Değerli Bölüm başkanımız Prof. Dr. Mustafa Şahin ve sayın danışmanım Doç. Dr. Derya Şahin' in sağladıkları fırsat sayesinde oldukça geniş bir literatüre sahip olan İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü (DAI) misafirhanesinde konaklayarak gerekli araştırmalar ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır.

Apollonia ad Rhyndacum Antik kentinin nekropol alanında tespit edilmiş olan farklı tipteki mezarların Roma dönemine ait olduğu düşünülmektedir. Khamosorion tipi mezarlardan birine ait olan kapak, form açısından baktığımızda Erken Roma Dönemine tarihlendirme yapabiliyoruz. Ancak kentte tespit edilen Hellenistik Dönem duvar kalıntıları -bunlardan biri Kız ada' da yer alan Apollon tapınağının temelidir. Bu durum bana nekropol alanında tespit edilen bu mezar tipinin Hellenistik Dönemde de kullanılmış olabileceğini düşündürmüştür. Çünkü nekropol kendinden sonraki dönemde de kullanım görebilir. Bu mezar tipinde de bu kapak örneği dışında kesin olarak Roma

Dönemine tarihlendirme yapabileceğimiz herhangi bir veri bulunmamaktadır. Kaçak kazılar nedeniyle çok fazla tahrip görmüş bu mezarlara ait buluntu söz konusu değildir.

Diğer bir mezar tipi olan anıt mezarların günümüzde tespit edilmesi kazı gerçekleştirilmeden çok zordur. Serdar Aybek ve Ali Kazım Öz tarafından yapılan yüzey araştırması neticesinde 3 adet anıt mezar tespit edilmiştir. Ancak Bedri Yalman, nekropol alanında çok sayıda aile mezarı, anıt mezar ve heroon yapılarının yer aldığını 1987 yılında yayınladığı makalede belirtmiştir. Nekropol alanında tarafımızca yapılan alan taramasında bu tür yapılara ait kalıntılar dikkatimizi çekmiştir.

Şimdiye kadar yapılan yüzey araştırmaları dışında çalışılmamış olan bu mezarlar, Mysia bölgesi başta olmak üzere diğer bölgelerle de karşılaştırma yapılması halinde, bölgenin mezar kültürü hakkında bilgi sahibi olunması hedeflenmektedir. Değerli Hocamız Prof. Dr. Mustafa Şahin başkanlığında Gölyazı' nın envanterlenmesi amacıyla yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Bu tez ile beraber, bahsi geçen mezarların ayrıntılı bir dökümantasyonu yapılmasıyla Bugünkü adı Gölyazı olan Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti daha iyi tanınacak ve kültür turizmi açısından Bursa' ya faydası dokunacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

(APOLLONIA AD RHYNDACUM ANTİK KENTİ)

1. COĞRAFİ KONUMU VE TOPOGRAFYASI

Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti; Bursa ilinin 34 km batısında bulunan Uluabat Gölü ve çevresinde yapılan yüzey araştırmaları kapsamında incelenmiş bir kenttir. Kent Bursa-İzmir karayolunun 35. kilometresinde bulunan yol ayrımından 7 km. 'lik bir yolla ulaşılan ve Uluabat Gölü'nün doğu ucunda bir yarımada ve bunun önünde yer alan bir ada üzerinde yer almaktadır (Harita 1, Res. 1). Yuvarlak formlu bir alçak tepe oluşturan ada ile anakara kısmının bağlantısı bir köprü ile sağlanmaktadır. Apollonia Anadolu ışık tanrısı Apollon'un kentin koruyucu tanrısı olması ve burada bir tapınağın bulunması şehrin adının Apollonia olarak belirlenmesinde rol oynamıştır. Kentin ismi Anadolu'da bulunan aynı isimli diğer kentlerden ayırmak için "Mustafa Kemalpaşa Çayı Üzerindeki Apollonia" anlamına gelen "Apollonia Ad Rhyndacum" olarak adlandırılmıştır (Texier, 2002: 245). Bazı kaynaklarda Mysia kenti olarak adlandırılan Apollonia ad Rhyndacum bazı kaynaklarda da Bithynia Bölgesi kenti olarak verilmektedir. Bu durum kentin Mysia ve Bithynia bölgesi sınırında (Robert, 1980: 93) bulunmasından dolayı kaynaklanıyor olmalıdır. (Harita 2)

2. ARAŞTIRMA TARİHİ

Apollonia Ad Rhyndacum kenti, antik dönemde önemli bir yere sahiptir. Gerek topografik konumu gerekse siyasi olayları ile dönemin önemli yerleşimleri arasında olduğunu kanıtlamaktadır. Kentin adı antik kaynaklarda da geçmektedir. Strabon, Plinius, Plutarkhos (Plutarkhos, 1934: 503, 505) gibi antik yazarların bahsetmesi bize kentim önemini bir kez daha kanıtlar niteliktedir.

Plinius; Rhyndakos çayını Asya ile Bithynia arasında sınır göstermiştir (Yalman, 1987: 7). Nehrin doğusunda kalan Apollonia ad Rhyndacum ile Hadrianapolis kentleri

Asya'ya dâhil edilmiştir. Ayrıca Miletos'un kolonileri arasında Apollonia ad Rhyndacum 'uda göstermektedir (Pliny, V, 32.30)

Strabon; Apollonia ad Rhyndacum kentinin Daskylitis gölünün yakınlarında bulunan Rhyndakos çayının üzerinde yer aldığını ve Kyzikos'lulara ait olduğundan bahsetmektedir (Strabon, 60, C575: 10). Antik kaynaklar kentin kuruluş tarihi ve kurulduğu dönem hakkındaki şartlar hakkında bilgi vermemektedir. Fakat bazı bilgiler nümizmatik ve epigrafik bulgulardan edinilebilmektedir.

Kent 18-20. yy. boyunca gezginler ve seyyahlar tarafından gezilmiş ve bunların kısa raporlarda ve notlarında yer edinmiştir (Sestini, Pingeron, 1789: 78; Tomaschek,1891: 12; Bingley, 1822: 74; Hamilton, 2013: 72,73; Menthon, 1935: 16, 17, 18). Bu gezginler genellikle Kyzikos ve Daskyleion ile ilgilenmişler, Apollonia hakkında ayrıntılı bilgilere yer vermemişlerdir. Bu yıllara yapılan çalışmalar daha çok epigrafik çalışmalar olmuş ve kent üzerinde bulunan mimari buluntulara fazla değinilmemiştir. Ancak 1888 yılında Le Bas, kentin planını ve yapıların çizimini yapmıştır ve önemli bilgiler aktarmıştır (1850: II; 1794-1860: 2) (Resim 2) . Bu aynı zamanda 1986 yılına kadar yapılmış son çalışma olmuştur. Bu tarihte Bedri Yalman kentle ilgili fazla derine girmeden bir tanıtım yazısı yayınlamıştır. 1990 yılında ise A. Abmeier kentin tüm tarihini özellikle yazılı belgelere dayanarak sunmuş ancak arkeolojik kalıntılara fazla yer vermemiştir. Bu çalışmaların ardından 1996 yılında Yıldız Ötüken bölgedeki detaylı araştırmasında kentin Bizans Dönemi kalıntılarını ortaya çıkarmış ve kentte yer alan kilise ile ilgili önemli bir çalışma yapmıştır (Ötüken, Durukan, Acun, Pekak, 1986: 16-22). Yüzyılın sonlarında Kyzikos çalışmalarıyla adını duyurmuş olan F. W. Hasluck Apollonia'yı da ziyaret etmiş ve özellikle Kız Adası ile ilgili çalışmalar yapmıştır (Hasluck,1910). 1900'lü yıllarda bölgeye gelen seyyahlar dışında diğer bilim adamlarının dikkatini çekmemesi kentle ilgili belgelerin sayıca yetersiz olması sonucunu doğurmuştur.

Daha sonra Doç. Dr. Serdar Aybek ve Yrd. Doç. Dr. Ali Kazım Öz tarafından 2000 yılında ziyaret edilmiş ve 2002 yılında yüzey araştırmasına başlanmıştır (Aybek, Öz: 2004; Aybek, Öz, 2007 (a); Aybek, 2007 (b); Aybek, Öz, 2008; Aybek, Öz, 2009; Aybek, Öz, 2010; Aybek, Öz, 2012). Yapılan literatür çalışmaları sonucunda kentteki yakın dönem çalışmaları başlamıştır. Bundan sonra belirli aralıklarla 2010 yılına kadar

araştırmalar devam etmiştir. Bu dönemde yapılan çalışmalar küçük eser envanteri, arazi envanteri ve literatür araştırmaları olarak üç ana başlık altında toplanmıştır. Son olarak; Uludağ Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı değerli Hocamız Prof. Dr. Mustafa şahin başkanlığında 2015 yılında Gölyazı Kültür envanteri çıkarılması amaçlanarak yüzey araştırmasına başlanmıştır (şahin, 2014).

3. KENTİN TARİHÇESİ

Mysia ve Bithynia sınırındaki kente ait en eski buluntuların M.Ö 4. yy. sikkeleri¹ olduğu söylense de Apollonia isimli birçok kent bulunmasından dolayı kesin bir bilgi yoktur. Araştırma kapsamındaki bazı sikkeler M.Ö 430-330 tarihlerini vermektedir(Wroth,1964:8). Kentin adının nereden geldiği araştırmacılar tarafından tartışma konusu olmuştur. Anadoluda Apollonia isimli 9 kent bilinmektedir (Yalman, 1987: 7). Kentin adı Rhyndakos ayından gelir (Freely, 2002: 51) ve Rhyndakos ayı zerindeki Apollonia Anlamında Apollonia ad Rhyndacum olarak bilinir. Apollonia adının ise kentin tanrısı Apollon' dan geldiği düşünülmektedir. Bunun yanında Pergamon Kralı Attalos' un annesinden dolayı bu ismin koyulduğu düşünülse de diğer bir düşünce ise Anadolu kökenli olduğudur. Bunun kanıtı olarak günümüzde kent için hala Abulyond denmesidir (Umar, 1993: 89).Bazı kaynaklarda kent, Miletos'un kolonisi olarak geçmektedir (Bilabel, 1920: 45-46, Magie, 1950: 113; Erhardt, 1983: 9; Gorman, 2001: 247; şahin, 2014; 9). Miletos'ta bulunmuş ve M.Ö 2. yy.' a tarihlendirilen bir yazıtta, koloni kent olan Apollonia'nın Miletos ile olan bağlarını canlandırmak istemesiyle alakalıdır ve elçiler göndermiştir (Greaves, 2003:164,165). Nitekim komşu kent konumundaki Miletopolis'in M.Ö 700' lerde kolonizasyon hareketi sırasında Miletoslular tarafından kurulduğu bilinmektedir (Freely, 2002: 51). Ancak bu kentlerin kurulumunun Miletos ile hiçbir alakası olmadığını savunan araştırmacılar da söz konusudur (Umar, 2006: 176).

Kent sonraki dönemde Attalos' un hükümdarlığını ilan etmesi ve bölgede hkimiyet kurması sonucunda Pergamon 'un yönetimi altına girmiştir (Umar, 2006: 177). Apollonia isminin ilk olarak Pergamon Krallığı döneminde basılan sikkelerde

¹ Apollonia ad Rhyndacum sikkeleri için bkz. FRITZE Von Hans (1913), Adramytion - Kisthene: Mit Tafeln I-X, aus: Die Antiken Münzen Mysiens, Walter De Gruyter Incorporated 1,Tafel IV, Berlin.

görülmektedir (Şahin, 2014: 9). Miletos'ta tespit edilen bir kararnamede, Apollonia'nın bir Miletos kolonisi olduğu ve Attaloslar döneminde kentin Apollonia olarak isimlendirildiği anlaşılmaktadır (Şahin, 2014: 9). Kentin Pergamon öncesi döneme ait herhangi bir yazıt ve sikke tespit edilememiştir. Bu nedenle kentin Hellenistik dönemde farklı bir isimle anılmış olması ihtimaller arasındadır (Şahin, 2014: 9).

Roma Döneminde Adramytteion mahkeme merkezine bağlı 11 kentten biri olan Apollonia bir süre de Kyzikos'a bağlı kalmıştır. Şehrin refah seviyesi M.S 2. Yüzyılda Roma döneminde artmıştır. Kent, Ephesos liman kayıtlarına göre İmparatorluk döneminde bir liman kentidir (Şahin, 2014: 10). Marmara Denizine doğrudan bağlantı Rhyndakos üzerinden sağlanmaktadır (Şahin, 2014: 10). M.S 124'te Bithynia ve Mysia'yı etkileyen birkaç deprem yüzünden kent hasara uğramıştır. Daha sonra imparator Hadrian hepsi depremden hasar görmüş olan Bithynia kentlerinden Nikomedia ve Nikaia'yı ve Mysia kentlerinden Kyzikos'u ziyaret etmiştir (Karagöz, 2005: 34, 35). Yazılı kaynaklar Hadrian'ın Apollonia'yı ziyaretinden bahsetmemektedir. Nitekim Gölyazı merkez cami arkasında kule kalıntısı üzerinde yer alan yazıtlı blokların Kız Ada'da bulunan Apollon Tapınağı'ndan getirilmiş olduğu düşünülmektedir. Bu bloklar M.S. 120 yılında Mysia'ya gelen ve Apollonia'ya uğramış olan Roma İmparatoru Hadrian onuruna Apollon Tapınağı önüne inşa edilen stoa ya da portikoya ait olduğu düşünülmektedir (Hasluck, 1910: 69).

M.S 268 yılında Apollonia Ad Rhyndacum kenti de Got istilasına uğramış ve bu durumdan zarar görmüştür (Şahin, 2014: 11). Mysia'nın sınırları değişmiş M.S 4. yüzyılda kent Hellespontos'tan alınarak Bithynia Piskoposluklarına dâhil edilmiştir (Şahin, 2014: 11). Kent bir süre Nikomedia'ya bir piskoposluk olarak kalmış daha sonra bu ayrıcalık Kios'a geçmiştir. 680 ve 690 konsüllerinde kent Theotokia olarak geçmektedir (Ramsay, 1890: 181). Bizans döneminde kentin adı Theotokiana olarak da bilinir (Hasluck, 1910: 72). Uzun yıllar Bizans İmparatorluğu içinde sakin bir hayat süren kent 14. yy. başlarında bölgede varlığını sürdüren Osmanlı akınlarına maruz kalmış ve yönetimi altına girmiştir. Sonrasında Prusias ve Apamedia'dan kaçanların toplandığı bir kent olarak varlığını bir süre daha sürdürmüştür (Texier, 2002: 245). Osmanlı döneminde kent gittikçe küçülerek, sadece ada üzerinde kalmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(APOLLONIA AD RHYNDACUM ANTİK KENTİ NEKROPOLÜ)

1.NEKROPOLÜN KONUMU YERLEŞMESİ VE DÜZENLEMESİ

Nekropollerin düzenlemesi birçok kentte benzerdir. Antik Çağda nekropol alanları, hemen hemen daima surların dışında bulunmaktaydı ve özellikle kent kapılarının çevresinde ve yollar boyunca uzanıyordu (Çelgin, 1994: 157). Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nin de aynı durum söz konusu olup, kentin nekropolü sivil mimarinin başladığı yerde son bulmaktadır.

Nekropol, antik yolun her iki tarafında Zambaktepe' nin doğu kısmında yer almaktadır. Kentin giriş kapısının yakınından başlayarak bugünkü adıyla Gölyazı' nın girişine doğru yolun her iki tarafında devam etmektedir (Aybek, Öz, 2004: 4). Bu yüzden doğu-batı nekropol olarak adlandırmak uygundur. (Resim 3). Şehre ulaşımı sağlayan tek yol olması nedeniyle kente giriş çıkışlarda ölümlerin her seferinde ziyaret edilmesi sağlanmıştır (Özdilek, 2008: 236). Apollonia ad Rhyndacum Kenti Nekropolünden bahseden eski kaynaklar oldukça azdır. Kentin nekropol alanı; günümüzde İzmir-Bursa karayolundan yaklaşık 4 km içeride, Alidede bayırı civarında tespit edilmiş olan büyük kalker bloklardan dolayı buradan başladığı bilinmektedir (Yalman, 1987: 9). Nekropol, Gölyazı' nın kuzeyinde modern ve antik yerleşimin tek karayolu bağlantısı olan yolun iki yanına kurulmuştur. 2,50 m. genişliğindeki antik yol bugünkü asfalt yola paralel ve onun yaklaşık 1,50 m. alt kodunda ilerlemektedir. ve muhtemelen kuzeyde Prusias- Kyzikos ana yoluyla birleşmekteydi. Özellikle modern - Bursa, Erdek ve Gölyazı'yı kapsayan- Kyzikos ve Prusias yakınlarında, bu rota boyunca pek çok miltaşı bulunmuştur (Aybek, Öz, 2004: 5; French, 2014: 15).

Nekropoldeki mezarların konumlarının verilmesinde kolaylık olması açısından doğu ve batı nekropol olarak ikiye ayrılmıştır. Doğuda çoğunlukla khamosorion tipi mezarlar yer alırken, batıda anıt mezarlara ait kalıntılar ve az sayıda khamosorion mevcuttur. Bedri Yalman Gölyazı'yı ele aldığı tanıtım makalesinde günümüzde varlığını koruyamamış ya da olasılıkla göl suları altında kalmış mezarlardan

bahsetmektedir (Yalman, 1987: 9) . Ancak yapılan arazi çalışmasında bu mezarlar bulunamamıştır.

Antik Çağda hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun geç dönemlerinde dahi teknelerle Mustafakemalpaşa Çayı vasıtasıyla Karacabey Boğazı'na ve buradan da Marmara Denizi'ne ulaşıldığı bilinmektedir. Batı nekropolde, Antik Döneme ait tekerlek izlerinin arasına, şehrin inşasında kullanılan büyük blokların nakliyesinde rol oynayan 15x15 cm ölçülerinde kare biçimli oyuklar açılmıştır (Aybek, Öz, 2008: 288)(Resim 4).Ayrıca doğu nekropol sınırları içerisinde kireçtaşı kesildiği anlaşılan bir taş kesme yeri ve taşıma yeri de mevcuttur (Resim 5, 6). Bu nekropol için oldukça önemlidir. Çünkü khamosorion kapaklarının buradan kesilmiş olması çok büyük bir ihtimaldir. Bu duruma benzer bir örnek Termessos Kentinde karşımıza çıkar (Çelgin, 1994: 172).

2.MEZAR TİPLERİ

2.1 KHAMOSORION TİPİ MEZARLAR

Hellence τὸ χᾰμοσόριον kelimesinden gelen Khamosorion tipi mezarlar, “hemisorion/yarım mezar” olarak bilinir. Daha sonra “khamosorion” olarak ses değişimine uğramış gibi görünmektedir (Çokay Kepçe, 2006: 9). Ana kayanın dikdörtgen şekilde oyularak mezar yerinin oluşturulması ve üzerine de bir kapağın yerleştirilmesiyle kullanılan mezar türüdür. Kaya mezarlarının en basit türü olan bu tip, Anadolu'nun birçok bölgesinde kullanılmış ve Klasik Çağ'dan Bizans Dönemi'ne kadar tarihlendirilebilir (Kortanoğlu, 2006: 41). Roma İmparatorluk Çağı'nda Anadolu'nun hemen hemen her yerinde rastlanan lahit tipi, kullanım açısından bakıldığında en çok tercih edilen türlerden biri olarak geçer (Çelgin, 1994: 167). Lahitlerin bazılarının insan boyunda yapılmış bulunmasına karşılık; bazılarının çok daha küçük yapılmış olması bunların çocuk mezarı olarak kabul edilebilir kılar (Çelgin, 1994: 167). Bu mezarların kapakları farklı formlar içerebilir (Akçay, 2008: 33). Ancak Roma Dönemi'nde en çok rastlanan kapak türü semerdam biçimindeki kapaklardır (Çelgin, 1994: 167).Yerli kayanın içinde lahde benzer ve üzerine bir kapak oturtulmuş bir derinlik ile oluşturulan bu tip mezarlar, her dönemde başta Lykia ve Kilikia Bölgeleri olmak üzere birçok nekropolde karşımıza çıkmaktadır (Koch, 2001: 37).

Apollonia ad Rhyndacum kenti nekropolünde de tespit edilen en yaygın mezar tipi de khamosorion tipi mezarlardır (Kat. 1- Kat. 9). Doğu ve batı nekropolde bu mezarlar tespit edilmiştir. Kentin kurulduğu alan doğal kayalık bir alana sahiptir. Arazinin kayaç yapısı ihtiyaca uygun malzeme sunan kireç taşından oluşmaktadır. Nekropoldeki lahitlerin hepsi bu topografyada bulunan yerli kayaçtan yapılmıştır. Nekropol alanında kayalıklar önemli bir yer tutmaktadır. Yerli malzemenin nakliye masrafının olmaması nedeniyle maliyetin de oldukça düşük olduğu söylenebilir. Kentte tespit edilmiş olan khamosorion tipi mezarların genel özelliği çok fazla tahribat görmüş olmasıdır. Muhtemelen hem antik dönemde hem de günümüzde soyguna uğramıştır. Mezarları birbirine yakın yapma mantığı burada düşünülemez. Mezarın oluşturabileceği bir alan tespitinden sonra ana kaya dikdörtgen şeklinde hattı belirlenir. Sonrasında cesedin yatırılması için gerekli ölçüde mezarın içi derinleştirilir. Apollonia ad Rhyndacum 'daki bu tip mezarların dış yükseklikleri ve derinlikleri hakkında henüz kapsamlı bir kazı çalışması yapılmamasından dolayı yeterli bilgiye sahip olunamamıştır. Bu mezarlar bütün olarak değerlendirildiklerinde, yön birliğinden söz etmek olası değildir. Genellikle yapısal olarak birbirlerine benzeyen bu mezar örnekleri bazı küçük detaylar ile birbirinden ayrılırlar. Örneğin; kapağın oturtulması için ya kenet deliği olarak ya da bir tarafı kapakta olan iki yerin birleştirilerek oturtulmasıyla kapağın kapatılması sağlanması amaçlanmıştır. Kullanılan kapaklarda da farklılık söz konusudur.

Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde gerçekleştirilen arazi taraması ve 2015 yılında Mustafa Şahin Başkanlığında yürütülen yüzey araştırması kapsamında 9 adet Khamosorion tipi mezar mevcuttur. Daha önceki araştırmalarda khamosorionlar taş sanduka mezar olarak kayıtlara geçmiştir. Bu mezarların sadece doğu nekropolde yer aldığı, batı nekropolde ise önemli şahsiyetlere ait olduğu düşünülen anıt mezarların bugünkü adıyla Kız ada' da yer alan Apollon Tapınağı' na doğru yönlendirilmiş olduğu varsayılmaktaydı. Yapılan arazi taraması sonrasında Doğu nekropolde 6 adet, Batı nekropolde 3 adet tespit edilmiştir. Batı Nekropoldeki khamosorionların varlığı bu düşünceyi hükümsüz kılmıştır. Bu mezarların en büyük özelliklerinden biri çok sade yapılmış olmalarıdır. Dış kısımlarında herhangi bir bezeme söz konusu değildir. Bu mezar tipinin en çok görüldüğü Kilikia Bölgesi'ndeki Olba' da bile belli istisnalar dışında herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Araştırma yapan Machatschek, daha ucuza mal edilebilen ve bölge halkı tarafından sıklıkla tercih edilen bu mezar formunun

teknelerinde profillerin dışında hemen hemen hiçbir dekorasyon elemanına rastlanmadığını önermektedir (Machatschek, 1967: 36).

Khamosorion mezarların yapılışı coğrafi şartlarla ilişkilidir. Bu mezarlar iki şekilde konumlandırılır. Bunların ilki ana kayanın taban seviyesinde ikincisi de tabandan yüksekte olanlardır. Mezar yeri yontulmasına başlanmadan önce, taşçı ustası dikdörtgen bir çizgi çekmektedir. Bu çizgi mezarın aşağıya hangi sınırlar dâhilinde ineceğini belirler. Apollonia ad Rhyndacum kentinde de tespit edilen khamosorionlardan 3 tanesi yükseltilerek yapılanlara örnektir (Kat. 6, 7, 8).

1 Nolu Khamosorion; Doğu nekropolde yer alan mezar, kentin yerel kayacı olan kireçtaşıdan ana kayaya oyularak yapılmıştır (Kat. 1) (Res. 7-9). Mezarın tahrip edildiği açıkça görülmektedir. Tamamı ana kaya içine oyulmuş, lahit görünümlü, kapağı kayıp yalancı lahit olarak bilinen tiptir. Mezar yatağı şeklindedir ve tamamı kaya içine oyulmuş yerden yükseltilmemiştir. Kısa Kenarında en kalın yeri 13 cm iken, uzun kenarında 11 cm'dir. Kazı çalışması yapılmadığı için iç ve dış derinlik, uzun kenar uzunlukları hakkında net bir bilgiye sahip olunamamıştır. Teknenin uzun tarafında kapağın oturtulması için 3 cm kalınlığında, 4 cm. derinliğinde ve 19 cm uzunluğunda bir çıkıntı mevcuttur. Kenet deliği olduğu düşünülebilir ancak herhangi bir kurşun izine rastlanmamıştır.

Kilikia Bölgesi'nde yer alan Olba' da tespit edilmiş khamosorion tipi mezarlardan biri 1 nolu mezar ile benzer örnek göstermesi bakımından önemlidir (Resim 10). Ana kayanın şekillendirilmesiyle oluşturulan mezar taban seviyesinde yapılmıştır. Kapağı hemen yanında yer almaktadır. Kapağı basık çatı formlu kapak olarak geçer ve Apollonia ad Rhyndacum' da tespit edilmiş olan kapaklarla aynıdır.

2 Nolu Khamosorion; Ana kayaya oyularak yapılmış khamosorion tipi mezardır (Kat. 2) (Res. 11, 12). Uzun kenarda 31 cm.'lik kırık mevcuttur. Mezarın tahrip edildiği açıkça görülmektedir. Uzun kenarında en kalın yer 17 cm, kısa kenarında ise 18 cm'dir. İki uzun kenarında da kapağın oturtulması için yaklaşık 20 cm uzunluğunda çıkıntılar mevcuttur. Kuzey kısa kenarında 83 cm genişliğinde, 23 cm uzunluğunda kapağın oturtulması için bir çıkıntı bırakılmıştır. Machatschek, bu çıkıntıların mezarın içine yağmur suyu girmemesi için yapılmış olabileceğini önermektedir (1967: 35). Mezarın

dış yüksekliğinin ne kadar olduğu tam olarak anlaşılamamaktadır. Ancak dışının yükseltilerek yapılmadığı düşünülmektedir.

2 nolu mezara verilebilecek örnek ise Lykaonia Bölgesi'ndendir. Mezar anakayanın sanduka şeklinde oyularak yapılmıştır. Kapağın oturtulması için tüm kenarlarında geniş alanlar bırakılmıştır. Apollonia ad Rhyndacum Kenti'nde yer alan 2 nolu mezarda da kapağın oturtulması için çıkıntı mevcut olup fazla kaya alanı kalmadığı için farklı bir sistem uygulayarak kapak oturtma düzlemi olarak adlandırdığımız kısım doğu kısa kenarına yapılmıştır (Res. 13).

3 Nolu Khamosorion; Ana kayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmış khamosorion tipi mezardır (Kat. 3) (Resim 14-17). Dışının yükseltilerek yapıp yapılmadığı kazı çalışması yapılmadığı için bilinmemektedir. İki uzun kenarında ve korunmuş olan kısa kenarında da kapağın oturtulması için yaklaşık 20 cm. uzunluğunda çıkıntılar mevcuttur. Bunlar kapağın oturtulması için yapılmıştır. Kapak oturtma düzlemleri buradaki gibi sığ şekilde yapılırken, bazı örneklerde derinleştirilerek yapılmış örnekleri de mevcuttur.

4 Nolu Khamosorion; Kireçtaşı olan anakayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmış bir mezar türüdür (Kat. 4) (Resim 18). Doğu-batı yönünde yapılmış olan mezarın batı taraftaki kısa kenarında büyük bir kırık yer almaktadır. Güney uzun kenarında kapağın oturtulması için yaklaşık 20 cm. uzunluğunda, 6 cm. genişliğinde ve 2 cm. yüksekliğinde çıkıntı mevcuttur. Çok fazla tahrip görmüştür. Doğu yöndeki kısa kenarı ise korunamamıştır.

Ionia Bölgesi' de yer alan Magnesia ad Maeandrum Antik Kenti nekropolünde tespit edilen khamosorion tipi mezar da 4 Nolu mezarla benzediği söylenebilir. Mezar Ana kayaya oyularak yapılmıştır. Etrafi yükseltilmeden yapılan mezarın iç kısmının traşlanarak düzeltildiği açıkça görülebilmektedir (Resim 19).

5 Nolu Khamosorion; Kireçtaşı anakayanın şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Dikdörtgen bir forma sahiptir (Kat. 5) (Res. 20). Çok fazla tahrip edildiği için mezarın günümüzde sadece hatları bellidir. İçinde çok sayıda küçük taş vardır. Bu yüzden mezarın derinliği tam olarak bilinmemektedir.

6 Nolu Khamosorion; Batı nekropolde yer alan ve tespit edilmesiyle khamosorionların sadece doğu nekropolde yer almadığını kanıtlayan ilk mezardır (Kat

6) (Res. 21, 22). Mezar, anakayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmıştır. Mezar teknesinin derinleştirilerek yapılmasının yanı sıra dış kısmı da yükseltilerek oluşturulmuş khamosoriondur. Derinliği 55 cm. olarak ölçülmüş olup Tam derinliğine ulaşabildiğimiz mezarlardan birisi olması bakımından önemlidir. Etrafındaki anakaya düzensiz şekilde işlenmiştir. Yağmur suyundan etkilenmesini engellemek için yüksek yapılmış olması düşünülmür.

Bu mezara verilebilecek en güzel örneklerden biri Lykia Bölgesi'nde yer alan Trebenna' dandır (Res. 23). Mezar diğer örneklerden olduğu gibi anakayanın dikdörtgen şeklinde oyulmasıyla oluşturulmuştur. Apollonia ad Rhyndacum' daki örnekte de olduğu gibi etrafı yükseltilerek yapılmıştır.

7 Nolu Khamosorion; Kireçtaşı olan yerel kayacın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmış khamosorion tipi mezardır (Kat.7) (Res. 24-26). Anakayanın iç ve dış hatlarının şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Dışı yükseltilerek yapılmıştır. Mezar hattının en kalın yeri 20 cm. dir.

Lykia Bölgesi'nde İsa Kizgut' un Beydağları' nda yapmış olduğu yüzey araştırmasında tespit edilen bir khamosorion 7 nolu khamosoriona örnek olarak verilebilir. Mezar yerel kayacın şekillendirilmesiyle elde edilmiştir. Etrafı yükseltilerek lahit görünümü verilmek istenmiştir (Res. 27).

8 Nolu Khamosorion; Yerel kayacın kireçtaşı ana kayaya oyularak yapılmış, Roma Dönemine ait olduğu düşünülen khamosorion tipi mezardır (Kat. 8) (Res. 28-30). Dış kısmı yükseltilerek yapılmıştır. Bu kısımda basamağa benzer bir yükseltme olduğu söylenebilir. Bu tipe benzer örneklerin özellikle Kilikia ve Akdeniz bölgesinde mevcut olduğu yapılan kaynak taramasında tespit edilmiştir. 50 cm. yüksekliğinde yükseltilmiş ana kayanın üstüne yapılmıştır. İçi tamamen taş dolu olduğu için derinliği ölçülememiştir. Teknenin en kalın yeri 20 cm. dir.

Kilikia Bölgesi'nde tespit edilmiş bir örnek yapılış bakımından bu mezarla birebir özellik göstermektedir (Resim 31). Mezar anakayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmıştır. Etrafı yükseltilerek yapılan mezarın kenarında ana kayadan kalan kütle mezarla bitişik şekilde kalmıştır.

9 Nolu Khamosorion; Yine anakaya olan kireçtaşının şekillendirilmesiyle meydana gelmiş bir Khamosorion tipi mezardır(Kat 9) (Res. 32). Kaçak kazılar neticesinde tamamen tahrip edilmiş olan mezarın 7 nolu mezarın yakınında çalılık bir alanda yer almakta olup 2015 yılı içerisinde yapılan arazi çalışmaları neticesinde tespit edilmiştir. Bir uzun ve bir kısa kenarı kırık olarak korunabilmiş khamosorion tipi mezar olduğu düşünülmektedir. Mezar tamamen sökülüp havaya dikilmiş vaziyettedir.

2.1.1. KHAMOSORION TİPİ MEZAR KAPAKLARI

Khamosorion tipi mezarların hemen hemen her dönemde kullanım gördüğünü biliyoruz. Bu tür mezarların kapatılması için kullanılan mezar kapakları ise alanın kayaç yapısıyla doğrudan alakalıdır. Eğer yakınlarda mezarı kapatacak ölçüde kireçtaşı, mermer ya da kesime uygun yerel taş mevcutsa gerek maliyet açısından gerekse taşıma kolaylığı açısından bunları kullanmak mantıklı olmuştur. Khamosorion mezarların pişmiş topraktan levhalarla kapatılmış örneklerine Elaiussa Sebaste, Kanytella ve Korykos kentlerinde rastlanıldığı not edilmiştir (Machatschek, 1967: 34). Elaiussa Sebaste kentindeki bu tip mezarların yarım silindir bir kapakla veya aslanlı bir kapakla kapatıldıkları da görülebilir (Machatschek, 1967: 35).

Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde tespit edilen mezar kapakları en yaygın mezar formu olan khamosorionlara aittir (Kat. 10- Kat. 14). Kapaklar anakaya kireçtaşının kesilip şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Lahit kapaklarının yarı işlenmiş olarak bırakılması dikkat çekmektedir. Yarı işçilikli lahitler bir Küçük Asya özelliği olarak bilinir (Koch, 2010: 14).

Khamosorion tipi mezarların kapak sistemine bakıldığında iki şekilde yapıldığı dikkat çeker. Bazılarının daha masif ve pek ayrıntılı işlenmeden sadece mezarı örtme amacı güdülerek yapıldığı, bazılarının ise akroter gibi çeşitli bezemelerle görsellik katmak amaçlanır. Elimizde bize tek tarihlenmeyi veren kapak türü yerel kireç taşından yapılmış olan, işlenmemiş ve yarı işçilikli erken dönem basık çatı formulu kapak olarak tanımlanan (Koch, 2010:108) ve Erken Roma Dönemi'ne ait olan kapaktır. Bir çatıyı yansıtan kapaklar 2.yy.' da oldukça basık olup, 3.yy.' da daha yüksek bir formda yapılırlar (Koch, 2010: 14). Diğer kapak olarak kullanılması muhtemel örnekler yine

yerel kireç taşından, işlenmemiş vaziyette mezarların yanında veya yakınında tespit edilmiştir.

Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde tespit edilmiş 5 adet khamosorion tipi mezarlara ait olduğu düşünülen kapak örnekleri mevcuttur. Hepsinin genel özelliği kireçtaşı olan anakayanın şekillendirilmesiyle meydana gelmiştir. Yarı işlenmiş olabileceği tahmin edilen masif parçaların yanı sıra farklı şekilde yapılan kapak oturtma düzlemine sahip kapaklar da vardır.

1 Nolu kapak; bize kent nekropolü tarihlenmesi hakkında en net bilgiyi veren parçadır (Kat. 10) (Resim 32-35). Anakaya olan kireçtaşının dikdörtgen şekilde işlenmesiyle yapılmıştır. Yarı işlenmiş olarak yapıldığı düşünülmektedir. Ters çevrilip Ortadan kırılmıştır. Kapak oturtma yerleri tam olarak bellidir. Kent nekropolü tarihlenmesi için en önemli parçadır. Erken Dönem basık çatı formulu kapak olarak bilinen bir tiptir. Bunun da belirleyicisi çatının basık şekilde yapılmasıdır (Res. 36). Antik Dönemde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu kapak erken dönem basık çatı formulu kapak olarak bilinen tipe girmektedir (Koch, 2010:108) . M.Ö 2. yy civarına tarihlendirilmektedir. Tepe ve köşe akroterleri vardır. Bunlar üçgen şekilde işlenip bırakılmıştır. Herhangi bir bezemesi mevcut değildir. Mezarının korunmamış vaziyette hemen kapağın altında ya da yakınında yer aldığı olduğu düşünülmektedir. Kaçak kazılar sonucunda çok fazla tahrip edilmiştir.

1 nolu kapağa form açısından benzerlerini Anadolu’ da birçok yerde görebiliriz. Mysia Bölgesi sınırları içerisinde yer alan ve daha önce Serdar Aybek ve Ali Kazım Öz tarafından yapılan yüzey araştırmasında tespit edilen bir örnek Tahtalı’ da tespit edilmiştir. Kapak yine yerel taştan şekillendirilerek oluşturulmuştur. Basık çatı formulu olup iki adet köşe ve bir adet tepe akroteri şeklinde yapılmıştır. İç kısmında Apollonia ad Rhyndacum’ daki gibi kapak oturtma kısımları görülmektedir (Res. 37)

2 nolu kapak; Apollonia ad Rhyndacum batı nekropolünde 1 numaralı anıt mezarın hemen karşısında tespit edilmiştir (Kat. 11) (Res. 38, 39). Yarı işlenmiş bir mezar kapağıdır. Kireçtaşının şekillendirilmesiyle elde edilmiştir. Yine kireçtaşından yapılan khamosorion tipi mezara ait bir mezar kapağıdır. Ters çevrilmiş olarak duran kapağın iç kısmında kapak oturtmak için düzlemi vardır. Sadece batı kısa kenarı

görülebilmektedir. Bu kenarda tepe ve köşe akroterleri mevcuttur. Yarı işlenmiş şekilde bırakılmıştır. Çok fazla tahrip olmuştur. 1 nolu mezar kapağında olduğu gibi tepe ve köşe akroteri basık şekilde işlenmiştir. Böylece bu kapağın da erken Roma Dönemine tarihlendirilmesi uygundur.

2 nolu kapağın benzer örneklerini Anadolu'da birçok yerde görebilmekteyiz. Örneğin; Lykia Bölgesi'nde yer alan Trebenna' da tespit edilen Khamosorion tipi mezarlara ait kapaklar yerel kayaçtan olup, form açısından oldukça benzerlik göstermektedir. Tepe ve köşe akroterleri olan kapağın basık çatı formunda yapılmış olması dikkat çekmektedir (Res. 40).

Bir başka örneği ise Mysia Bölgesi'nde yer alan günümüzde Kayapa olarak bilinen yerden gösterebiliriz. Yine erken dönem basık çatı formulu lahit kapağı örneğidir. Tepe ve köşe akroterleri mevcuttur ve yerel kayaçtan yapılmıştır (Resim 41).

3 nolu kapak; Yerel kayaç olan kireçtaşıdan yapılmış bir khamosorion kapağıdır. Yarı işlenmiş olduğu düşünülmektedir (Kat. 12) (Res. 42, 43). 4 nolu Khamosorion tipi mezarın hemen yanında yer almaktadır. Kapağın masif olarak sadece mezarın üstünü örtme amacı güdülerek kullanılmış olması muhtemeldir. Ancak kireçtaşıdan yapıldığı için ve kireçtaşı çok kolay aşınan bir kayaç olmasından dolayı aşınarak bugünkü yıpranmış halini almış olabilir. Bunun dışında mezarın yanına kesip getirilip ancak hiç kullanılmamış olması da ihtimaller arasında söylenebilir.

3 nolu mezar kapağına ise yine onun gibi masif şekilde bırakılmış bir örneği gösterebiliriz. Latmos Herakliasi' nda tespit edilen örnekte de Apollonia ad Rhyndacum' daki örnekle benzerdir. Dikdörtgen şekilde sadece mezarın üstünü kapatma amacı güdülmüştür. Kapak sadece dikdörtgen şekilde kesilen yerel kayacın biraz şekillendirilmesiyle yapılmıştır. Burada amaç sadece mezarın üstünün kapanmasıdır.

4 nolu kapak; Kentin yerel kayacı olan kireçtaşıdan yapılmıştır. 1 numaralı khamosorion mezarın 110 cm. doğusunda yer almaktadır (Kat. 13) (Res. 45). Dikdörtgendir ve kenarları oldukça tahrip olmuştur. Çok fazla aşındığı için diğer kapaklarda olduğu gibi işlenip işlenmediği anlaşılamamıştır. Yarı işlenmiş bir mezar kapağı olup masif şekilde mezarın üstünü örtme amacıyla kullanılmış olması muhtemeldir. Kesilip kullanılmadan burada bırakılması da ihtimaller arasındadır. Ayrıca basit de olsa şekillendirilip kullanılması ve kireçtaşı olmasından dolayı çok fazla aşınıp tahrip edilmiş olması da mümkündür.

5 nolu kapak; Doğu nekropolde orta bir alanda tespit edilmiş olan Khamosorion tipi mezar kapağının hangi mezara ait olduğu bilinmemektedir (Kat. 14) (Res. 46). Kireçtaşından yapılmıştır. Çok fazla tahrip olmuştur. Dikdörtgen şekilde olup 114 cm. kadar korunmuştur. İç kısmında 10 cm. kalınlığında 4 cm. derinliğinde bir kısım mevcuttur. Burası kapağın mezara oturtulabilmesi için ayarlanmıştır. Bir uzun kenarı korunmuş olmasından dolayı diğer kenarda yer alan kapak oturtma düzlemi görülememektedir.

2.2 ANIT MEZARLAR

M.Ö 7. yy' dan itibaren anıt mezarlar yalnızca kent kurucuları, onurlandırılmış idareciler, hayırseverler, başarılı sporcular ve askeri başarısı olan kahramanlara ithaf edilirdi. Klasik dönemde polislerde mezarların yerleri konusunda sıkı kurallar mevcuttu. Anıt mezarlar kesinlikle şehrin belli bir uzaklığında inşa edilmek zorundaydı (Yılmaz, 2007: 163). M.Ö 4. ve 3. yy boyunca sadece kent kurucuları onuruna yapılmış heroonlar kent merkezinde yer alabiliyordu. Bu düzenlemenin en eski örneği Kos' ta yer alan Charmyleion' dur (Fedak, 1990: 330, Fig. 103). M.Ö 3. yy sonlarında bu düşünce değişmeye başlar. Mezar yapıları artık şehre daha yakın bir alana yapılmaya başlanmıştır. Anadolu' da bunun örnekleri çoktur. Miletos yakınlarındaki M.Ö 3-2. yy' a tarihlendirilen Ta Marmara Mezar Anıtı, Xantos' da yer alan Nereidler Anıtı ve Halikarnasos' da yer alan Mausoleum kent içine yapılan en güzel ve en önemli örneklerin başında gelir. Tüm bu örnekler kendilerinden sonra inşa edilen mezarlara öncülük etmiştir. Bu anıt mezarların genel özellikleri düz ve uzun bir podyum üzerinde özenle işlenmiş ve süslenmiş bir yapı ya da tapınak benzeri bir mabedin yapılmış olmasıdır (Yılmaz, 2007: 163). M.Ö 1. yy boyunca ise anıt mezarlar kent içine de yapılmaya başlanmıştır. Pergamon' da Diadorus Paspasos adına yapılan anıt mezar, Aphrodisias' da yer alan Zoilos Mezar Anıtı, Ephesos' da yer alan Oktagon Mezar Anıtı bu duruma verilebilecek örneklerdir (Yılmaz, 2007: 163). İmparatorluk döneminde kahramanlık terimi gerçek anlamının dışına çıkmaya başlar (Yılmaz, 2007: 195). Artık maddi durumu yerinde olan aileler ölen yakınları için bu tür anıtsal özellik taşıyan mezarları yaptırmaya başlarlar. Ancak bu mezarlar sadece nekropol alanında yer almaktaydı. Bu gelişim ve değişimler birçok kentte karşımıza çıkmaktadır.

Antik Dönem 'de birçok kentte, kentin siyasal ve ekonomik açıdan refaha kavuştuğu zamanlarda artış gösteren inşa ve imar faaliyetleri, anıtsal mezar mimarisine de yansımıştır. Bu tür mezarlar mimarlık tarihinde oldukça önemlidir. Diğer yapılara kıyasla form olarak daha çeşitli olup, tasarımda daha rahat ve özgürdür. Öyle ki birbirinin tıpatıp aynı olan iki anıt mezar binası yoktur denilebilir (Özbek, 2007: 265). Anıt mezarlara tipolojik açıdan bakıldığında çok fazla çeşit olduğu dikkat çekmektedir. Anıt mezarlarla ilgili çalışan Fedak, kitabında tüm bu tipleri ana başlıklar altında alt başlıklar şeklinde bahsetmektedir (1990: 19, 20). Mezar binaları olmalarının yanında dikkat çektikleri çok doğrudur. Çoğu uzaktan da fark edildikleri için gezginlere ve denizcilere nirengi noktası görevi de üstlenmeleri bakımından önem taşırlar (Özbek, 2007: 265). Genellikle simgesel anlamlar taşıyan anıt mezar yapıları ile vurgulanmak istenen, ölüyü yüceltmek hatta daha da ileri giderek tanrısal ölümsüzlüğe ulaştırmaktır. Anıt mezarların Antik Dönem' de dikkat çekmesi önemlidir. Kentteki konumları oldukça önemlidir. Kent merkezinde yer almayanlar için en önemli yer yol güzergâhında, yol kenarında olmasıdır. Bunun amacı ise yoldan geçen gerek yurttaş gerekse dışarıdan gelenler için ihtişamının görülmesidir. Bu belki de saygınlığını artırma mantığıyla yapılmıştır. Mezarların yol kenarına yapıldığını gösteren en güzel örneklerden biri Karia Bölgesi' nde yer alan Hierapolis nekropolüdür. Bir başka örnek ise Pisidia Bölgesi'nde yer alan Kibyra Antik Kenti'nde de söz konusudur. Mezarlar Kamu yapılarına giden yol kenarında sıralanmıştır. Aynı durum Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nde de uygulanmıştır. Kent surlarının dışında, kente girişte sağlı sollu olarak mezarlar yerleştirilmiştir.

Genellikle simgesel anlam taşıyan anıt mezarlar ile gösterilmeye çalışılan şey ölüyü yüceltmek hatta ölümsüzlük anlamının verilmek istenmesidir. Kahramanlık mertebesine ulaştırmak ya da şan-şerefi hissettirmek için de bu yapıların yapıldığı söylenebilir (Fedak, 1990: 15). Bu sebeple birçok dönem boyunca ayakta kalması istenen mezar yapılarının inşasında iyi malzemeler tercih edilmiştir. Dış kısmında oldukça gösterişli yapılmalarının yanı sıra iç kısmına da önem verilmiştir. Gerçekten de bazı istisnai ana kayaya oyulmuş mezar odaları dışında iç kısımlar dışı kadar da özenli işçilikle yapılmıştır (Fedak, 1990: 5).

Apollonia ad Rhyndacum Kenti'nde doğu ve batı nekropolde içerisinde anıt mezarlar tespit edilmiştir (Kat. 15, Kat. 16, Kat. 17). Yapılan gözlemlerde yine aynı alanlarda büyük bloklardan oluşan anıt mezar olması muhtemel 2 tanesi doğu nekropolde (Res. 67, 69, 70), 2 tanesi batı nekropolde (Res. 71, 72) yer almaktadır. Patara' da bulunan Günlük Mezar Anıtıyla (Res. 68) Apollonia ad Rhyndacum doğu nekropolde tespit edilen anıt mezar olabileceğini düşündüğümüz yapı kalıntılarında birinin (Res. 67) benzer olabileceği düşüncesi vardır. Yapılan yüzey araştırmasında doğu ve batı nekropol boyunca daha birçok blok tespit edilmiştir. Basit tipli mezarların yanı sıra, bu tarzda da mezar tiplerinin olması sosyal, dinsel sınıf farklılığından ileri gelmiş olabileceğini düşündürür. Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde anıt mezarların yoğunluğu henüz bir kazı çalışması yapılmadığı için bilinmemektedir. Söz konusu mezar örnekleri tamamıyla tahrip olmuş vaziyettedir. Bedri Yalman 1987 yılında yayımlanmış olduğu İlgı dergisindeki makalesinde Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nde modern yol boyunca çok sayıda aile mezarlarının, anıt mezarların ve heroonların yer aldığından bahsetmiştir. Serdar Aybek ve Ali Kazım Öz tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmasında Sadece bizim batı nekropol olarak adlandırdığımız alanda 3 adet anıt mezar olduğundan bahsedilmiştir. Ancak 2014-2015 yılında Mustafa Şahin başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında doğu ve batı nekropolde çok sayıda mezarlarla ilişkili olan blok sıraları tespit edilmiştir.

1 nolu anıt mezar; batı nekropol sınırları içerisinde modern yol ile antik yolun arasında yer almaktadır (Kat. 15) (Res. 47-53). Günümüzde sadece stylobata ait in situ ve etraftan getirilen ya da düşen bloklardan bazıları korunmuştur. Kullanılan bloklar yerel kayaç olan kireçtaşından kesilerek şekillendirilmiştir. Bloklar arasında herhangi bir bağlama sistemi mevcut değildir. Yapılan yüzey araştırması ile yapının dikdörtgen formda olduğu düşünülmüştür. Ana kayanın kireçtaşı olmasından dolayı birçok kısım aşınmıştır. Bu sebeple blokların yapıyla mı alakalı olduğu, eğer öyleyse yapının neresi ile ilgili olabileceği konusundaki bilgilere sahip değiliz. Belki de ileride yapılacak bir kazı çalışması ile alanın gerçekten bir mezar mı yoksa nekropolde yer alan bir başka kutsal alan mı olduğu anlaşılacaktır. Mezarın orta kısmında çukur bir alan mevcuttur. Buranın yapının mezar odasıyla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Ancak kaçakçılar tarafından alan tahrip edildiği ve büyük bir çukur açıldığı için göz yanılmasından dolayı mezar odası gibi görünüyor da olabilir. Yapının batısında antik yolun kenarında çok

fazla aşınmış bir alan mevcuttur. Bu alanın erken dönemde blok kesme yeri olabileceği ihtimaller arasındadır. Bunun devamında doğruya doğru kireçtaşının şekillendirilmesiyle oluşturulmuş sunu ya da kül çukuru ile alakalı olduğunu düşündüğümüz kare bir oyuk vardır. Bu deliğin kireçtaşının aşınmadan dolayı mı yoksa bilinçli olarak açılmış olabileceği bu yapının en büyük sorularından biridir. Aynı hatta sütun altlığı olabilecek bir alan vardır. Burada da bir kare sütun altlığı mı oturuyordu yoksa sadece bir altlık kesilip alan öylece kaldı mı ne yazık ki belli değildir. Alan daha önce kaçakçılar tarafından patlatılıp tahribata uğramıştır. Kapsamlı bir kazı çalışması yapılmadığı için alanın işlevi ve buluntu olmadığı için ölü gömme kültürüne ilişkin bilgiler şuan için karanlıktır.

Günümüzde Ankara Balgat'ta yer alan be kurtarma kazısıyla ortaya çıkarılan Balgat Mezar Anıtının sadece temellerine ait blok taşlar tespit edilmiştir (Demirdelen, 2000: 35) (Res. 54). Bir ön ve ana odadan oluştuğu anlaşılmıştır. Apollonia ad Rhyndacum kentinde tespit edilen 1 nolu anıt mezarla benzer tipte olabileceği düşünülebilir. Onun da sadece temelleri mevcuttur. Ancak kazısı gerçekleştirilse belki birden fazla oda burada da tespit edilebilir.

1 nolu mezarın batısında mezarla alakalı olabileceğini düşündüğümüz ve kül çukuru? ve sütun oturtma altlığının? Tespit edildiği alanın ne olarak kullanıldığı mezarla ilişkili olup olmadığı belli değildir. Belki kurban ritüeli için kullanılan bir alandı ya da mezarın belki de giriş kısmıyla alakalıydı ve arınma için kullanılıyordu. Ancak daha önce de bahsettiğimiz gibi henüz kapsamlı bir kazı çalışmasının yapılmamış olmasından dolayı bu konuda net bir bilgi söylenememektedir. Ancak başka kentlerde tespit edilmiş olan benzer özellik gösterebilecek örneklerle karşılaştırmak mantıklı olacaktır. Bu bağlamda Kilikia'da yer alan Anazarbus Antik Kentinde nekropol alanında tespit edilen bir kült alanına ait olduğu düşünülen altarı benzer olarak gösterebiliriz. Dört basamakla çıkılan altarın üst kısmı traşlanarak düz bir alan elde edilmiştir. Kurban kesmek için hafif yükseltilmiş bir kısım ve bu ritüelde kanın akıtılması için açılan oluklar ve kayaya açılan kaya çanakları 1 nolu anıt mezarın ön kısmında tespit edilen oluklarla ve çukurlarla benzerlik göstermektedir (Resim 55/a, 55/b).

2 Nolu Anıt Mezar; Roma Dönemine ait olduğu düşünülen bir anıt mezar yapısıdır. Günümüzde sadece stylobata ait blok parçaları korunmuştur (Kat. 16) (Res.

56- 59). Kentin yerel kayacı olan kireçtaşı kullanılmıştır. Taşlar arasında herhangi bir kenet ya da harç kullanılmadan yan yana dizilerek temel yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapıya ait kalıntılar sadece temel blokları olduğu için formu hakkında kesin bir bilgi yürütmek güçtür. Ancak arazide yapılan çizim çalışmasından elde edilen verilerle görünümünün kareye daha yakın olduğu söylenebilir. Antik dönemde önemli şahsiyetlere ait mezarların nekropolün neresinde yer alacağı hemen hemen bütün kentlerde aynıdır. Eğer kentin denize ya da göle kıyısı varsa zengin mezarları en manzaralı yere yapılırdı. Göl manzaralı olması bu mezarın önemli bir şahsa ait olduğunu gösterir. Ayrıca mezarın antik yolun hemen kenarında olması da mezarın önemini arttırır niteliktedir. Çünkü yoldan geçen herkes mezarın önünden geçeceği için mezarın ihtişamını görmüş ve mezar daha fazla ziyaret edilmiş olacaktır.

3 nolu anıt mezar; Roma Dönemine ait olduğu düşünülen podyumlu bir anıt mezar yapısıdır (Kat. 17) (Res. 60-64). Modern ve antik yolun arasında yer almaktadır. Günümüzde sadece temel line ait olabilecek bloklardan bazıları korunmuştur. Alan çok fazla aşınıp tahrip edildiği için kazı çalışması yapılmadan yapının işlevinin ne olduğu, formuna ait bilgiler hakkında kesin bir şey söylemek imkânsızdır. Kentin yerel kayacı olan kireçtaşı kullanılmıştır. Taşlar arasında herhangi bir kenet ya da harç kullanılmadan yan yana dizilerek temel yapıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemel Antik yol kenarında yer almaktadır. Hemen yanında mezara ait olduğu düşünülen mimari parçalar mevcuttur. Mezarın podyumuyla ilişkili olabilecek parça yapının podyumlu olma ihtimalini kuvvetlendirir. Buna yakın bir örnek Patara' da bulunmuş olan Markia Mezar Anıtı verilebilir. (Res. 65). Anıt mezarlarda özgünlük olup çok farklı çeşitlerde yapılabildikleri için anıt mezarların formuna ve tipine göre bir tarihleme ne yazık ki buluntusuz yapılamamaktadır. Ancak yakın bir tarihleme yapmak çok da imkânsız değildir. Podyum parçasına ait örnek Patara'daki örnekle olan benzerliğinden dolayı mezara ortalama bir tarih verecek olursak Erken Roma Dönemine tarihlemek mümkündür (Res. 66/a 66/b) . Yapıya ait parçaların büyük boyutta olması, mezarın aslında ne kadar büyük olabileceği hakkında fikir verir. Burada da mimari parçaların büyüklüğünden yola çıkarak mezarın oldukça büyük boyutta olabileceği söylenebilir. Bu da bize Apollonia ad Rhyndacum kentinin mezarlarının çeşitliliği, büyüklüğü ve nekropol alanının sınırlarının geniş olması kentin zamanında ne kadar büyük, varlıklı ve önemli bir kent olduğunu kanıtlar.

Kentte doğu ve batı nekropolde olmak üzere çok sayıda mezar yapısına ait olabilecek kalıntılar tespit edilmiştir. Yapılacak olan kapsamlı kazı çalışmalarıyla belki de çok daha fazla sayıda bu örneklere benzer mezarlar ya da farklı türde mezar yapıları keşfedilecektir.

2.3. LAHİTLER

2.3.1 GİRLANDLI LAHİT

Süsleme motif taşıyan lahitler, Antik Dönemde çok büyük bir yere sahiptir. Girlandlı ya da askı-çelenk olarak adlandırılan süslemeli lahitler Roma'da sayı bakımından fazladır. Birkaç örnek dışarıda bırakılırsa genellikle ön yüzde iki kavis ya da iki çelenk, bazen de birer tane görülür. Bahsi geçen çelenkler çoğunlukla meyve, az da olsa defne yaprağı şeklindedir. Bunları genellikle Eros ya da Putto taşımaktadır. Girlandların kavisinde baş, maske ya da ufak bir sahne yer alabilir (Koch, 2001: 127). Bunlardaki süslemenin ilk örneklerini, Roma Kenti'nde 1.yy' da ve 2. yy başlarında üretilen mezar sunaklarıyla kül urnalarında (Koch, 2001: 90) aramak gerekir. Girlandlı lahitlerin bazı erken örneklerinde görülen süsleme şeritleri yine bunlardan alınmıştır (Koch, 2001: 128).

Girlandlı lahitler, Roma kenti ana üretiminin ilk örnekleri arasındadır ve tarihlendirildiğinde ilk kez 2. yy başlarında, M.S 120 civarında ortaya çıkmıştır. Bu lahit tipinin 150 yılına kadar büyük bir oranda yapıldığı bilinmektedir (Koch, 2001: 128). Prokonnesos Adası' nda yarı işçilikli girlandlı lahitlerin üretiminin yaygın olduğu bilinmektedir (Koch, 2010: 14). Apollonia ad Rhyndacum kentinde tespit edilen lahdin ithal edilmiş olması da ihtimaller arasındadır.

Mysia bölgesinde az sayıda ele geçmiştir. Bu nedenle kesin özellikleri hakkında kesin bir bilgi söylemek olanaksızdır. Prokonnesos üretimi yarı işçilikli girlandlı lahitlerden bazılarının işlendiği görülmüştür (Koch, 2010: 21).Girlandların oldukça ince olup Eroslar ve Nikeler tarafından taşınması karakteristik bir özelliktir. Yarı işçilikli Prokonnesos' tan ihraç edilen bu lahitlerin Roma'ya kadar gönderildiği bilinmektedir

(Koch, 2010: 114). Kyzikos' ta bu lahitlerin profilli bir çerçeve içinde yazıtın olduğu örnekleri de ele geçmiştir (Yaylalı, 1991: 209).

Kentte tespit edilen bir adet girlandlı lahit parçası mevcuttur (Kat. 18) (Res. 73-75). 1996 yılında kent içerisinde yer alan bir evin girişinde basamak olarak kullanılırken tespit edilmiş ve yerinden sökülerek Gölyazı Muhtarlığında koruma altına alınmıştır. Hala Muhtarlıkta yer alan Lahdin kentin nekropolünden gelip gelmediği belli değildir. Girland kısmının çok az bir parçası korunmuştur. Mysia bölgesinde az lahit ele geçmesi nedeniyle bölgesel özellikler hakkında fikir yürütmek neredeyse imkânsızdır (Koch, 2010: 21). Üzerinde Medusa başı işlenmiş girlandlı bir lahit parçasıdır. İki parça halindedir. Çok fazla tahrip olmuştur. Girland taşıyıcısının boğa başı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak lahid sergilemek için köylünün yaptırmış olduğu demir panodan dolayı boğanın olduğu anlaşılammakta çünkü boynuzunun biri tam bu demir parça altında kalmıştır. Medusa ile üst kısım arasındaki mesafe 13 cm. olup Medusa' nın genişliği 27 cm., 38 cm. ve derinliği 5 cm. dir. Lahdin Prokonnesos Adasından ithal edildiği düşünülmektedir. Üst kısmında yer alan profil bunu doğrular niteliktedir. (Asgari, 1977: 354)

Anadolu' da kesin olarak bilinen 4 ana lahit üretim merkezi mevcuttur. Bunlar; İonia Bölgesi'nde Ephesos, Karia Bölgesi'nde Aphrodisias, yine Karia Bölgesi'nde yeri tam olarak tespit edilememiş bir atölye daha ve bugünkü Marmara Adası olarak bilinen Prokonnesos' tur (Res. 76) . Bunlardan Prokonnesos Antik Dönemde oldukça aktif bir şekilde özellikle yarı ışıklı lahitler başta olmak üzere lahit ihracatı ile ünlüdür. Anadolu'nun birçok yerinde Prokonnesos üretimi lahit tespit edilmiştir (Asgari, 1977: 355). Prokonnesos üretimi lahitleri diğer bölgelerden ayıran bir özellik mevcuttur lahdin alt kısımlarının diğer üretim yerleriyle benzer yapıp üst kısmının iç bükey bir ayrıntıyla ayrılıyor olmasıdır. Prokonnesos girlandlı yarı mamullerinde lahit teknesinin ağız ve kaide bölümlerinde çıkıntı yapan pervazlar bulunmaktadır (Asgari, 1977: 329). Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nde de tespit edilen girlandlı lahdin benzer profil özelliğinden dolayı aynı şekilde Prokonnesos üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Girlandlı lahitlerde girland taşıyıcısının boğa başı olduğu örnekler fazla sayıda değildir. Ancak Prokonnesos üretimi olup girland taşıyıcısının boğa olduğu örnekler de bulunmuştur. Bugün Çanakkale Müzesi'nde yer alan örnekte ortada girlandlı taşıyan bir boğa başı, bir

tarafında Medusa başı, diğer tarafta tabula ansata yer almaktadır (Res. 77). Bir başka örnek ise Kilikia Bölgesi'nde tespit edilmiş başka benzer bir örnekte boğa başlı girland taşıyıcısı iken doldurma motifi olarak Medusa başları kullanılmıştır (Res. 78)

2.3.2 TABULA ANSATALI LAHİTLER

Tabula Ansatalı lahitler üzerindeki kulplu levha en sade süsleme biçimidir; "tabula" yani levha, çeşitli büyüklüklerde olabilir. "Ansa"lar yani kulplar üç köşe olabileceği gibi iki yana yatay açılmış da olabilir. Bazılarında boş bırakılmış kesimlerde daha başka süsler de bulunabilir (Koch, 2001: 210).

Prokonnesos Adası'nda çerçeveli ve yalın olarak işlenmiş olan tabula ansatalı lahitler özellikle Bithynia ve Mysia eyaletleri için üretilmiş oldukları düşünülür (Koch, 2001: 14). Tabula ansatalı lahitler sipariş üzerine yapıldıkları gibi bir de hazır olarak satılabilmekteydi. Tabula kısmı doldurulmadan ölen kişinin ismi lahit alındıktan sonra yazılıyordu. Apollonia ad Rhyndacum Antik Kentinde tespit edilen iki adet Tabula Ansatalı lahit parçası mevcuttur.

Bunlardan ilki bugün Gölyazı Muhtarlığı'nda yer alan dikdörtgen formdaki lahit parçasıdır (Kat. 19) (Res. 79-82). Ansa kısmı yani kulplar iki yana yatay açılmış şekildedir. Fazla tahrip olmuştur. Üzerinde Antik yunanca bir mezar yazısı bulunmaktadır. Yazı stilinden dolayı M.S. 3.yüzyıl sonlarına tarihlendirilmektedir. Lahdin tabula ansatalı kısmının kesik ve yazılarının eksik olmasından sonraki kullanımının olduğu anlaşılmaktadır. Arka kısımda üç adet çiçek rozeti bulunmaktadır. Muhtemelen bir yapı elemanı olarak kullanılmıştır. Bu parçanın orta kısmında grafitiye benzer bir yazıt daha bulunmaktadır. Onun da yazı kısmında kesildiği için eksiklik vardır. Bu durum parçanın ilk halinin lahit olduğunu, daha sonraki evrelerde birkaç kez daha devşirme malzeme olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tabula kısmı iki yana sarkıtılmış biçimde yapılmıştır. Tabula kısmında yer alan yazıtın iç kısma sığmadığı ve dışına da taşarak mezar yazısının yazılması bu tabula ansatalı lahdin sipariş üzerine yapılmadığı, kişinin ölümünün ardından yakınlarının tarafından hazır olarak alındığını gösterir. Yazıt kısmında birden fazla ismin geçiyor olması bu lahdin belki de aile mezarında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Yazıtta yapılan epigrafik çalışmada lahdin çok yıpranmış olmasıyla beraber birkaç ismin geçmesi net şekilde

çevrilememesine sebep olmuştur. Ancak <<... ‘Bu lahdi kendisine ve Agrippa kızı (olan) eşi Aurelia Mithradora ve çocukları Agrippados’ a... ‘ yaptırdı.>> ibaresinin yer aldığı düşünülmektedir.

Kentte tespit edilmiş bir diğer tabula ansatalı lahit ise günümüzde Gölyazı halkının Simitçi Kale olarak adlandırılan kule üzerinde bulunmaktadır (Kat. .20) (Res. 83, 84). Devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Düz bir dikdörtgen şeklindeki tabula kısmına yazılmış yazıttan mezar yazıtı olduğu anlaşıldığı için lahit olduğu kesindir. Çok fazla aşınıp tahrip olmasına rağmen üzerinde “...Athenaios ve karısının mezarı...” yazmaktadır. Ancak karısının ismi geçmemektedir. Yazı stilinden dolayı M.S 2. yy’ ın sonu olabileceği düşünülmüştür.

2.4. HARÇLI TAŞ ÖRGÜ MEZAR

Moloz taş örgü mezar birçok dönemde tercih edilen bir mezar türü olmuş ancak en yoğun olarak Roma ve sonrasında Bizans Dönemi’nde arasına yoğun harç uygulanarak kullanılmıştır. Kent nekropolünde tespit edilen bir diğer mezar tipi ise harçlı moloz örgü mezardır. Kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkarılan mezar oldukça tahrip edilmiş durumdadır (Kat. 21) (Res. 85- 88).

Katalogda yer alan mezarda nekropol alanında yer alan yerel kireç taşından yapılmış moloz taşın kullanılması, bu alanda yer alan yerel malzemenin mezarlarda kullanımını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Tam olarak açığa çıkarılmayan mezarın Roma döneminde uygulanan ucuz maliyetli bir sanduka mezar olduğu anlaşılmaktadır. İçinden çıktığı anlaşılan kiremit parçalarının, orijinalinde mezarın neresinde olduğu anlaşılamamıştır. Ancak bölgeye yakın olan Parion ve Antandros nekropollerindeki örneklerle kıyasladığımızda bu kiremitlerin iki kullanım seçeneği olduğunu bize göstermektedir. Parion Nekropolünde tespit edilen benzer mezar örneğinde kiremitler tabana döşenmiştir (Kasapoğlu, 2007: 486) (Res. 89). Ancak Antandros örneğine bakıldığında kiremitlerin birbirine çatılmış taban tuğlaları ile kapatıldığı görülmektedir (Polat, 2008: 277). Bu kentlerde tespit edilmiş mezar tipinin tarihlenmesi birbirine yakın olduğu için M.S 2. yy’ a yapılmaktadır. Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde yoğun olarak Roma Dönemi mezarları mevcut olmasından

ve tip olarak Antandros ve Parion' daki örneklerle benzeşmesinden ötürü yakın bir tarihe vermek mümkündür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM **(ANALOJİ)**

1. KHAMOSORIONLAR

Khamosorion tipi mezarların Antik Dönemde çok fazla kullanılmış olduğu bilinmektedir. Anadolu’ da hemen hemen her kentte kullanım görmüştür. Hepsinin ortak özelliği anakayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla oluşturulması ve üzerinde bir kapağın yer almasıdır. Birkaç farkla bu mezarlar birbirinden ayrılır. Tarihleme konusunda mezar tipinden bir sonuç elde etmek neredeyse imkânsızdır. Mezarda tespit edilen eğer bir küçük buluntu varsa bununla dönemi anlaşılabilir.

Pamphylia Bölgesi kentlerinden Perge yakınlarındaki Karaçalı nekropolündeki khamosorionlarda, buluntu olmadığından tarihlendirme problemleriyle karşılaşmıştır. Ancak khamosorionların civarında bulunan kayaya oyulmuş oda mezarlardaki teknelerde M.Ö. 450-330 arasına tarihlenen kontekst bulunmaktadır (Çokay-Kepçe, 2003: 10,17-27) . Perge Batı Nekropolisi’ndeki khamosorionların da buluntu olmadan tarihlendirilmelerinin zor olduğu belirtilmektedir (Özdizbay, 2001: 18). Karia Bölgesi kentlerinden Latmos Herakleia’sı, Labranda ve Alinda’da da basit khamosorion ve lahit formu khamosorion tipli kaya mezarlarından çok sayıda bulunmakta, khamosorionlar kontekst içermediğinden Hellenistik Dönem’ den Hristiyanlığa kadar uzun bir zaman aralığı içerisinde tarihlendirilmektedirler (Peschlow-Bindokat, 2005: 121-127). Apollonia ad Rhyndacum Kenti batı nekropolde tespit edilen 9 nolu khamosorionun bu tipe uyabileceği düşünülmektedir. Mezar kaçak kazılar neticesinde patlatılmış ve mezar “L” şeklinde havaya dikilmiş vaziyettedir. Ancak mezarın derinliğine ve iki kenarına bakıldığında lahit formu olabilir.

Batı Anadolu’ da yer alan Nif/Olympos Dağı araştırmalarında da khamosorionlar mezarlar tespit edilmiştir. Mezarlardan biri Khamosorion mezarların form açısından ne kadar geliştiğini göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Ana kayaya oyulmuş doğu- batı doğrultulu tek odalı, içinde iki ölü yatağı bulunan, semerdam tavanı oyma çerçeve içine taş levhalar yerleştirilerek kapatılmış dromoslu bu

mezarın girişli önünde stel yuvası olabilecek bir oyuk ve çevredeki kayalarda taş kesme izleri görölmektedir (Tulunay-Töl, 2005: 35).

Pisidia Bölgesi kentlerinden Termessos’ da bulunan khamosorionlarda da tarihleme problemi vardır. Khamosorionların Anadolu’da Roma Dönemi öncesinden başlayarak Bizans Dönemi’nde de kullanılmış olabilecekleri belirtilmektedir. (Çelgin, 1990: 196.) Ayrıca Termessos’ daki khamosorionların M.S. II.-III. yy’ lara tarihlendirilebilecekleri düşünölmektedir. (Çelgin, 1990: 197) Vedat Çelgin’ in, Termessos khamosorionları konusundaki araştırmalarının sonuçları özellikle belirlemiş olduğu tip ayrımı için önemlidir. Çelgin, Termessos khamosorionlarını üç tip altında değerlendirmiştir. Bu tipler, tekneleri kayaların içine oyulmasıyla meydana getirilmiş khamosorion tipi lahitler, tekneleri kayaların dışında şekillendirmek suretiyle meydana getirilmiş yarı-serbest lahitler ve tekneleri kısmen kayaların içinde, kısmen dışında meydana getirilmiş geçiş tipi lahitler olarak belirlenmiştir. (Çelgin, 1990: 192). Tekneleri kayaların içine oyularak yapılmıştır. Khamosorion tipi lahitler olarak adlandırılmış olan tipte, teknenin tamamı anakayanın içine doğru oyulmuştur ve lahitler dışarıya çıkıntı yapmamaktadır. (Çelgin,1990: 193, Res. 239-241.) Apollonia ad Rhyndacum batı nekropolünde tespit edilen 3 mezarın (Kat. 6-8) yarı serbest lahit gibi olduğu görölmektedir. Ancak Doğu Nekropoldeki khamosorionların dış yükseklikleri kesin olarak bilinmemektedir. Belki de bir kazı çalışmasıyla onların da yükseltilerek yapılmış oldukları görölecektir. Bu yüzden Apollonia ad Rhyndacum nekropolündeki khamosorionları 2 gruba ayırmak henüz doğru değerdir.

Dağlık Phrygia’da özellikle oda mezarlar dışında bulunan khamosorionların, iki nekropol dışında kalan çok büyük bir kısmı bu şekilde düzenlenmiş ve basit khamosorion (Tip I A) olarak tanımlanmıştır (Kat. 1-336). Tekneleri kısmen kayaların içinde, kısmen dışında meydana getirilmiş geçiş tipi lahitler olarak belirlenmiş olan tipte, teknelerin değişen oranlardaki kısımları anakayanın dışındadır (Çelgin, 1990: 196, Res. 257-258.).

Kilikia Bölgesi’nde, Olba’ da khamosorionların iki farklı şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. İlk uygulama, mezar teknesinin normal bir lahit yüksekliği görünümünde oyulması ve diğer i se teknenin ana kayaya oyulmasıdır (Erten, 2005: 13). Olba’ daki khamosorionlar, Kilikia Bölgesi’ndeki benzer tipte düzenlenmiş diğer mezarlar gibi M.S II.-III. yy’ lara tarihlendirilmektedir (Erten, 2005: 13). Doğu

Kilikia'da, Anazarbus' da ise khamosorionların zeminden yüksek ve ağız kenarı zemin hizasına gelecek şekilde olmak üzere iki tipte olduğu söylenmiştir (Ergeç, 2001: 393, Res. 3- 4, 8, 10).

Latmos Herakleia'sında ve Alinda'da çok az örnekle karşılaşılmasına rağmen bu şekilde düzenlenmiş khamosorionlar mevcuttur. (Peschlow, 1990: 155, Res. 12-13)Denizli' de müze kurtarma kazısında tespit edilen khamosorionların da özensiz şekilde sadece anakayaya oyularak yapılması Apollonia ad Rhyndacum' daki mezarlara benzer şekilde yapıldığını göstermektedir (Ok, 2014: Şekil 3,9)

Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nde de tespit edilen khamosorionların verilen örneklerle benzer özelliklere sahip olduğu anlaşılmıştır. Mezarların form açısından benzerlikleri söz konusudur. Ancak arazinin şartlarına ve yerel kayaca göre mezarın şekillendirilmesi, yönlendirilmesi farklılık göstermektedir. Bu yüzden Khamosorion tipi mezarlarda nekropol içerisinde bir yön birliğini yakalamak çok zordur. Araştırılan benzer örneklerde hemen hemen birbirine yakın ölçüler kullanılmıştır. Khamosorion mezarların zaman içerisinde gelişim gösterdiği anlaşılmıştır. Örneğin Düver' de tespit edilen ve M.Ö 6. yy olduğu düşünülen Khamosorion mezarların yan olarak oyulduğu dikkat çekmektedir (Kâhya, 2012: Res. 7). Basit tiplerin yoğun olarak kullanılmasının yan ısıra daha derin ve birden fazla ölü yataklı dromoslu mezarlar da mevcuttur.

2. KHAMOSORION KAPAKLARI

Anadolu' da birçok kentte tespit edilen khamosorion tipi mezarlara ait kapak tipleri pek fazla değişiklik göstermez. Benzer örneklere baktığımızda Apollonia ad Rhyndacum' da tespit edilen şimdilik tepe ve köşe akroterli olan kapak örnekleri ile masif olarak bırakılıp sadece mezarın üstünü örtme amacı güden türler mevcuttur. Mysia Bölgesinde Tahtalı, Kayapa ve Kuruçeşme' de Serdar Aybek ve Ali Kazım Öz tarafından yüzey araştırması esnasında tespit edilip belgelenen khamosorion kapakları da yerel kayaktan yapılmıştır. Tepe ve köşe akroterleri vardır. İsauria Bölgesi'nde yer alan Adrassos' ta bulunan mezar kapaklarının örnekleri arasında kapakları üçgen alınlıklı olup tepe ve köşe akroterleri mevcuttur (Karaüzüm, 2005: Fig. 55).

Ana kayaya oyularak yapılan khamosorionların kapak çeşitliliğine bakacak olursak Patara’ da tespit edilen semerdam çatılı kapaklar örnek olarak verilebilir. verilebilir (İdil, 1998: Lev. 46). Termessos için belirlenen her üç tipteki khamosorionların kapak tipleri çoğunlukla beşik çatılı, üçgen alınlıklı ve bazıları akroterlidir. (Çelgin, 1990: 193-196, Res. 243-245, 249-252.) Latmos Herakleiası’ nda beşik çatılı kapak uygulaması diğer kapak uygulamalarına göre daha az olsa da vardır. (Peschow-Bindokat, 2005: 112)

Lykia Bölgesi’nde yer alan Neapolis’ te tespit edilen khamosorionların da Apollonia ad Rhyndacum’ daki yükseltiyle yapılmış olan örneklerle benzeştiği görülmektedir (Özdilek, 2006: Res.10, Res.29, Mezar 26, 29.)Lykia-Pamphylia-Pisidia bölgeleri sınırındaki Trebenna kentindeki nekropolde, literatürde kaya lahitleri olarak geçen khamosorionlar, genellikle M.S III. yy’ a tarihlendirilmektedir. Bu durum, Çelgin ’in Anadolu’daki khamosorionlar için yaptığı M.S II-III. yüzyıllarda yaygınlık kazandığı bilinmektedir” düşüncesine de uygundur. Lykia Bölgesi’ndeki serbest lahitlerin bir bölümünün kapakları da Roma imparatorluk Dönemi’nde beşik çatılı ve üçgen alınlıklı şekilde yapılmıştır (İdil, 1998: 20). Kilikia Bölgesi’ndeki khamosorionların da kapak oturtma düzlemine sahip oldukları görülmüştür. Yoğun olarak basit tipteki khamosorionların olduğu, genel olarak üçgen çatı formu sade kapaklarla kapatıldığı bilinmektedir.

3. ANIT MEZARLAR

Anıt mezarların Antik Dönemde hepsinin birbirinden farklı yapıldığını, tipolojik açıdan çeşitliliğin fazla olduğu bahsedilmiştir. Apollonia ad Rhyndacum’ da tespit edilen anıt mezarların sadece temeline ait blokların korunmuş olması benzer örneklerle karşılaştırmasını güçleştirmektedir. Bunun yanı sıra nekropolde yüzey araştırması dışında bir kazı çalışması yapılamamasından dolayı formlarına ve tarihlerine ilişkin bilgiler henüz belirsizdir. Anadolu’ daki anıt mezarlarla plan, süsleme ve mimari özelliklerinin karşılaştırılması, yerel ve yabancı unsurların tespitini ve bölgeler arası kültürel ilişkilerin saptanması ne yazık ki yapılamamaktadır.

Lykia Bölgesinde yer alan Patara Antik Kenti'ndeki Markia Tapınak Mezarı'nın, liman kenarında ve kente gelen ana yol üzerinde konumlandırıldığı düşünüldüğünde inşa alanının, kentin dışının en özel yerlerinden biri üzerinde bulunduğu ve olasılıkla pahalı bir alana sahip olduğu anlaşılmaktadır. Mezar, hem kara hem de deniz tarafından görülebilen açık bir konuma sahiptir. Liman ve kente girişi sağlayan ana yol üzerindeki konumu, mezara ulaşım, blok taş, malzeme, usta ve işçi nakli için de oldukça uygun bir alan seçimi olduğu görülmektedir. Apollonia ad Rhyndacum nekropolünde tespit edilen anıt mezarlara ait blokların da doğu nekropolde tespit edilmiş olan blok kesme ve taşıma yerinden taşınmış olması muhtemeldir. Bu iki kentte de tespit edilen mezarların yol kenarında ve manzaralı bir şekilde yerleştirilmesi anıt mezarların önemli kişilere yapılmış olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Yapının temelini üstünde kullanılan podyum kısmına bakıldığında 3 nolu anıt mezarın hemen yanında tespit edilen bir parçayla benzeştiği dikkat çekmektedir. Mimari parçanın podyum kısmında kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Mezar Apollonia ad Rhyndacum'daki örneklerde olduğu gibi anakaya üzerine oturtularak sağlamlığı arttırılmıştır.

4. LAHİTLER

Apollonia ad Rhyndacum Antik Kenti'nde bulunan iki tip lahit örneği vardır. Girlandlı ve tabula ansatalı olan bu lahitlerin korunma durumu ne yazık ki çok iyi değildir. Nekropolden taşınarak Gölyazı Merkezi'ne getirilmiştir. Girlandlı lahde baktığımızda girland taşıyıcısının bir boğa başı olduğu dikkat çekmektedir. Doldurma motifi olarak Medusa başı Prokonnesos'tan ithal edilmiş olma düşüncesi profilinden dolayı kuvvetlidir. Prokonnesos lahitlerinin neredeyse tüm Anadolu'ya dağıldığını görmekteyiz.

Kilikia Bölgesinde yer alan Uzuncaburç'ta bulunmuş bir girlandlı lahdi karşılaştırma örneği olarak verebiliriz (Koch, 210: 120, Res. 55). Girlandlar boğa başları tarafından taşınmaktadır. Doldurma motifi ise Medusa başları kullanılmıştır.

Bergama'da bulunan ancak Prokonnesos üretimi olan bir başka lahitte ise girlandları taşıyan Eroslardır. Orta kısımlarda doldurma motifi olarak Medusa başları kullanılmıştır (Koch, 2010: 114, Res. 36).

Girland taşıyıcısının boğa olup ortada Medusa başının doldurma motifi olarak kullanıldığı örneklere bakıldığında boğa başlarının birbirine daha çok benzediği görülmüştür. Ancak incelenen birçok örnekte fark edilen Medusa başlarının stil olarak birbirinden farklı yapıldığı görülmektedir. Bazılarında yüzü daha küçük, saçları daha kabarık yapılabilmektedir. Birçok örnekte ön yüzde bir yerde Medusa başı işlenirken diğer girland ortasında tabula ansata kısmının olduğu örnekler de mevcuttur. Yani belki de buna benzer olarak Apollonia ad Rhyndacum' da bulunan girlandlı lahdin tabula ansata kısmı vardı ancak sonradan tahrip edildiği için yok edildi.

Kentte tespit edilmiş bir diğer lahit tipi olan Tabula Ansatalı lahit örnekleri ise çok fazla tahrip görmelerine rağmen lahdin türünü anlayabilmemize olanak sağlayacak durumdadır. Apollonia ad Rhyndacum' daki bu lahit türünün benzerlerine birçok kentte rastlayabiliriz. Bu lahitlerden daha iyi durumda olan ve buğum Gölyazı Muhtarlığı' nda yer alan lahdin sipariş üzerine yapılmayıp tabula kısmından yazıların taşmasından anlamaktayız. Tabula kısmına benzer bir örnek ise Bergama' dan Prokonnesos üretimi girlandlı bir lahdi gösterebiliriz. Girlandların ortalarında Medusa' lar ve ortadaki girland kısmında tabula kısmı yer almaktadır. Ansata kısmı oldukça benzerdir (Res. 85) .

5. MOLOZ TAŞ ÖRGÜ MEZAR

Moloz taş örgü mezarların birçok ketteki örnekle benzer özellik taşıdığı fark edilmiştir. Parion Antik Kenti'nde tespit edilen moloz örgü mezar bizim tez kapsamında yapmış olduğumuz arazi çalışmaları esnasında tespit ettiğimiz mezara benzerlik göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Yapılan kazı çalışmasında mezarın tabanında pişmiş toprak tuğlaların döşendiği dikkat çekmiştir. Ancak Apollonia ad Rhyndacum Nekropolünde henüz bir kazı çalışması yapılmamasından dolayı tabanına ilişkin bir şey söylenemez.

Yine başka bir örnek yine Troas Bölgesinde yer alan Antandros Antik Kenti'nde bulunan moloz taş örgü mezarın Parion' daki mezarla benzerliği dikkat çekmektedir. Hatta hemen hemen aynı dönem içerisinde yapılmış olabileceği düşünülmüştür.

2008 yılı Muğla ili, Milas ilçesi ile ören ve Selimiye Beldelerinde gerçekleştirilen yüzey araştırmasında Yoğunluk Köyü Kuşçu Tepe' de (Kızıl, Öztekin, 2009, 379: Res. 3) tespit edilen moloz taştan yapılan sanduka biçimindeki örgü mezara bakıldığında tip olarak Apollonia ad Rhyndacum' daki ile benzer tipte olduğu fark edilmektedir. Ancak bunun da iç kısmı toprakla dolu olduğu için tabanında herhangi bir döşemenin olup olmadığı bilinmemektedir (Res. 91). Ancak kaçakçılar tarafından soyulduğu için herhangi bir kontekst buluntu söz konusu olmadığı için kesin bir tarihleme yapılamamıştır.

Bu bağlamda mezar tipinin benzer olabilecek örnekleriyle yapılan kıyaslamada belki tıpa tıp aynısı olduğu sonucu çıkmaz. Ancak hepsinin ortak özelliği yerel kayaçtan moloz taşların bir harç sistemi uygulanarak sanduka biçiminde bir mezar olmasıdır. Kapak sistemi için farklı yorumlar ve uygulamalar söz konusu olduğu görülür. Apollonia' da tespit edilen mezarın kaçakçılar tarafından ortaya çıkarıldığı ve henüz bir kazı çalışması yapılmamasını göz önünde bulundurursak mezarın altında herhangi bir döşeme mevcut mu?, Mezara kapak sistemi olarak nasıl bir uygulama yaptılar? Mezarın kenarında bulunan kiremit parçaları mezarın tabanında mı yoksa üstünü kapatmak için mi kullanılmıştı? Soruları ne yazık ki şuan için cevap beklemektedir.

SONUÇ

Kentin kurulduğu andan itibaren ilk kurulan ve kullanılan alanlardan birisi nekropollerdir. Kentin kuruluşu ile yolların ve nekropollerin gelişme süreçleri birbirleri ile bağlantılı olmuştur. Bu nedenle nekropoller, kentin ana yolları etrafında gelişecek şekilde tasarlanmıştır. Kullanılan mezar tiplerinde kentte yaşayan insanların toplum içindeki statüleri, unvanları ve ekonomik güçleri gerek mezarın forumdan gerekse kent içerisindeki konumundan çok net bir şekilde yorumlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Antik Dönemde kentlerin kurulduğu alanlara bakacak olursak, güvenli olması bakımından yamaçlar, eğer deniz ya da göl kenarına yerleşilecekse kendilerini korumak için sur sistemi ile bunu sağlamışlardır. Kentlerde kurulan nekropoller ise dönemine göre kent dışında ya da kente daha yakın şekilde konumlandırılmışlardır. Bunların yanı sıra nekropollerin konumları ve nekropolün düzeni, bölgenin topografyası ile de doğrudan bağlantılıdır.

Tespit edilen farklı türdeki mezarlar ile kentte yaşayan insanlar arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar nekropol alanlarına da yansıdığı gözlemlenmiştir. Ölen kişi toplum içerisinde önemli konuma sahip ise, manzaralı, daha görkemli mezarlara kondukları anlaşılmıştır. Bunun yanında antik dönemde nekropol alanı içerisinde, kişi kendisi ve ailesi için aile mezarlığı niteliğinde daha geniş alanlar satın alabiliyordu. Kişi toplumun önde gelen kahramanı, sporcusu veya yönetici ise; anıt mezar diyebileceğimiz büyük, herkesin görüp ölen kişiyi onurlandırabileceği, bir mezar da yaptırılıyordu. Bu sebeplerden dolayı nekropol alanları içerisinde zaman içinde farklı mezar tipleri ortaya çıkmıştır.

Her dönemde çeşitli varyasyonlarla yapılan mezarların kökenine bakıldığında temel bir durum söz konusudur. Eğer inhumasyon gömü yapılacaksa arazinin durumuna göre bir tip belirlenir. Yani arazi kayalık bir alandan oluşuyorsa kayanın şekillendirilmesiyle bir mezar ortaya çıkarılır. Ya da toprak yoğunlukta olan bir bölgeyse etraftan toplanan taşlarla bir mezar türü ortaya çıkarılabilir.

Apollonia ad Rhyndacum kentinin nekropolü kentin dışında, hemen girişte yer almaktadır. Modern ve antik yolun sağlı sollu kenarında bulunan mezarlar konum olarak kente giriş çıkışlarda oldukça dikkat çekici bir alanda yer almaktadır. Yapılan

arazi araştırmalarında kentin mezar tipolojisinin tahmin edilenden daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Khamosorion mezarlar, anıt mezarlar, kent içerisinde nekropolden taşındığı dşnlen lahit parçaları ve son dönemde kaçak kazılarla ortaya çıkarılmış olan harçlı taş örgü şimdilik kentte tespit edilmiş mezar türleridir.

Khamosorion tipi mezar olarak adlandırılan Ana kayaya oyularak yapılmış sanduka mezarların yoğunlukta olduğu anlaşılmıştır. Ancak yapılan yüzey araştırmasında bulunabilen ve çeşitli doğa olaylarına, kaçak kazılara maruz kalıp yok olan ya da şuanda gün yüzünde olmayan mezarlar elbette vardır. Bu mezarlara ait olan kapak örnekleri de bu mezarların Mysia Bölgesi'nde hangi formda ve nasıl kullanıldığını göstermesi bakımından önemlidir. Tarihleme açısından bakıldığında ise Erken Roma Dönemi'nde yoğun olarak kullanıldıkları bilinmektedir. Ancak tam bir tarihleme hiçbir buluntunun olmamasından dolayı ne yazık ki yapılamamaktadır.

Kentte tespit edilen diğer önemli bir mezar türü olan anıt mezarların günümüzde sadece temeli korunmuş olması ne yazık ki büyük bir şanssızlıktır. Henüz kapsamlı bir kazı çalışması yapılamamasından dolayı haklarında tam bir form söylemek çok güçtür. Anıt mezarlara bakıldığında en fazla 10 metreye kadar uzunlukta olması bunların aslında zamanında ne kadar görkemli olabileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Hepsinin yol kenarında ve gl manzaralı olması bu mezarların statü sahibi ya da ekonomik gücü yüksek kişilere yapılmış olabileceğini gösterir. Tarihleme olarak ne yazık ki buluntu olmadan mezarın formuna göre bir şey söylemek imkânsızdır. Ancak yuvarlak bir tarihleme verecek olursak kent nekropolünün yoğun olarak Roma Dönemi'nde kullanılmış olmasından dolayı anıt mezarlarında bu döneme tarihlemek mümkün olabilir.

Lahitlere bakıldığında ise çok fazla tahrip olduğu ve antik dönemden itibaren lahit kullanımı sonrasında devşirme malzeme olarak kentte kullanılmış oldukları anlaşılmıştır. Bunlarında genel olarak dönemleri ise M.S 2. yy olabileceği dşnlmektedir. Tespit edilen lahitlerin mermerden yapılmış olduğu dikkat çekmektedir. Bundan yola çıkararak ithal edilip edilmediği sorusu sorulduğunda bir örnekten yola çıkararak bunun Prokonnesos Adası'ndan ithal edildiği kuvvetle tahmin edilmektedir.

Bunun yanı sıra kentin sınırları hakkında da önemli veriler sağlanmıştır. Nekropolde yapılan arazi araştırmaları ile çok sayıda belki de yine anıt mezar olabilecek temellere ve çok sayıda bloklara ulaşılmıştır. Böylece kentin nekropolünün aslında tahmin edilenden daha geniş olduğu, yapılacak araştırmalarla daha da genişleyebileceği, tespit edilen mezar türlerinin sayısının çoğalabileceği ve farklı mezar türlerinin olabileceği öngörülmektedir. Kentte yapılan çalışmalar ne yazık ki yüzey araştırmaları ile sınırlı kalmıştır. Kapsamlı bir kazı çalışması yapılamamasından dolayı mezarlarda tarihleme problemi ile karşılaşılmıştır. Ayrıca herhangi bir ölü hediyesi bulunmamış olmasından kentin ölü gömme adetlerine ilişkin bilgiler ne yazık ki karanlıktır. Belki de ilerleyen zamanlarda nekropolde yapılacak olan kazılar sayesinde tüm bu sorular cevap bulacaktır

KAYNAKÇA

- ABMEIER A. (1990), “Zur Geschichte von Apollonia am Rhyndakos in Mysische Studien“, **Asia Minor Studien 1**, Bonn.
- AKÇAY Tuna (2008), Olba Mezarları, Sosyal Bilimler Enstitüsü(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Mersin.
- ASGARİ Nuşin (1977), “Die halbfabrikate Kleinasiatischer Girlandensarkophage und Ihre Herkunft : Zweites Symposion über Die Antiken Sarkophagreliefs“ **Archäologischer Anzeiger**, Walter De Gruyter & Co, Berlin.
- AYBEK Serdar (2007), “Gölyazı ve Ulubat Gölü Çevresindeki Arkeolojik Araştırmalar”, **Bakış**, Bursa, ss.54-57.
- AYBEK Serdar- ÖZ Kazım Ali (2004), “Preliminary Report of The Archaeological Survey at Apollonia ad Rhyndacum in Mysia”, **Anatolia**, Sayı:27, pp.1-25.
- AYBEK Serdar- ÖZ Kazım Ali (2007), “Apollonia Ad Rhyndacum (Gölyazı) ve Ulubat Gölü Çevresi Yüzey Araştırması 2006 Yılı Raporu”, **25. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Cilt: 1, Kültür ve, Ankara, ss. 285-298.
- AYBEK Serdar (2007) (a), “The Apollo Sanctuary of Apollonia ad Rhyndacum, Mysia”, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi,2008/2, 1-8.
3 Aybek, S., “Apollonia ad Rhyndacum and the Sanctuary of Apollo in Mysia, Northwestern Turkey”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9/2, 105-119

- AYBEK Serdar- ÖZ Kazım Ali (2008) (b),“Apollonia Ad Rhyndacum Antik Kenti ve Uluabat Gölü Çevresi Yüzey Araştırması”, **Tübab-841 Numaralı Proje**, Trakya Üniversitesi, ss.1-33.
- AYBEK Serdar- ÖZ Kazım Ali (2009), “Uluabat Gölü Çevresi Yüzey Araştırması, 2007”, **26. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Cilt:2, Ankara,ss.327-342.
- AYBEK Serdar- DREYER, B. (2011), "Neues vom Proconsul Asiae Sempronius Senecio aus Apollonia am Rhyndakos", Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik (ZPE), Band 173, pp. 119-123.
- AYBEK Serdar- ÖZ Kazım Ali (2012), “Gölyazı Uluabat Gölü Çevresi 2010 Yılı Yüzey Araştırması”, **29. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, Cilt:2, İsmail Aygül Ofset Matbaacılık, Ankara, ss.1-10.
- BAYTAK İsmail (2008), Lykaonia Bölgesi Kaya Mezarları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- BILABEL friedrich (1920), **Die İonische Kolonisation**, Philologus Suppl. XIV, No.1, Leipzig
- BINGLEY Rev. William (1822), **Travels in Asia, From Modern Writers, With Remarks and Observations; Exhibiting and Connected View of The Geography and Present State of That Quarter of The Globe**, Harvey & Darton, London.
- BİNGÖL Orhan (2004), **Arkeolojik Mimaride Taş**, Homer Kitabevi, İstanbul.

BOATWRIGHT T. Mary (2000) , **Hadrian and The Cities of The Roman Empire**, Princeton University Press, United Kingdom.

BÜYÜKYÖRÜK Ferhan (2014), “Korba Antik Yerleşimi Kurtarma Kazısı”, Rescue Excavations at Ancient Korba, **ANMED** 12.

CAN ALPER (2011), **Eskiçağ Rehberi**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2011

CORMACK SARAH (2004), **The Space of Death in Roman Asia Minor**, Wiener Forschungen Zur Archäologie, Band 6, Wien.

ÇELGİN Vedat, “Termessos Kenti Nekropolleri”, İstanbul Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Cilt: I, İstanbul.

ÇELGİN Vedat Ahmet (1994), “Termessos ve Çevresinde Nekropol ve Epigrafya Araştırmaları: 1975-1991 Yılları Arasında Yapılan Çalışmaların Toplu Sonuçlarına Kısa Bir Bakış”, **Anadolu Araştırmaları-XIII**, İstanbul.

ÇEVİK Nevzat (2005), “New Finds from Neapolis Regarding the Cult of the Dead”, **Adalya** VIII, Antalya, pp. 121-135.

ÇEVİK N. - VARKIVANÇ B. - AKYÜREK E. - BULUT S. - KIZGUT İ. (2005), “Bey Dağları Araştırmaları I: Trebenna. Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası / Trebenna. History, Archaeology and Nature”, AKMED Yayınları, **Adalya**, Araştırmalar Serisi/ I, Antalya.

ÇOKAY Sedef (2003), “Karaçalı Nekropolü”, İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

- ÇOKAY-KEPÇE Sedef (2006), **Antalya Karaçalı Nekropolü: The Karaçalı Necropolis Near Antalya**, ADALYA-4, AKMED Yayınları, Antalya.
- DEMİRDELEN Hilal (2000), 'Balgat Roma Mezarı', **X. Müze Kurtarma Kazıları Semineri – 1999**, Kültür Bakanlığı Yayınları; Ankara, , s.35-48.
- ERGEÇ Rifat (2001), “Anazarbus Antik Kenti ve Nekropolü”, **Varia Anatolica**, C.XIII.
- ERHARDT Norbert (1983), **Milet und Siene Kolonien**, Teil 1: Text, Vergleichende Untersuchung der Kultischen und Politischen Einrichtungen, Frankfurt.
- FEDAK Janos (1990), **Monumental tombs of the Hellenistic age: a study of selected tombs from the pre-classical to the early imperial era**, University of Toronto Press.
- FREELY John (2002), **Türkiye Uygarlıklar Rehberi 2 Marmara etrafında Karadeniz Kıyısı**, çev. Aslı Biçen, Gürol Koca, Tuncay Birkan Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- FRENCH H. David (2014), **Roman Roads & Milestones of Asia Minor**, Vol.3. Milestones Fasc. 3.5 Asia, British Enstitute, Ankara.
- FRITZE Von Hans (1913), **Adramytion - Kisthene: Mit Tafeln I-X, aus: Die Antiken Münzen Mysiens**, Walter De Gruyter Incorporated 1, Berlin.
- GORMAN B. Vanessa (2001), **Miletos, The Ornament of Ionia A History of The City to 400 b.c.e.** ,The University of Michigan Press.
- GREAVES M.A. (2003) , **Miletos Bir Tarih**, çev. Hüseyin Çınar Öztürk, Homer Kitabevi, İstanbul.

HASLUCK W. F. (1910), **Cyzikus Being Some Account of The History and Antiquities of That City, And of The District Adjacent to it, with The Towns of Apollonia ad Rhyndacum, Miletupolis, Hadrianutherae, Priapus, Zeleia, etc.** Cambridge at The University Press, London.

HAMILTON John. William (2013), **Küçük Asya**, Durmuş Ersun-Erdinç Buruldağ, Ankara.

İDİL Vedat (1998), **Likya Lahitleri**, Türk Tarih Kurumu, Ankara.

KÂHYA Tarkan (2012), “Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları 2011”, Surveys in the Settlement History of Düver in 2011, **ANMED** 10.

KARAGÖZ Şehrazat (2005), **Eskiçağ’ da Depremler**, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul.

KARAÜZÜM Gül (2005), Doğu dağlık Kilikia (Olba) bölgesi lahitleri, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mersin

KASAPOĞLU Hasan (2007), “ Parion Nekropolü Mezar Tipleri “, **Doğudan Yükselen Işık Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı**, Haz. Birol Can-Mehmet Işıklı, İstanbul.

KIZIL Abuzer, ÖZTEKİN İsmail E. (2009), 2008 yılı Muğla ili, Milas ilçesi ile Ören ve Selimiye Beldelerinde Arkeolojik Yüzey Araştırması, **27. Araştırma Sonuçları Toplantısı**, 3. Cilt, Denizli.

KİZGUT İsa (2013), Beydağları Yüzey Araştırmaları 2012, **ANMED** 11 (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri), Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü.

KOCH Guntram (2010), **Türkiye’deki Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri**, Suna-İnan Kır aç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.

KOCH Guntram (2001), **Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

KOÇAK İ. Ethem (2013), **Magnesia ad Maeandrum Mezar Tipolojisi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

KORTANOĞLU R. Eser (2006), **Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya Mezarları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul

LE BAS P (1850), **Voyage Archeologique En Geece Et En Asie Mineure**, Paris.

LE BAS M.P - REİNACH S. (1888), **Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure**, Paris.

MANGO Cyril (1979),” The Monastery of St. Constantine on Lake Apolyont“, **Dumbarton Oaks Papers**, Vol. 33, Trustees for Harvard University, pp. 329-333.

MACHATSCHEK Alois (1967), “**Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaioussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien**”, Böhlau, Wien.

MAGIE David (1950), **Roman Rule in Asia Minor to the end of the Third Century After Christ**, Volume 1: Text, Princeton University Press, Princetoni, New Jersey

MENTHON Bernardin (1935), **L'Olympe De Bithynie, Ses Saints Ses Couvents Ses Sites**, Bonne Press, Paris.

OK Mehmet (2014), Denizli/Akçapınar Köyü Kurtarma Kazısında Ortaya Çıkarılan Mezarlar ve Buluntuları, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Denizli

ÖTÜKEN Y.S. - DURUKAN Aynur - ACUN Hakkı - PEKAK Sacit (1986), Türkiye'de **Vakıf Abideler ve Eski Eserler IV**, Ankara.

ÖZBEK Çiğdem (2007), “Anadolu'nun Hellenistik ve Roma Dönemi Anıt Mezar Geleneğine Genel Bir Bakış”, **Patronvs Coşkun Özgünel' e 65. Yaş Armağanı**, Homer Kitabevi, ss.265-271, İstanbul.

ÖZDİLEK Banu (2008), “Neapolis Nekropollerini Üzerine Bir Ön Rapor”, III.-IV. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu, **Anatolia**, suppl.2,ss.235-252, Ankara.

ÖZDİLEK Banu (2006), Neapolis Nekropolü, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya.

ÖZDİZBAY Aşkı (2001), “Perge Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı”, İstanbul Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

ÖZTANER Hakan Serdar (2012), “Kappadokia Bölgesi'nden Tapınak Planlı Bir Anıt Mezar: Kayseri-Felahiye Mezar Anıtı”, **Bellekten**, Cilt: LXXVI Sayı: 276,s.369-384.

PESCHLOW-BİNDOKAT Anneliese (2005), **Latmos' ta Bir Karia Kenti: Herakleia**, Homer Kitabevi, İstanbul.

PESCHLOW Anneliese, “Die Nekropole von Herakleia am Latmos”, 8. **AST**, 1991, s. 396-397.

PLUTARCHOS (1934), **PLUTARCH'S Lives-II**, Ed.: T.E. Page, E. Capps, W.H.D. Rouse, çev.: Bernadotte Perrin London, William Heinemann, New York, William Heinemann Ltd. Cambridge-Massachusetts, Harvard University Press.

RAMSAY M. W (1890), **The Historical Geography of Asia Minor**, suppl. Vol.4, London.

ROBERT Louis (1980), **A travers l'Asie Mineure : poètes et prosateurs, monnaies Grecques, voyageurs et Géographie**, 239. Cilt /Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, Athen.

SAĞNAK Recep Erkan (2005), M.Ö. 4. Yüzyılda Güneybatı Anadolu Anıtsal Mezar Mimarisi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir.

SESTINI Domenico- PINGERON Jean-Claude (1789) **Voyage dans la Grèce asiatique, à la péninsule de Cyzique, à Brusse et à Nicée: avec des détails sur l'histoire naturelle de ces contrées**, chez Leroy, Paris.

SMITH William-GROVE George (2013), **An Atlas of Ancient Geography Biblical and Classical**, New York.

STRABON (1993), **Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika XII-XIII-XIV)**, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Yayınları, İstanbul.

ŞAHİN Mustafa (2014), **Gölyazı/Apollonia Kültür Envanteri**, Bursa.

TALBERT Richard J. A. (2000), **Barrington Atlas of the Greek and Roman World**, Princeton University Press.

TEXIER Charles (2002), **Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara.

TOMASCHEK Wilhelm (1891), Zur Historichen Topographie von Kleinasien im Mitterlalter 1, Die Küstengebiete und die Wege der Kreuzfahrer, in Comission bei F. Tempsky, Wien.

TULUNAY- TÜL Elif (2005), Elif Tül Tulunay, “Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi Ön İnceleme Gezileri”, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler, “Nif (Olympos) Dağı Araştırma Projesi: Yüzey Arastırması-2004”, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler, C.XX, 2005, s. 33-35.

YALMAN Bedri (1987), **İlgi**, “Gölyazı Köyü”, ss.7-12.

YAYLALI Abdullah (1991), “ Kyzikos 1990 Çalışmaları”, KST 13. 1, Çanakkale.

YILMAZ Neslihan (2007), “Necropoleis and Funerary Monuments in Pisidia During the Roman Period”, **ADALYA** /10 Suna-İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKÇASI

PLINY <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0137%3Abook%3D5%3Achapter%3D32> (26.06.2015)

EKLER

KATALOG

EK-1

Katalog No:1 (Res. 7-9, Çizim 1)

MEZAR NO: 1

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Doğu nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 133 cm. (ölçülebilen), T.G: 120 cm., Y: 2 cm., D: 38 cm. (ölçülebilen)

DURUM: Teknenin büyük bir bölümü toprağa gömülmüş durumdadır.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Kentin yerel kayacı olan kireçtaşından, ana kayaya oyularak yapılmıştır. Çok fazla tahrip olmuştur.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Akçay, 2008: Lev.16, Fig.31)

(Özdilek, 2006: Res.29, Mezar 26)

Katalog No:2 (Res. 11, 12, Çizim 2)

MEZAR NO: 2

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Doğu nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 218 cm., T.G: 104 cm. Y: 3 cm.

DERİNLİK: 30 cm.

DURUM: Tahrip edilmiş.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Ana kayaya oyularak yapılmış khamosorion tipi mezardır. Çok fazla tahrip edilmiştir. Dikdörtgen formdaki mezarın doğu kısa kenarının dış kısmında çıkıntı mevcuttur.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Karaüzüm, 2005: Lev.30, Fig.49(a))

(Akçay, 2008: Lev.18, Fig.35)

KATALOG NO: 3 (Res. 14-17, Çizim 3)

MEZAR NO: 3

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Doğu Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 210 cm., T.G: 130 cm., Y: 4 cm., D: 30 cm.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Ana kayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmış khamosorion tipi mezardır. Dışının yükseltilerek yapılıp yapılmadığı kazı çalışması yapılmadığı için bilinmemektedir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Karaüzüm, 2005: Lev.30, Fig.49(a))

(Akçay, 2008: Lev.18, Fig.35)

KATALOG NO:4 (Res. 18, Çizim 4)

MEZAR NO: 4

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Doğu Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 210 cm., T.G: 112 cm., D: 25 cm.

DURUM: Çok tahrip edilmiştir.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Kireçtaşı olan anakayanın dikdörtgen şekilde oyulmasıyla yapılmış bir mezar türüdür.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Özdilek, 2006: Res.29)

KATALOG NO: 5 (Res. 20, Çizim 5)

MEZAR NO: 5

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Doğu Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 169 cm., T.G: 90 cm., Y: 42 cm.(Ölçülebilir)

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Mezarın günümüzde sadece hatları bellidir. İç kısmında patlatılan mezarın parçalarına ait olduğu düşünülen çok sayıda taş parçası vardır.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Ok, 2014: Şekil 3,9)

KATALOG NO: 6 (Res. 21, 22, Çizim 6)

MEZAR NO: 6

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U: 150 cm., T.G: 100 cm. (Anakaya ile beraber 170 cm.), Y: 50 cm. D: 55 cm.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Ana kayanın yüksek şekilde işlenmesiyle oluşturulmuş khamosoriondur. Etrafındaki anakaya düzensiz işlenmiştir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Çevik - Varkıvaç - Akyürek - Bulut- Kizgut, 2005: Res.164)

KATALOG NO: 7 (Res. 24-26, Çizim 7)

MEZAR NO: 7

MEZAR TİPİ: khamosorion

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U:230 cm., T.G: 110 cm., Y: 80 cm., D: 35 cm.(Ölçülebilen)

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Ana kayaya oyularak yapılmış khamosorion mezardır. Ana kayanın iç ve dış hatlarının şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Özdilek, 2006: Res. 10)

(Akçay. 2008: Fig.91,Kat. 19)

(Kizgut, 2013: Res.7)

KATALOG NO: 8 (Res. 28, 29, Çizim 8)

MEZAR NO: 8

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U:180 cm., T.G: 42cm., Y: 74cm. (Anakaya ile birlikte), D:
Alınamıyor.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Yerel kayaç olan kireçtaşı ana kayaya oyulmasıyla oluşturulmuş khamosorion tipi mezardır. Dikdörtgen bir formda olan mezarın dış kısmı oldukça yüksek yapılmıştır.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Ercan, 2012: Fig.245)

(Doğanay, 2010: Lev.1: 1)

KATALOG NO: 9 (Res. 30, Çizim 9)

MEZAR NO: 9

MEZAR TİPİ: Khamosorion

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Yok.

ÖLÇÜLER: T.U:130 cm., T.G: 32cm., Y: 50 cm., D: 50 cm.(Ölçülebilien)

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Tamamen tahrip olmuş, bir uzun ve bir kısa kenarı kırık olarak korunabilmiş khamosorion tipi mezardır. Mezar tamamen sökülüp havaya dikilmiş vaziyettedir.

KATALOG NO: 10 (Res. 32, 33, Çizim 10)

TİPİ: Kapak

YER: Doğu Nekropol

ÖLÇÜLER: K.U:210 cm., K.G: 80 cm., Y: 40 cm. (ölçülebilen).

DURUM: Tahrip edilmiş.

DÖNEM: Erken Roma Dönemi

TANIM: Yarı işlenmiş olarak yapıldığı düşünülen kireçtaşından bir khamosorion tipi mezar kapağıdır. Ters çevrilip Ortadan kırılmıştır. Kapak oturtma yerleri tam olarak bellidir. Tepe ve köşe akroterleri vardır. Bunlar üçgen şekilde işlenip bırakılmıştır. Herhangi bir bezemesi mevcut değildir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

Koch, 2010: Res. 20,2-2

(Özdilek, 2006: Res. 22. Mezar No. 19)

KATALOG NO: 11 (Res.38, 39, Çizim 11)

TİPİ: Kapak

YER: Batı Nekropol

ÖLÇÜLER: K.U:220 cm., K.G: 80 cm., Y: 40 cm.

DURUM: Yarı işlenmiş

DÖNEM: Erken Roma Dönemi

TANIM: Yarı işlenmiş bir mezar kapağıdır. Ters çevrilmiş olarak duran kapağın iç kısmındaki kapak oturtmak için düzlemi vardır. Tepe ve köşe akroterleri az işlenmiştir.

KATALOG NO: 12 (Res. 42, 43, Çizim 12)

TİPİ: Kapak

YER: Doğu Nekropol

DIŞ YÜKSEKLİK: 60 cm.

KAPAK UZUNLUĞU: 210 cm.

KAPAK GENİŞLİĞİ: 80 cm.

KAPAK YÜKSEKLİĞİ: 40 cm. (ölçülebilen).

DURUM: Yarı İşlenmiş.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Yerel kayaç olan kireçtaşıdan yapılmış bir khamosorion kapağıdır. Yarı işlenmiş olduğu düşünülmektedir. 4 nolu khamosorion mezarın hemen yanında yer almaktadır.

KATALOG NO: 13 (Res.45, Çizim 13)

TİPİ: Kapak

YER: Batı Nekropol

ÖLÇÜLER: Y: 20 cm., K.U: 220 cm, K.G: 80 cm., K.Y : 40 m.

DURUM: Yarı işlenmiş

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Kireçtaşıdan yapılmıştır. Yarı işlenmiş olduğu düşünülen bir mezar kapağıdır. Çok fazla aşınmıştır.

KATALOG NO: 14 (Res. 46, Çizim 14)

TİPİ: Kapak

YER: Doğu Nekropol

ÖLÇÜLER: K.U: 114 cm., G: 69 cm, K.Y: 40 cm. (ölçülebilen).

DURUM: Yarı İşlenmiş.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Çok fazla tahrip olmuş khamosorion kapağıdır. 10 cm kalınlığında iç kısımdaki kapak oturtma düzlemi görülmektedir. Hangi mezara ait olduğu bilinmemektedir.

KATALOG NO: 15 (Res. 47-53, Çizim 15)

MEZAR NO: 10

MEZAR TİPİ: Anıt Mezar

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Var.

UZUNLUĞU:640 cm.

GENİŞLİĞİ: 390 cm.

YÜKSEKLİK: 30 cm.

DURUM: Temeline ait blok taşlar korunmuştur. Stylobata ait bloklar in situ olarak yerindedir.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Anıt mezar olduğu düşünülen bir mezar yapısıdır. Günümüzde sadece temeli korunmuştur. Kullanılan bloklar yerel kayaktan kesilerek şekillendirilmiştir. Bloklar arasında herhangi bir bağlama sistemi mevcut değildir. Dikdörtgen formda olduğu düşünülmektedir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Cormack, 2004: 270)

KATALOG NO: 16 (Res. 56-59, Çizim 16)

MEZAR NO: 11

MEZAR TİPİ: Anıt Mezar

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Var.

UZUNLUĞU: 610 cm.

GENİŞLİĞİ: 580 cm.

YÜKSEKLİK: 20 cm.

DURUM: Sadece temeli korunmuş.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Roma Dönemine ait olduğu düşünülen bir anıt mezar yapısıdır. Günümüzde sadece temeli korunmuştur. Kentin yerel kayacı olan kireçtaşı kullanılmıştır. Taşlar arasında herhangi bir kenet ya da harç kullanılmadan yan yana dizilerek temel yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapıya ait kalıntılar mevcut olmadığı için formu hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Cormack, 2004: 210, Fig 83)

KATALOG NO: 17 (Res. 60-64, Çizim 17)

MEZAR NO: 12

MEZAR TİPİ: Anıt Mezar

YER: Batı Nekropol

PODYUM: Bilinmiyor

UZUNLUĞU: 250 cm.

GENİŞLİĞİ: 214 cm.

YÜKSEKLİK: 60 cm.

DURUM: Temeli mevcuttur.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Roma Dönemine ait olduğu düşünülen podyumlu bir mezar yapısıdır. Günümüzde sadece temeli korunmuştur. Kentin yerel kayacı olan kireçtaşı kullanılmıştır. Taşlar arasında herhangi bir kenet ya da harç kullanılmadan yan yana dizilerek temel yapıldığı anlaşılmaktadır. Muhtemel antik yol kenarında yer almaktadır. Hemen yanında mezara ait olduğu düşünülen mimari parçalar mevcuttur.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Gülşen, 2010: Lev. 49, 53, 58)

(Cormack, 2004: 183, Fig. 42)

KATALOG NO: 18 (Res.73-75)

MEZAR TİPİ: Girlandlı Lahit

KORUNDUĞU YER: Gölyazı Muhtarlığı

YÜKSEKLİK: 74 cm.(Korunmuş hali)

UZUNLUĞU: cm.

GENİŞLİĞİ: 90 cm.

KALINLIĞI: 19 cm.

DURUM: Az bir kısmı korunmuştur.

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Üzerinde Medusa başı işlenmiş girlandlı bir lahit parçasıdır. İki parça halindedir. Çok fazla tahrip olmuştur. Girland taşıyıcısının boğa başı olduğu anlaşılmaktadır. Medusa ile üst kısım arasında ki mesafe 13 cm. olup Medusa' nın genişliği 27 cm.,38 cm. ve derinliği 5 cm. dir.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Koch; 2010: 114, Res.36, 37)

(Asgari, 1977: 351, Abb.45)

KATALOG NO: 19 (Res.79-82)

MEZAR TİPİ: Tabula Ansatalı Lahit

KORUNDUĞU YER: Gölyazı Muhtarlığı

ÖLÇÜLER: Y: 16 cm., U: 115 cm. G: 42 cm.

DURUM: Az bir kısmı korunmuştur.

DÖNEM: Geç Roma

TANIM: Tabula ansatalı bir lahit parçasıdır. Ansa kısmı yani kulplar iki yana yatay açılmış şekildedir. Fazla tahrip olmuştur. Üzerinde Antik yunanca bir mezar yazısı bulunmaktadır. Bu parçanın orta kısmında grafitiye benzer bir yazıt daha bulunmaktadır. Onun da yazı kısmında kesildiği için eksiklik vardır. Rozetlerin çapı 31cm.dir.

KATALOG NO: 20 (Res. 83, 84)

MEZAR TİPİ: Tabula Ansatalı Lahit

YER: Gölyazı Merkez

ÖLÇÜLER: Y: 50 cm., U: 90 cm., G: 53 cm.

DURUM: Çok fazla aşınmıştır.

DÖNEM: M.S 2. yy sonu?

TANIM: Simitçi Kalesi olarak adlandırılan kule üzerinde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Yazıtta “Athenaios ve karısının mezarı” yazmaktadır. Ancak karısının ismi yazmıyor. Malzeme kötü olduğundan yazıt son derece aşınmış vaziyettedir.

KATALOG NO: 21 (Res.86-89, Çizim)

MEZAR TİPİ: Harçlı Moloz Taş Örgü Mezar

YER: Doğu Nekropol

ÖLÇÜLER: T.U:228 cm., T.G: 70 cm., D: 50 cm.(Ölçülebilen)

DÖNEM: Roma Dönemi

TANIM: Sadece iki uzun ve bir kısa kenarı görülebilmektedir. Yapım malzemesi olarak, kentin yerel kayacı olan kireçtaşı moloz taş haline getirilmiş ve aralarında harç kullanılarak üst üste dizilmiş bir teknikle sanduka mezar yapılmıştır. Şuanda sadece iki uzun ve bir kısa kenarı görülebilmektedir. Mezar çevresinde birkaç adet kiremit parçası gözlemlenmiştir. Moloz taşların dolgu malzemesinde yoğun olarak horasan harcı bulunmaktadır.

KARŞILAŞTIRMA ÖRNEKLERİ:

(Kasapoğlu, 2007: 505, Res.10, Çiz. 4)

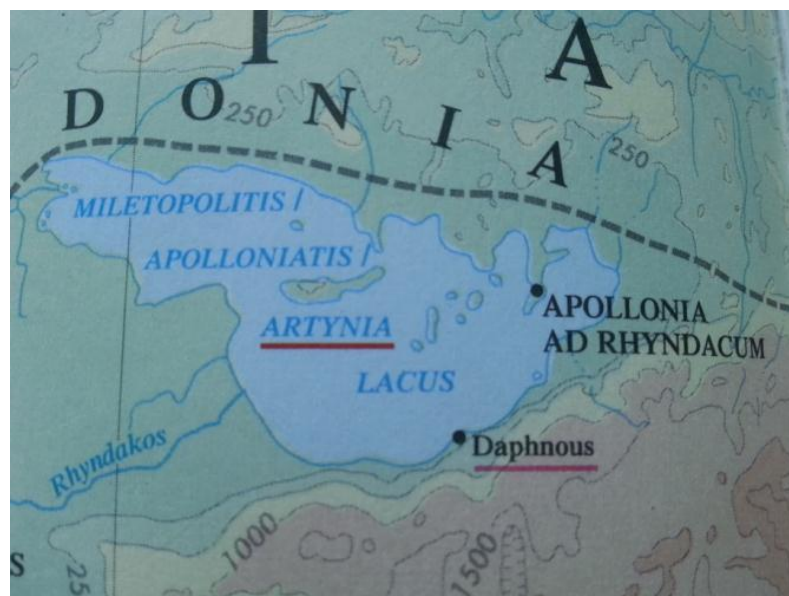
HARİTALAR

EK-2

Harita 1

(<http://verilobi.com/anadolu'nun+tarihi+co%20C4%9Frafyas%20C4%B1/#prettyPhoto>)(26.06.2015)

Harita 2

(Talbert,2000: D4)

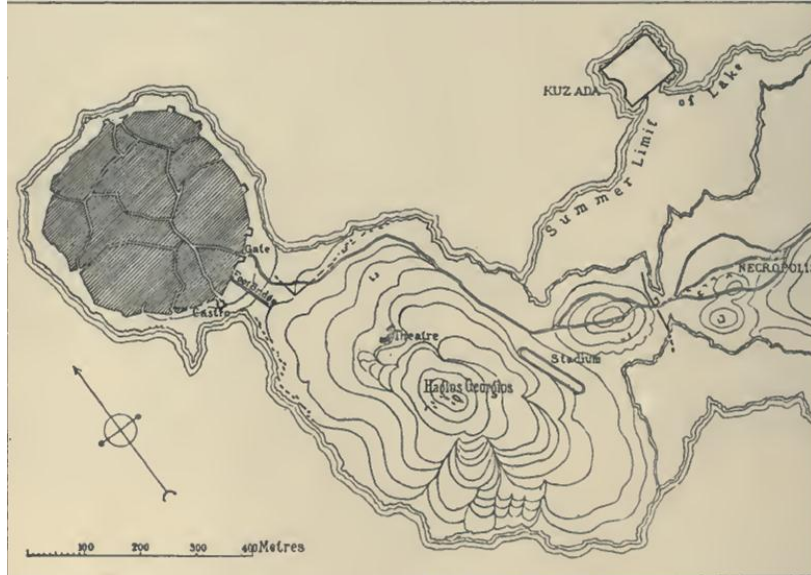
RESİMLER

EK-3

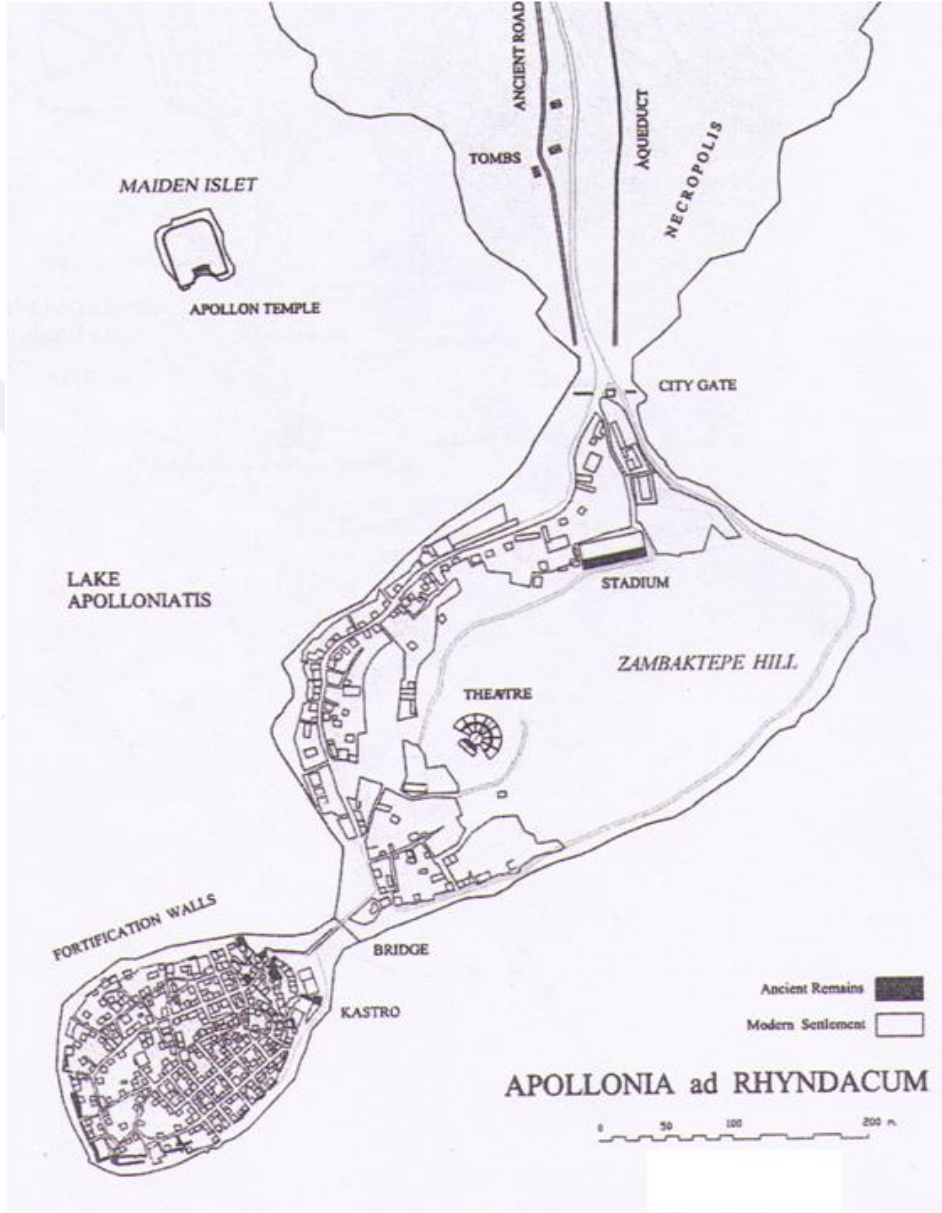
Resim 1

(http://www.turkcebilgi.com/harita/nil%C3%BCfer,_g%C3%B6lyaz%C4%B1) (24.06.2015)

Resim 2

(LE BAS M.P - REINACH S. (1888), Voyage Archeologique en Grece et en Asie Mineure, Paris.)

Resim 3

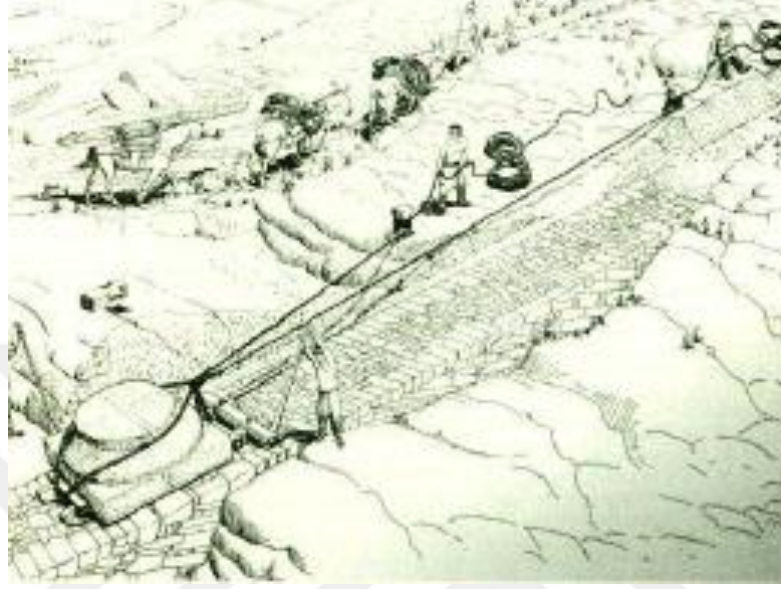
(Aybek-Öz, 2004: 25)

Resim 4
(Kişisel Arşiv)

Resim 5
(Kişisel Arşiv)

Resim 6

(Bingöl, 2004: 42)

Resim 7

(Kişisel Arşiv)

Resim 8
(Kişisel Arşiv)

Resim 9
(Kişisel Arşiv)

Resim 10

(Akçay, 2008: Lev.16, Fig.31)

Resim 11

(Kişisel Arşiv)

Resim 12
(Kişisel Arşiv)

Resim 13
(Baytak, 2008: 225, Lev.59, Res. 52)

Resim 14
(Kişisel Arşiv)

Resim 15
(Kişisel Arşiv)

Resim 16
(Kişisel Arşiv)

Resim 17
(Kişisel Arşiv)

Resim 18
(Kişisel Arşiv)

Resim 19
(Koçak, 2013: Lev. XXXI, Res. 55/a)

Resim 20
(Kişisel Arşiv)

Resim 21
(Kişisel Arşiv)

Resim 22
(Kişisel Arşiv)

Resim 23
(Çevik- Varkıvañ-Akyürek-Bulut- Kizgut, 2005: 320)

Resim 24
(Kişisel Arşiv)

Resim 25
(Kişisel Arşiv)

Resim 26
(Kişisel Arşiv)

Resim 27
(Kizgut, 2003: Res. 7)

Resim 28
(Kişisel Arşiv)

Resim 29
(Kişisel Arşiv)

Resim 30

(Kişisel Arşiv)

Resim 31

(Akçay, 2008: Lev. 16, Fig. 32)

Resim 32
(Kişisel Arşiv)

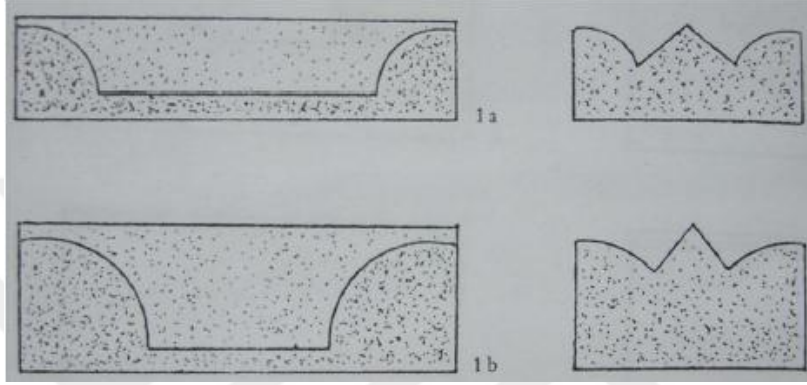
Resim 33
(Kişisel Arşiv)

Resim 34
(Kişisel Arşiv)

Resim 35
(Kişisel Arşiv)

Resim 36

(Koch, 2010: 108)

Resim 37

(Ali Kazım öz arşivi)

Resim 38
(Kişisel Arşiv)

Resim 39
(Kişisel Arşiv)

Resim 40

(Çevik- Varkıvanç-Akyürek-Bulut- Kizgut, 2005: 320)

Resim 41

(A. Kazım öz Arşivi)

Resim 42
(Kişisel Arşiv)

Resim 43
(Kişisel Arşiv)

Resim 44

(<http://www.urimbaba.net/wp-content/uploads/2013/07/290620132999.jpg>
20.05.2015)

Resim 45

(Kişisel Arşiv)

Resim 46
(Kişisel Arşiv)

Resim 47
(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 48

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 49

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 50

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 51

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 52

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 53

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

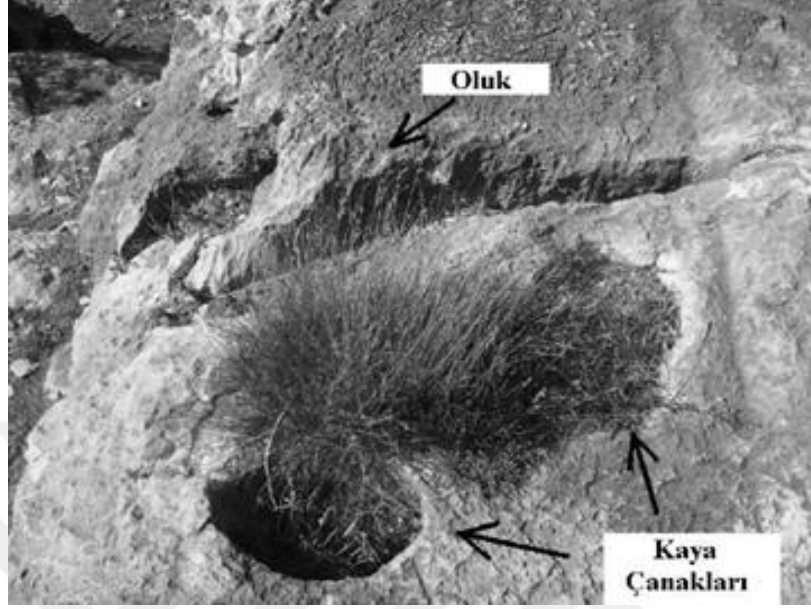
Resim 54

(Demirdelen, 2000: 44)

Resim 55/a

(Akçay, 2008: Lev. 33, Fig. 59,61)

Resim 55/b

(Akçay, 2008: Lev. 33, Fig. 59,61)

Resim 56

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 57

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 58

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 59

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 60

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 61

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 62

(Kişisel Arşiv)

Resim 63
(Kişisel Arşiv)

Resim 64
(Kişisel Arşiv)

Resim 65

(Gülşen, 2010: Lev. 9/b)

Resim 66/a

(Gülşen, 2010: Lev. 10, c,)

Resim 66/b

(Gülşen, 2010: Lev. 10, d)

Resim 67

(Kişisel Arşiv)

Resim 68

(Gülşen, 2010: Lev 49, a, b)

Resim 69

(Kişisel Arşiv)

Resim 70
(Kişisel Arşiv)

Resim 71
(Kişisel Arşiv)

Resim 72

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 73

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 74

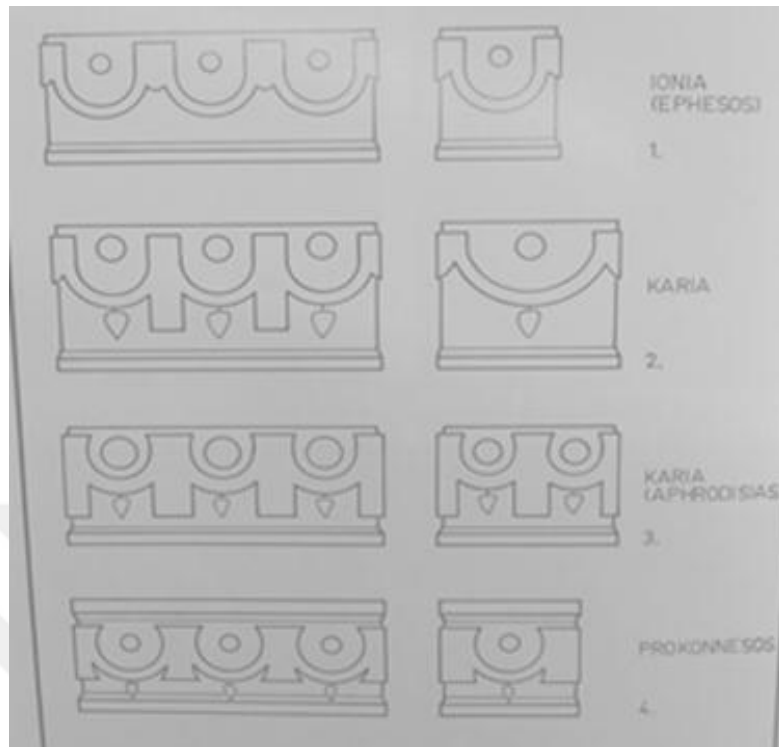
(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 75

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 76

(Asgari, 1977: 354, 52)

Resim 77

(Asgari, 1977: 351)

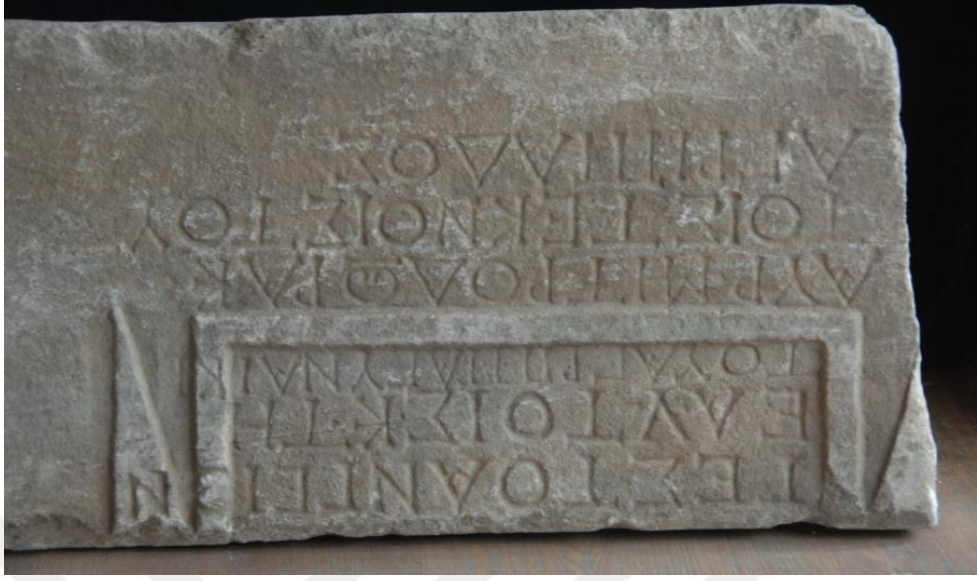
Resim 78

(Koch, 210: 120, Res. 55).

Resim 79

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 80

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 81

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 82

(Mustafa Şahin Yüzey Araştırması Arşivi)

Resim 83

(Kişisel Arşiv)

Resim 84

(Kişisel Arşiv)

Resim 85

(Koch, 2010: 114, Res. 36)

Resim 86
(Kişisel Arşiv)

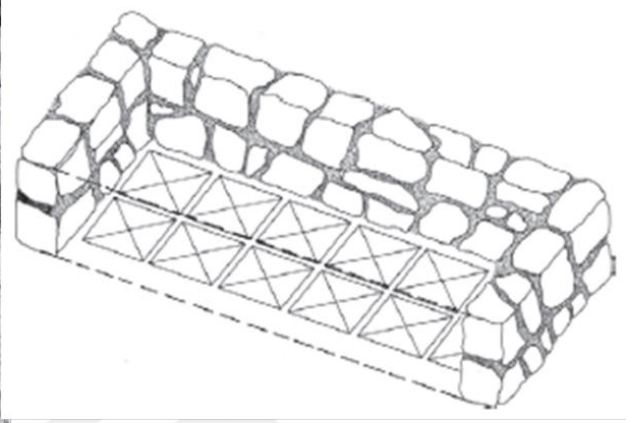
Resim 87
(Kişisel Arşiv)

Resim 88
(Kişisel Arşiv)

Resim 89
(Kişisel Arşiv)

Resim 90

(Kasapoğlu, 2007: 486, Res. 89)

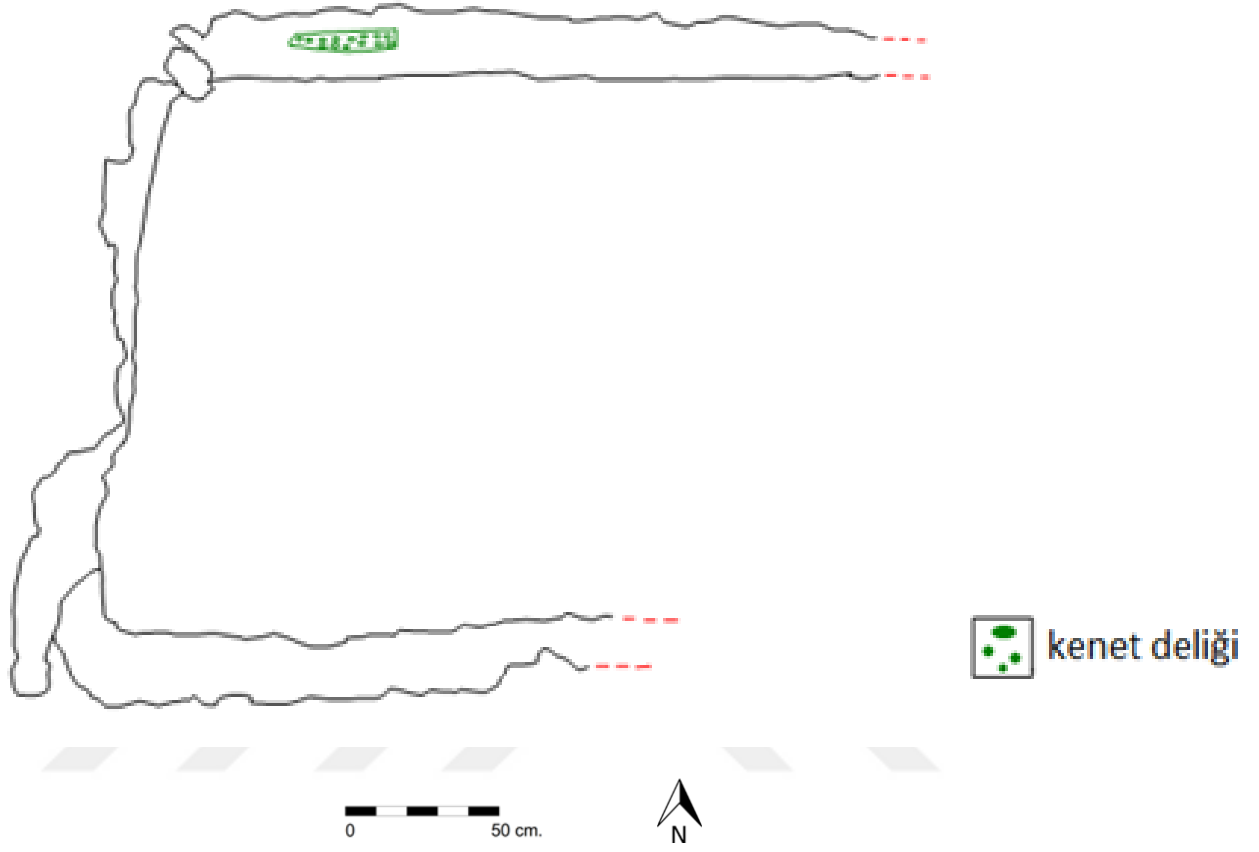
Resim 91

(Kızıl, Öztekin, 2009, 379: Res. 3)

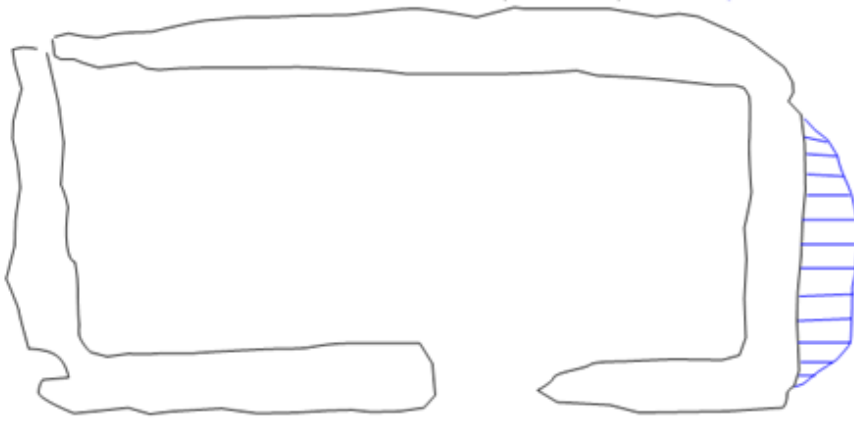

ÇİZİMLER

EK-4

Çizim 1

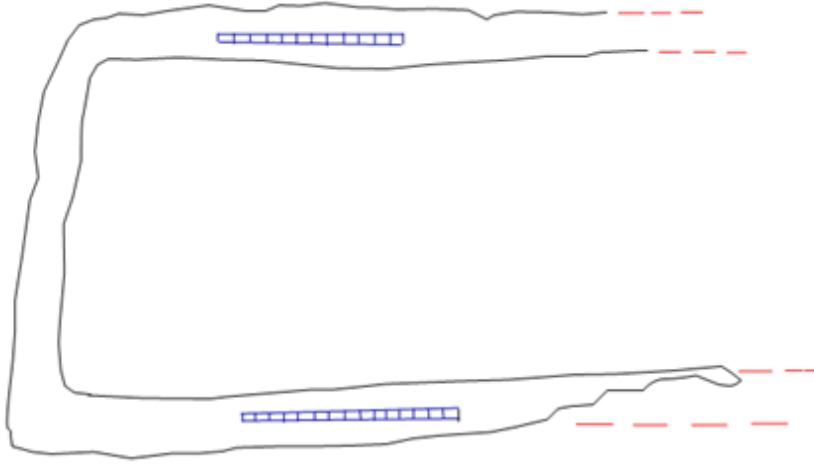
 Kapak Oturtma
Düzlemi

0 50 cm.

Çizim 2

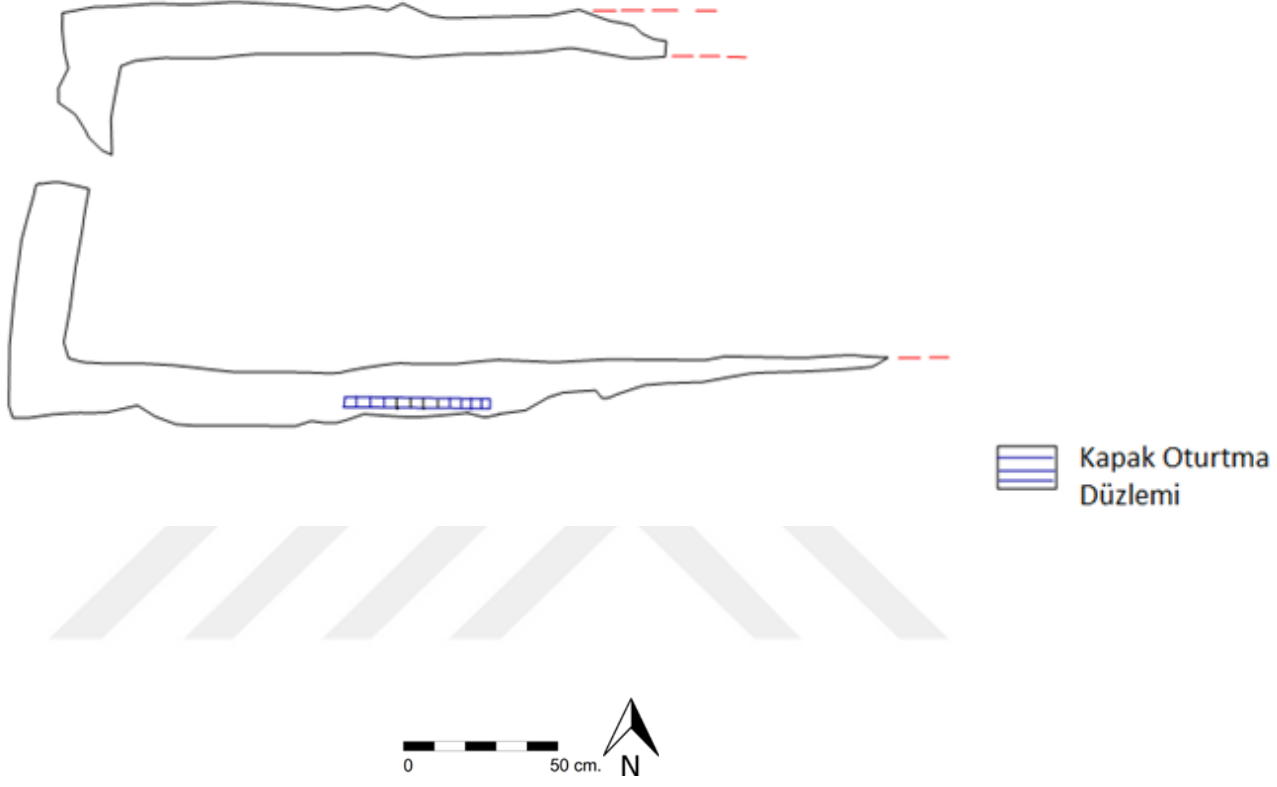

 Kapak Oturtma
Düzlemi

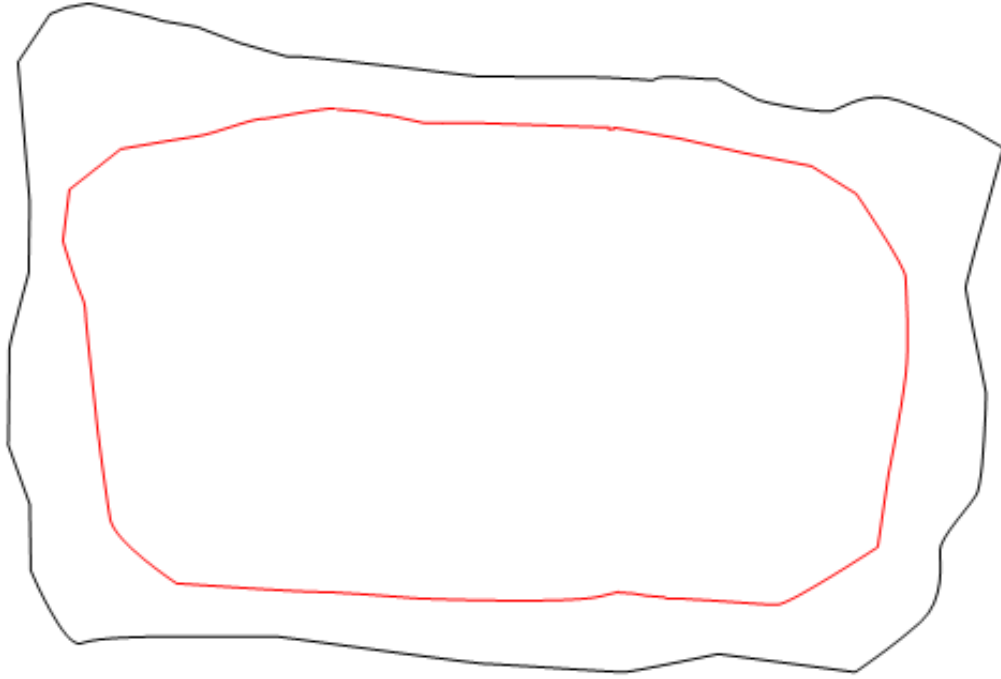
0 50 cm.

Çizim 3

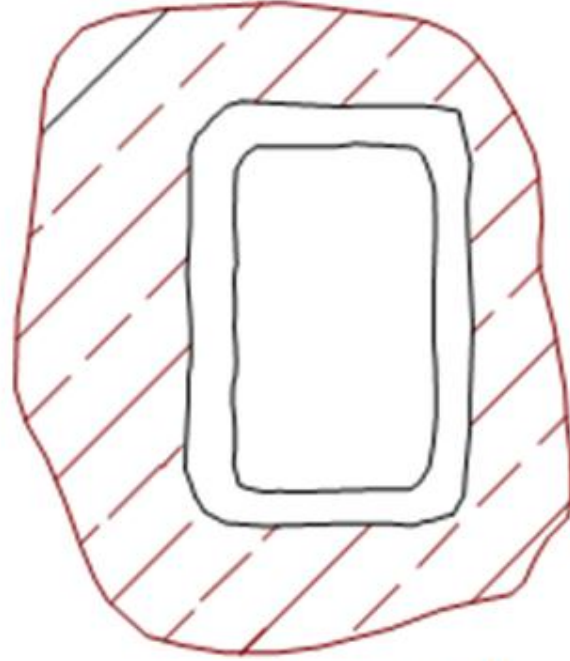
Çizim 4

0 50 cm.

Çizim 5

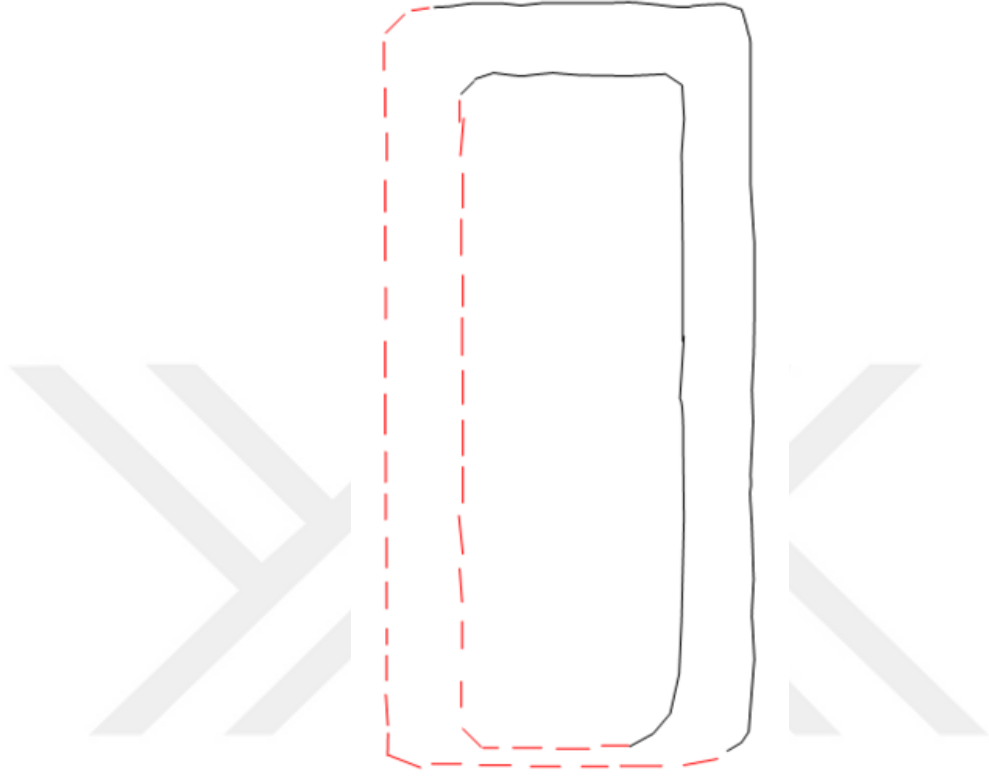

Düzensiz İşlenmiş
Anakaya

0 50 cm.

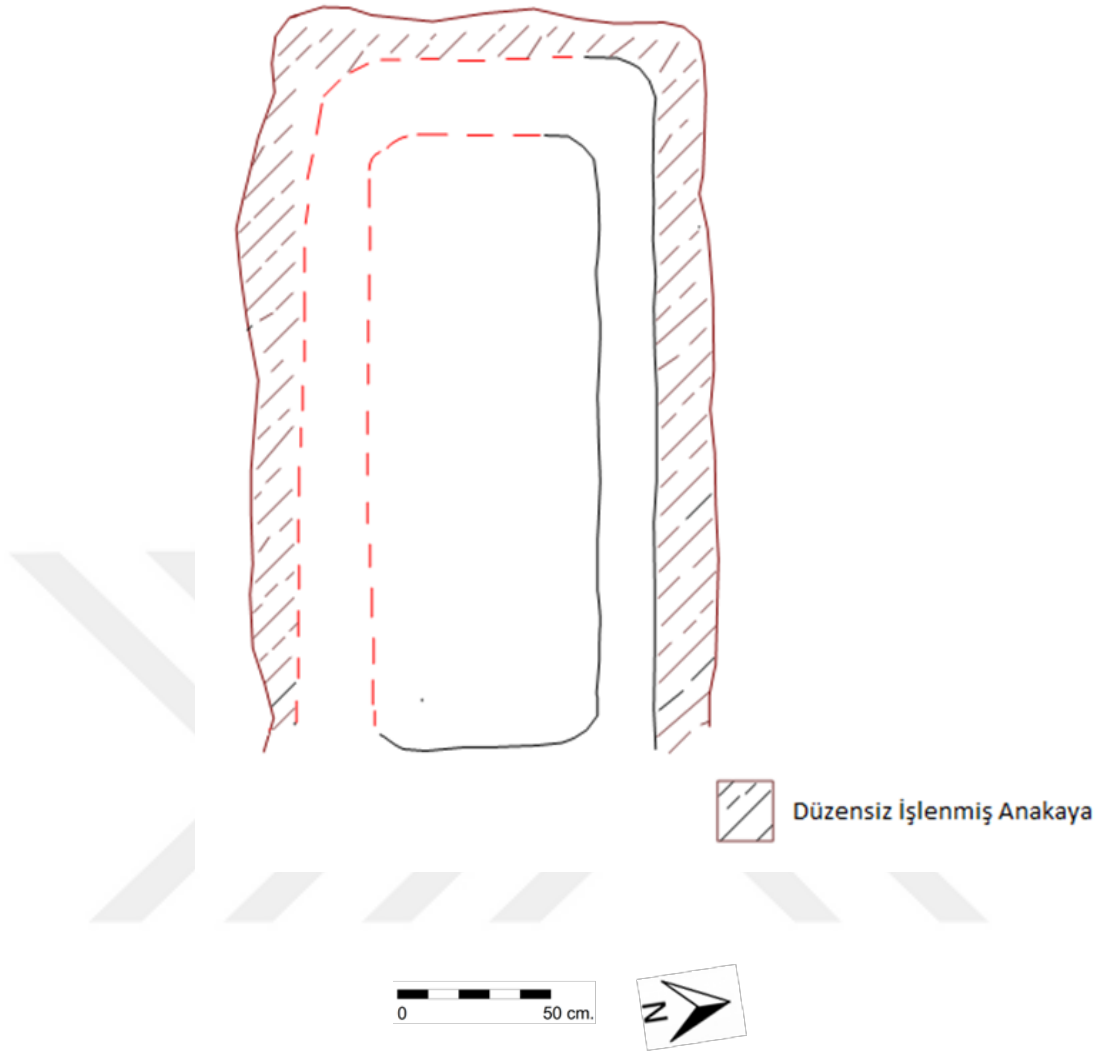

Çizim 6

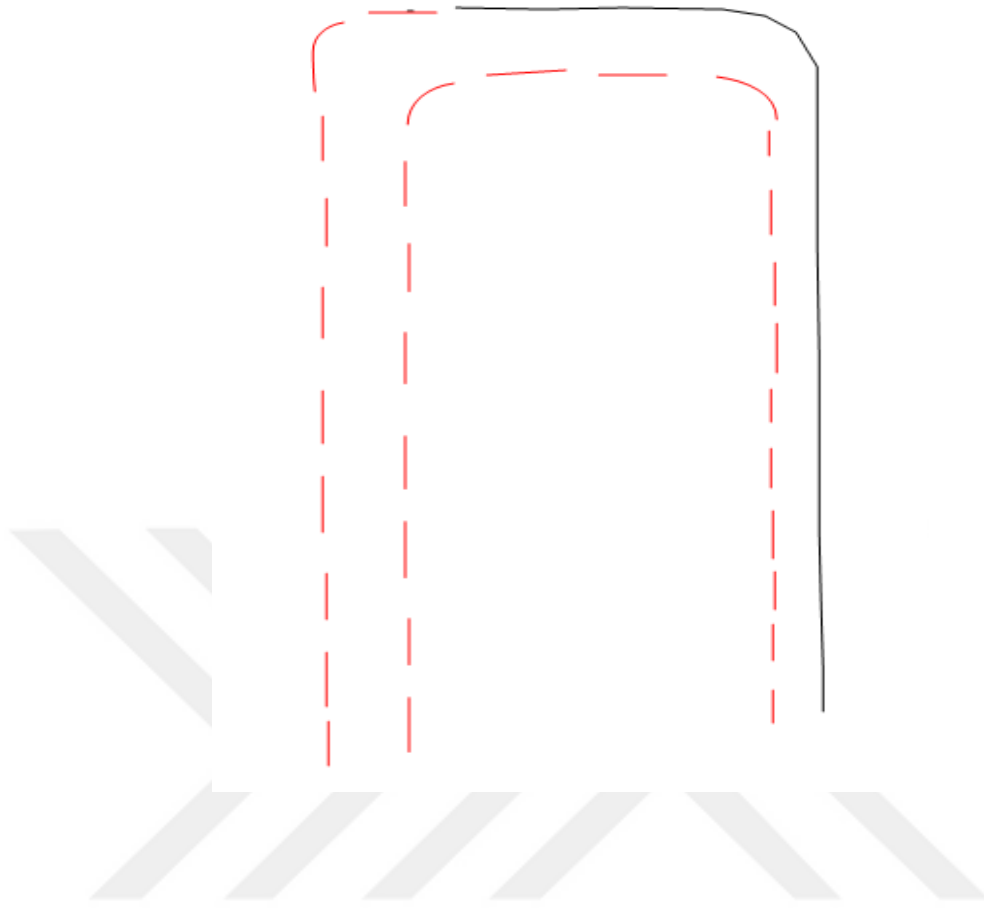

Çizim 7

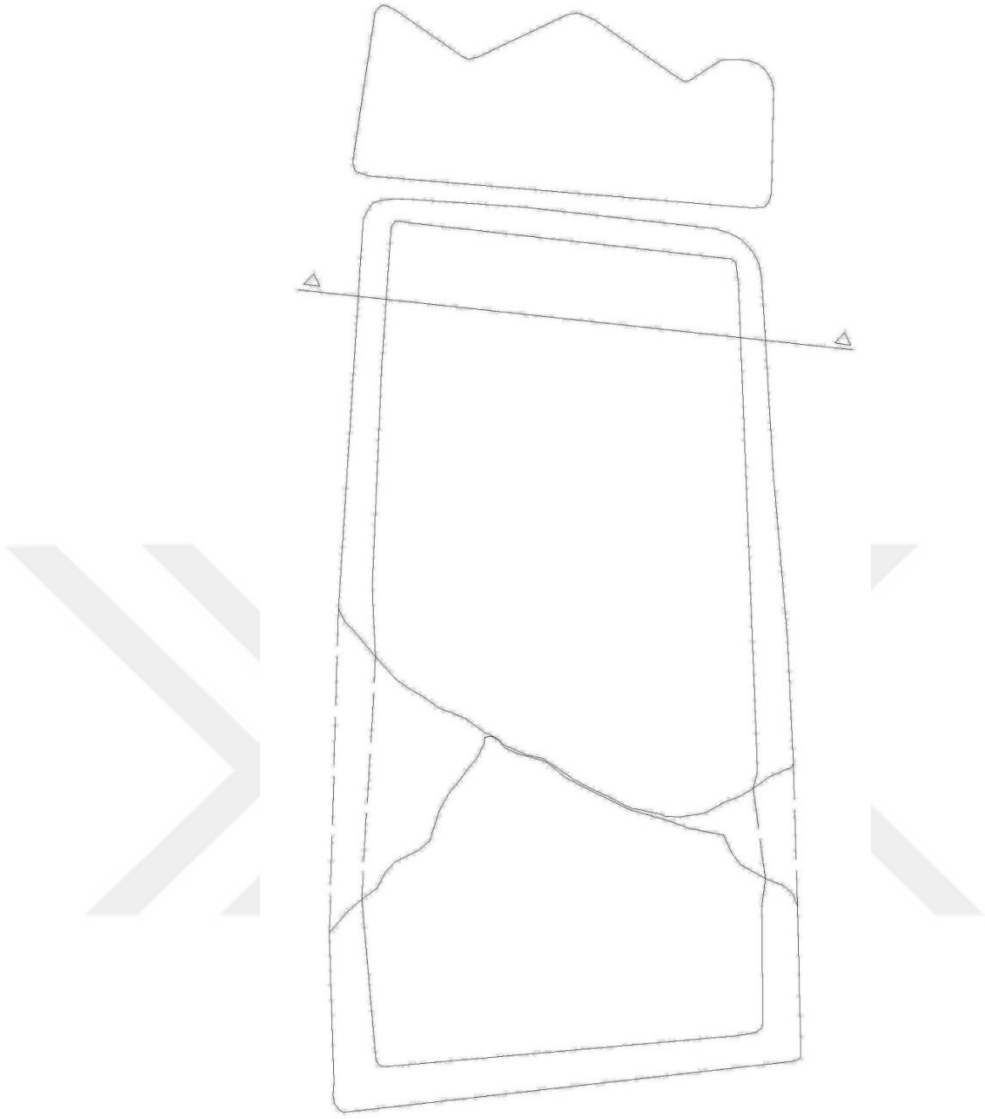
Çizim 8

0 50 cm.

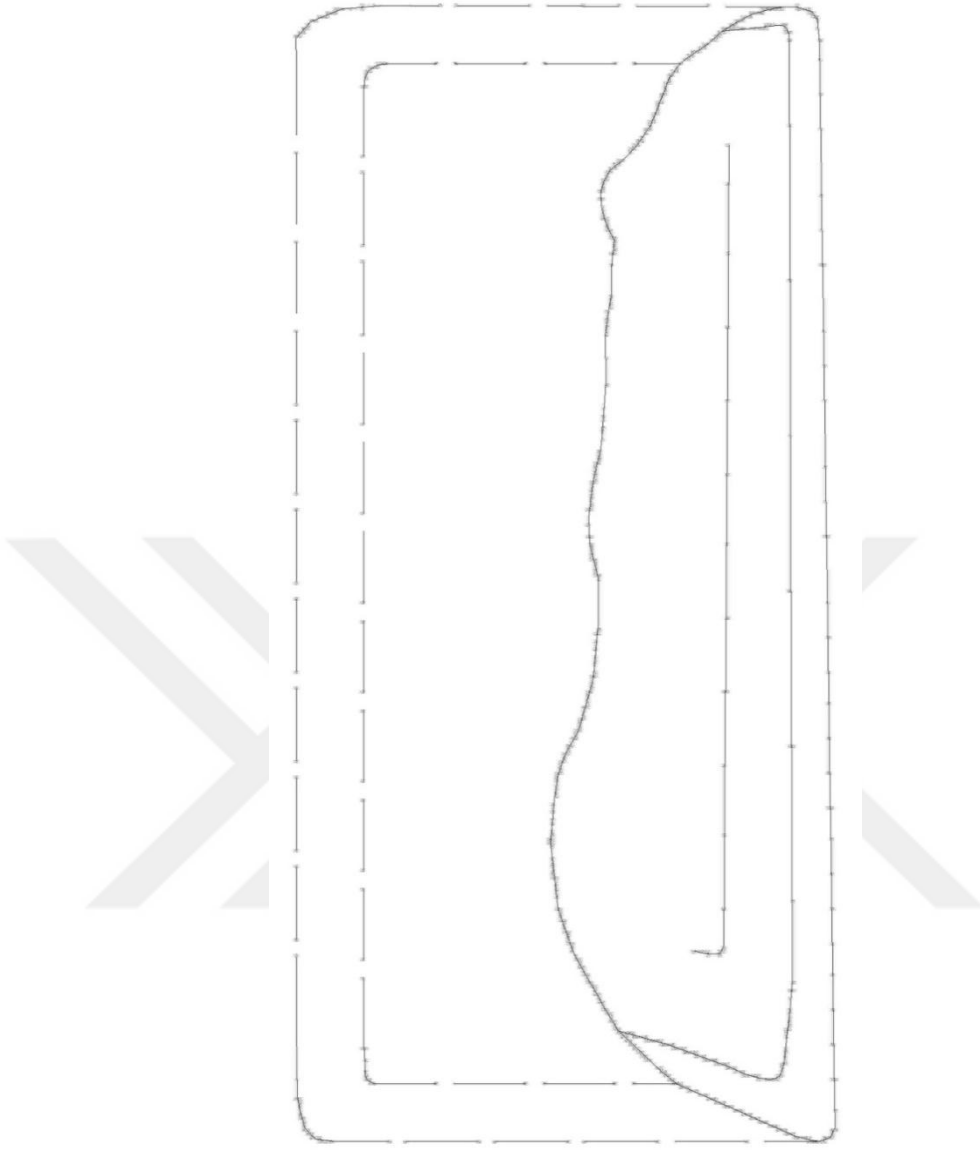

Çizim 9

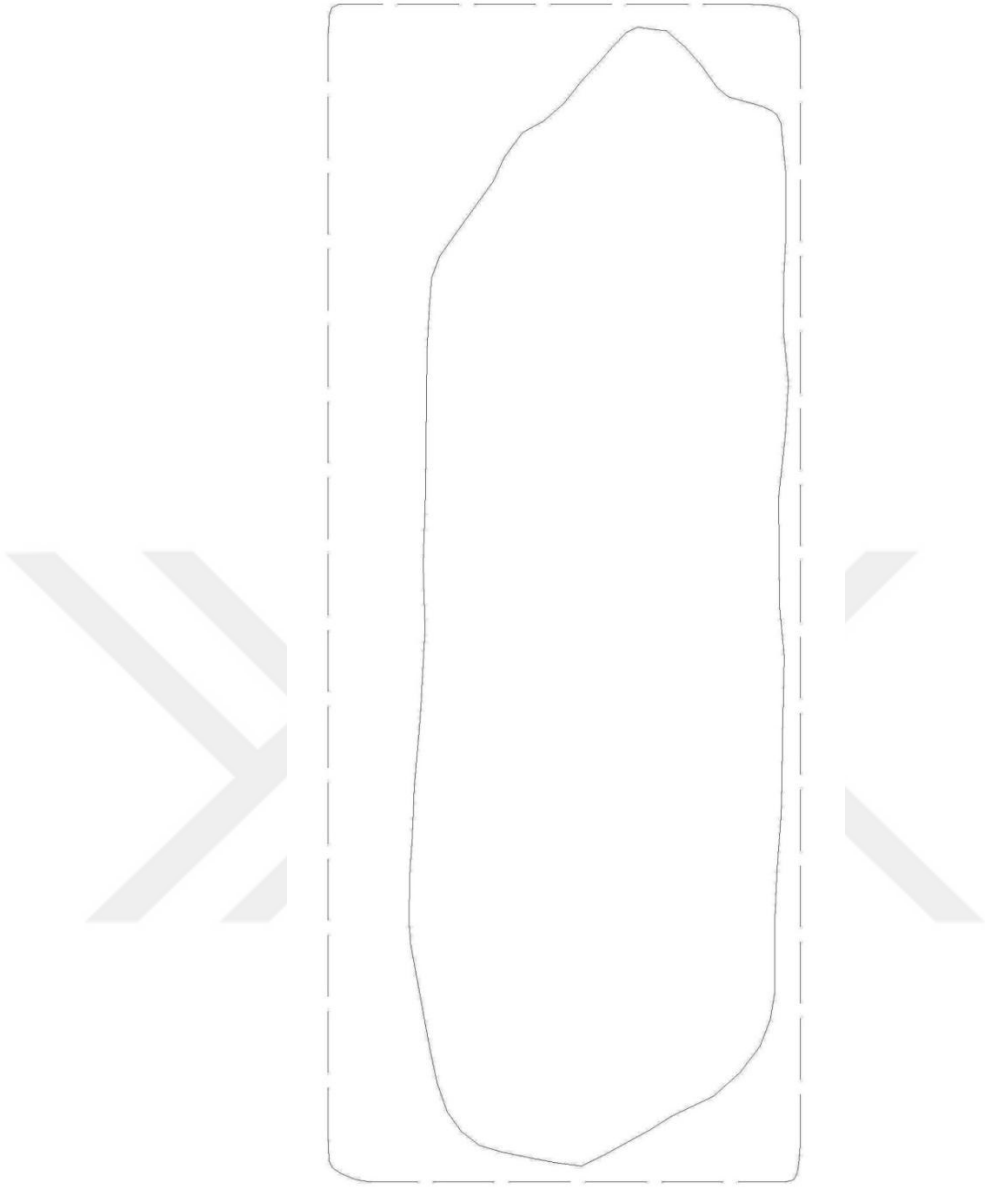

0 50 cm.

Çizim 10

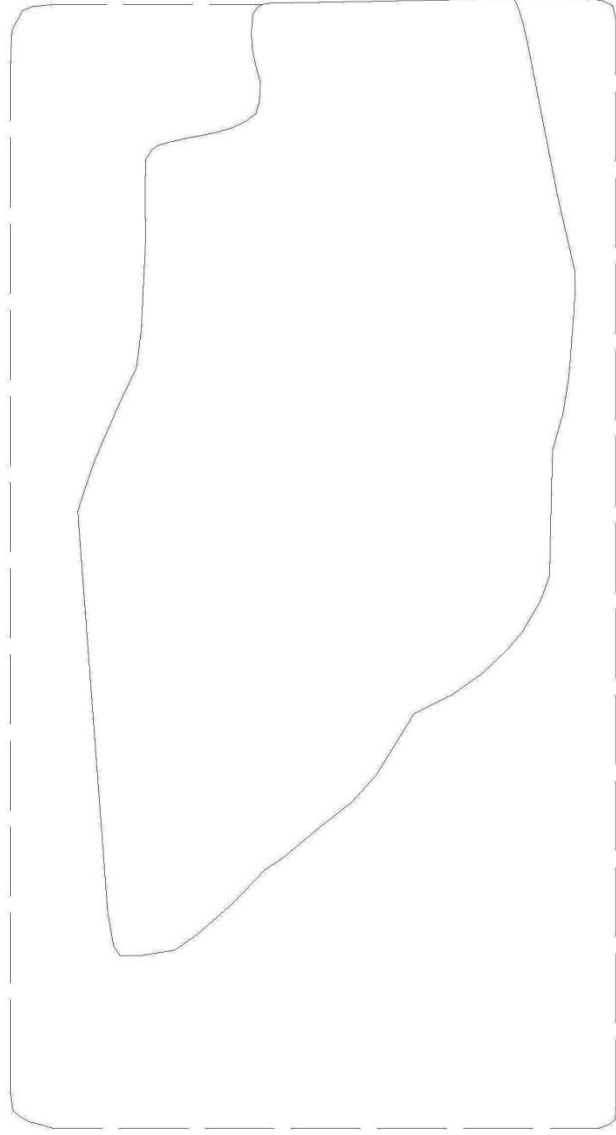

Çizim 11

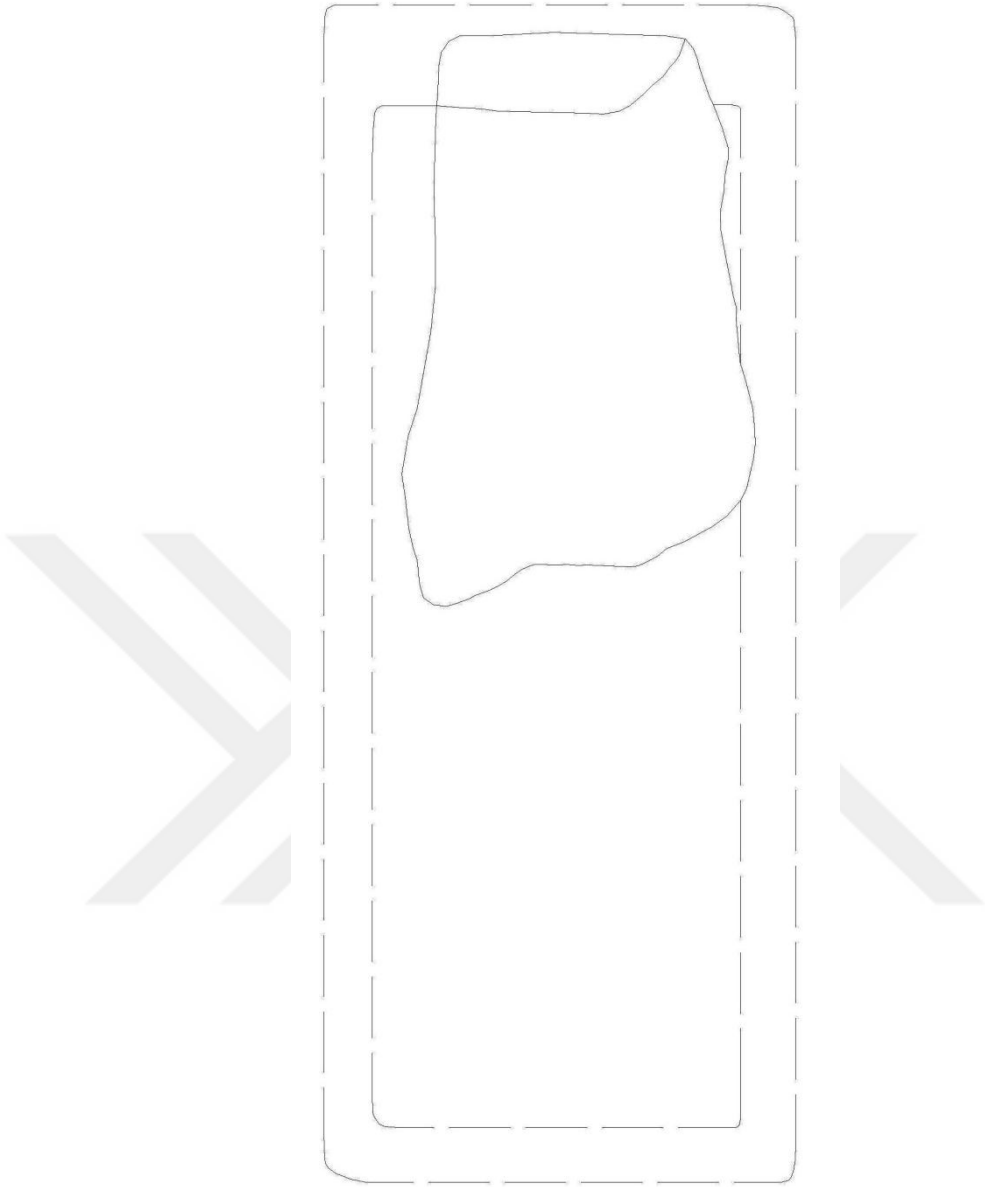
0 50 cm.

Çizim 12

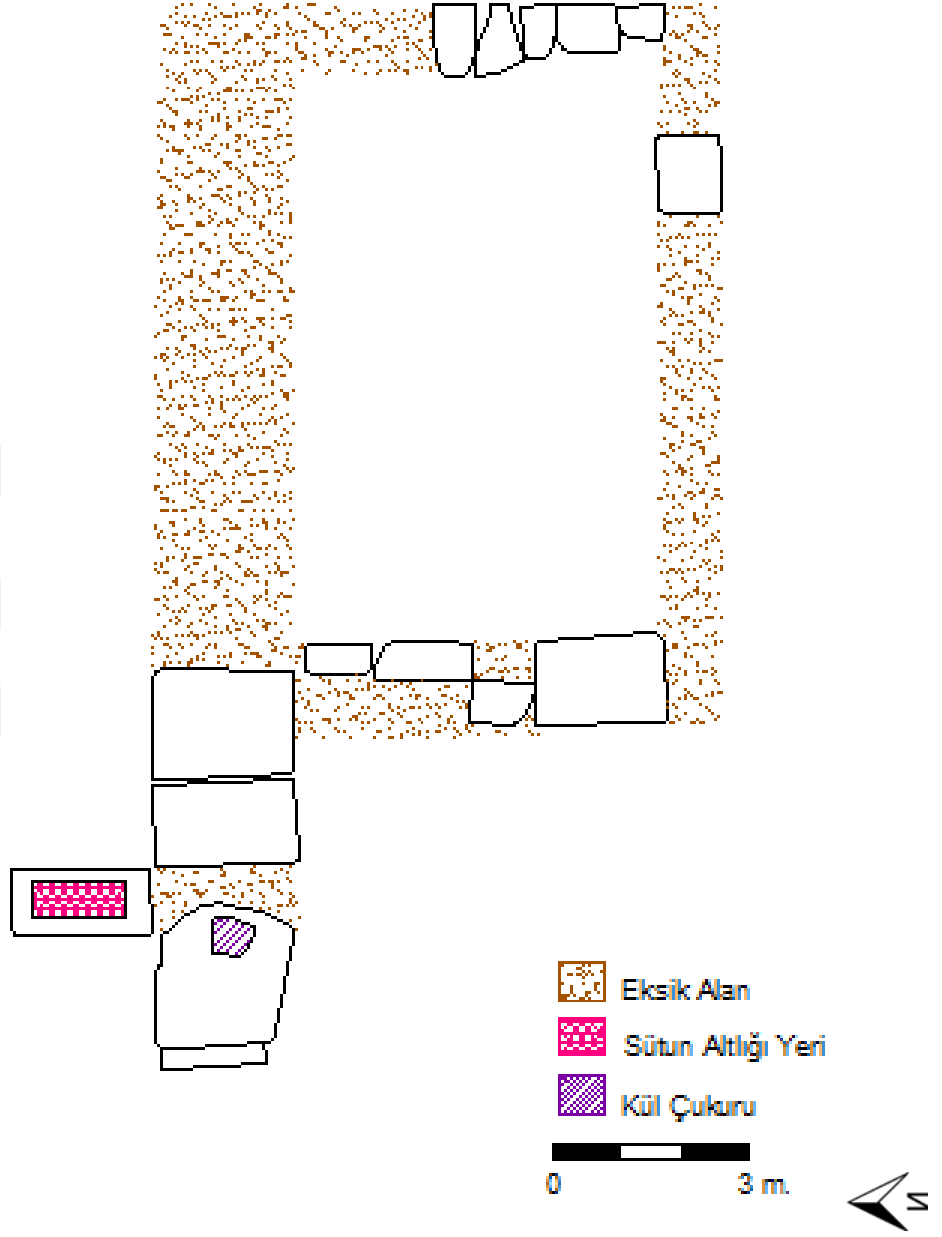
0 50 cm.

Çizim 13

Çizim 14

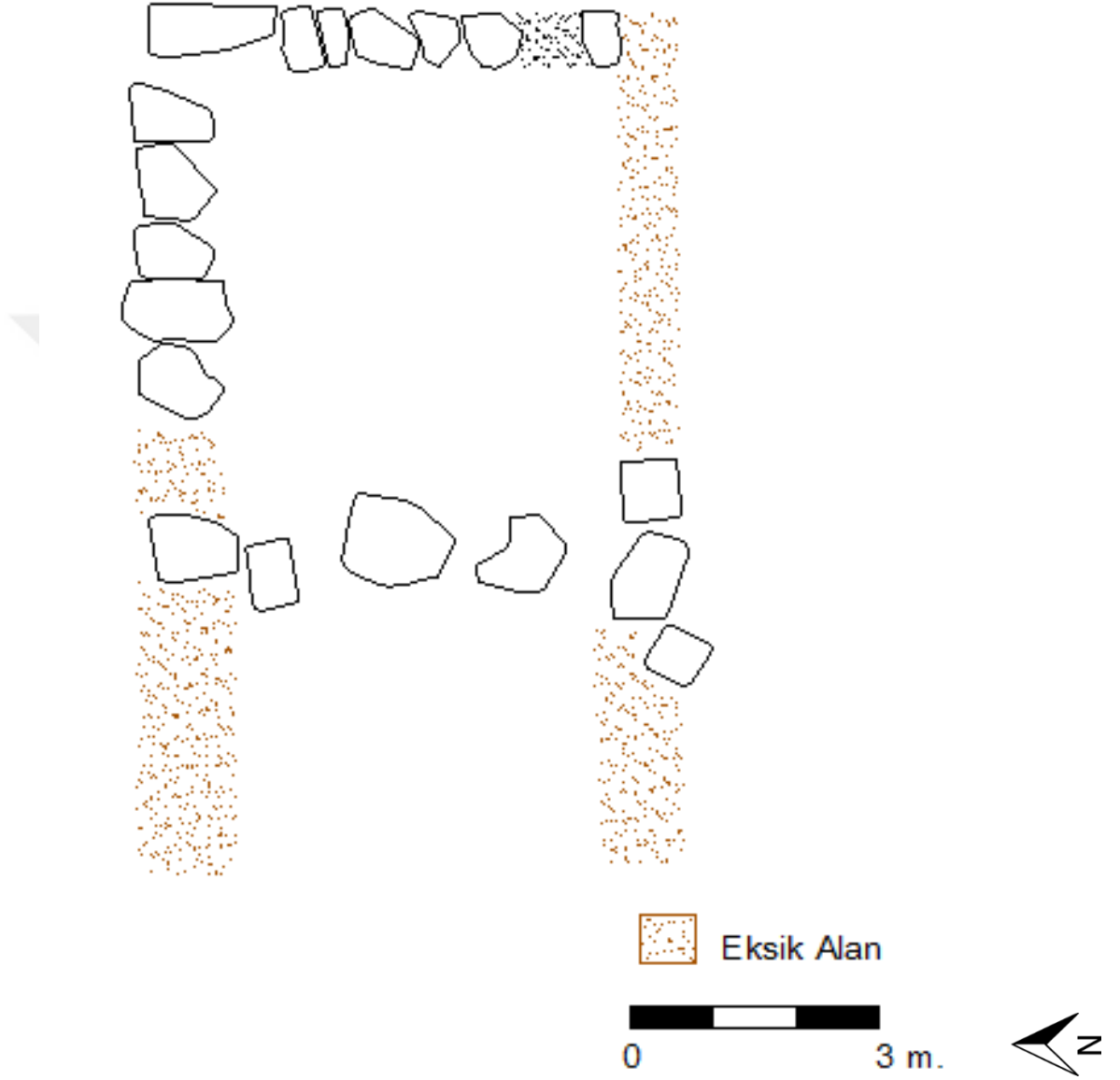
ANT -1

Çizim 15

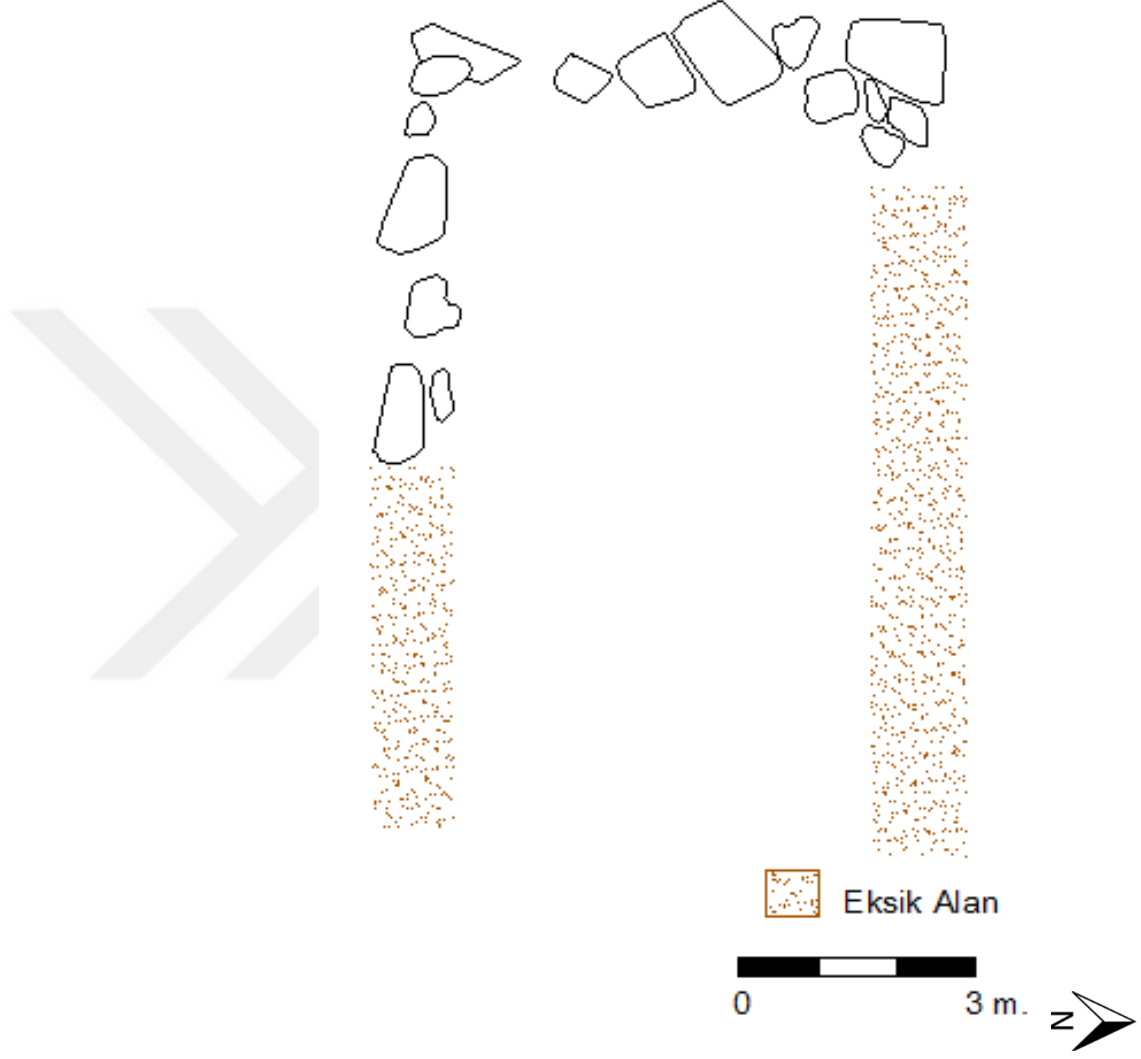

ANT -2

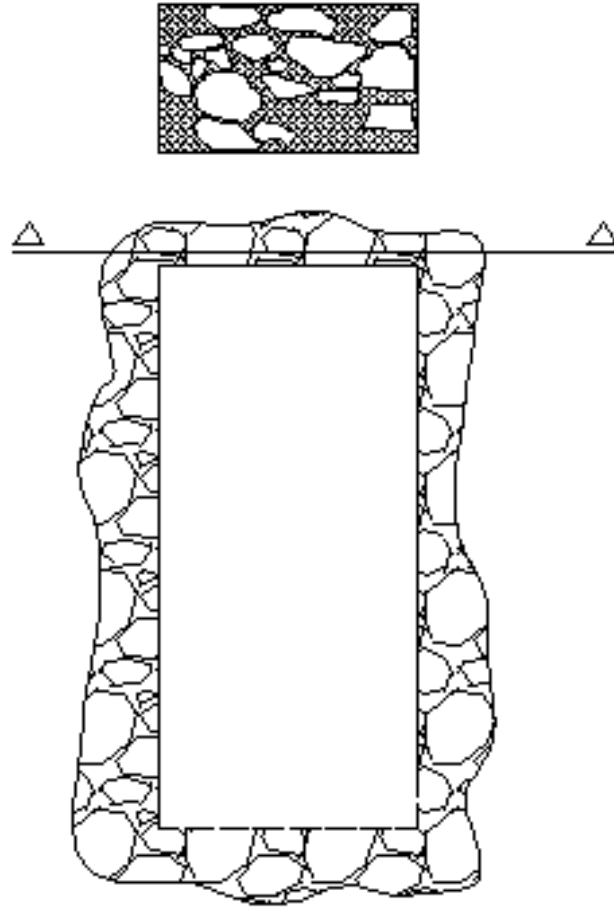

Çizim 16

ANT -3

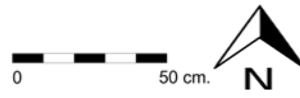

Çizim 17

 Harçlı Moloz Örgü

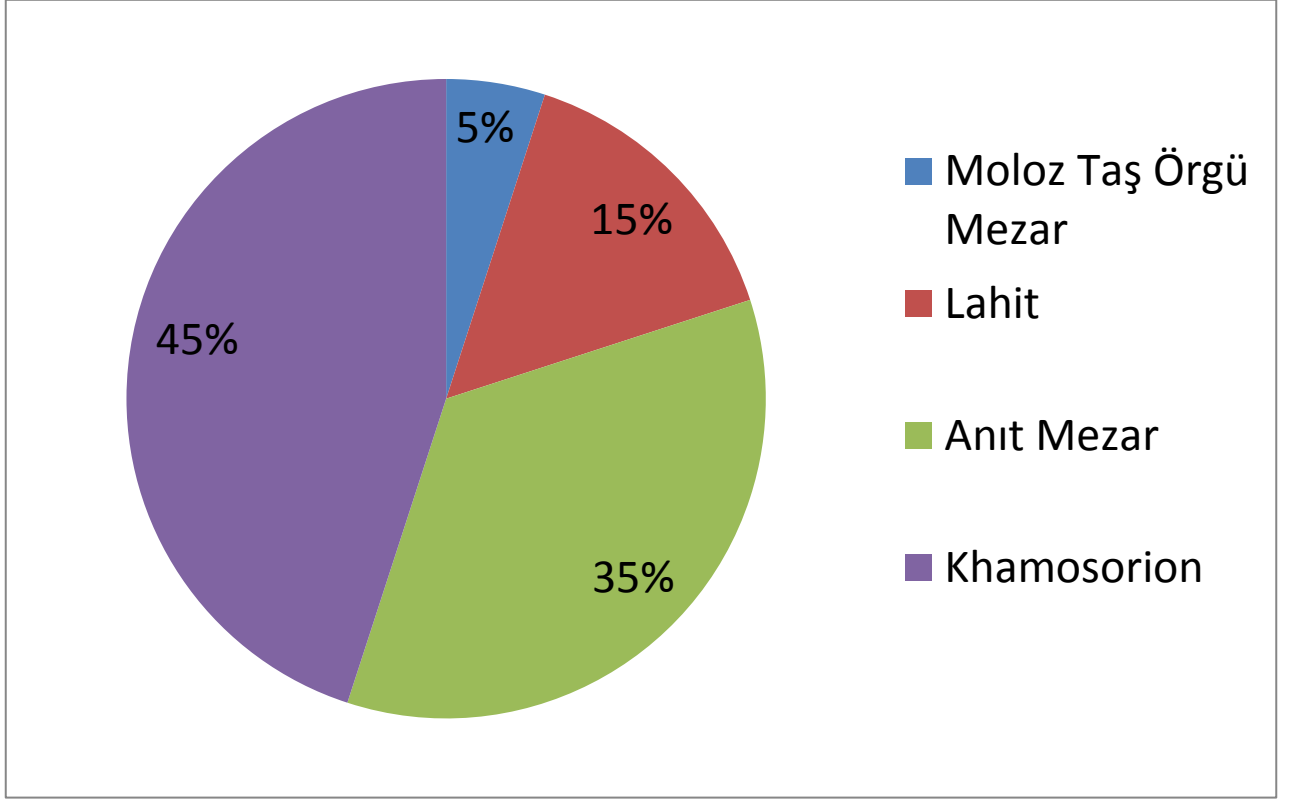
 Harç Dolgu

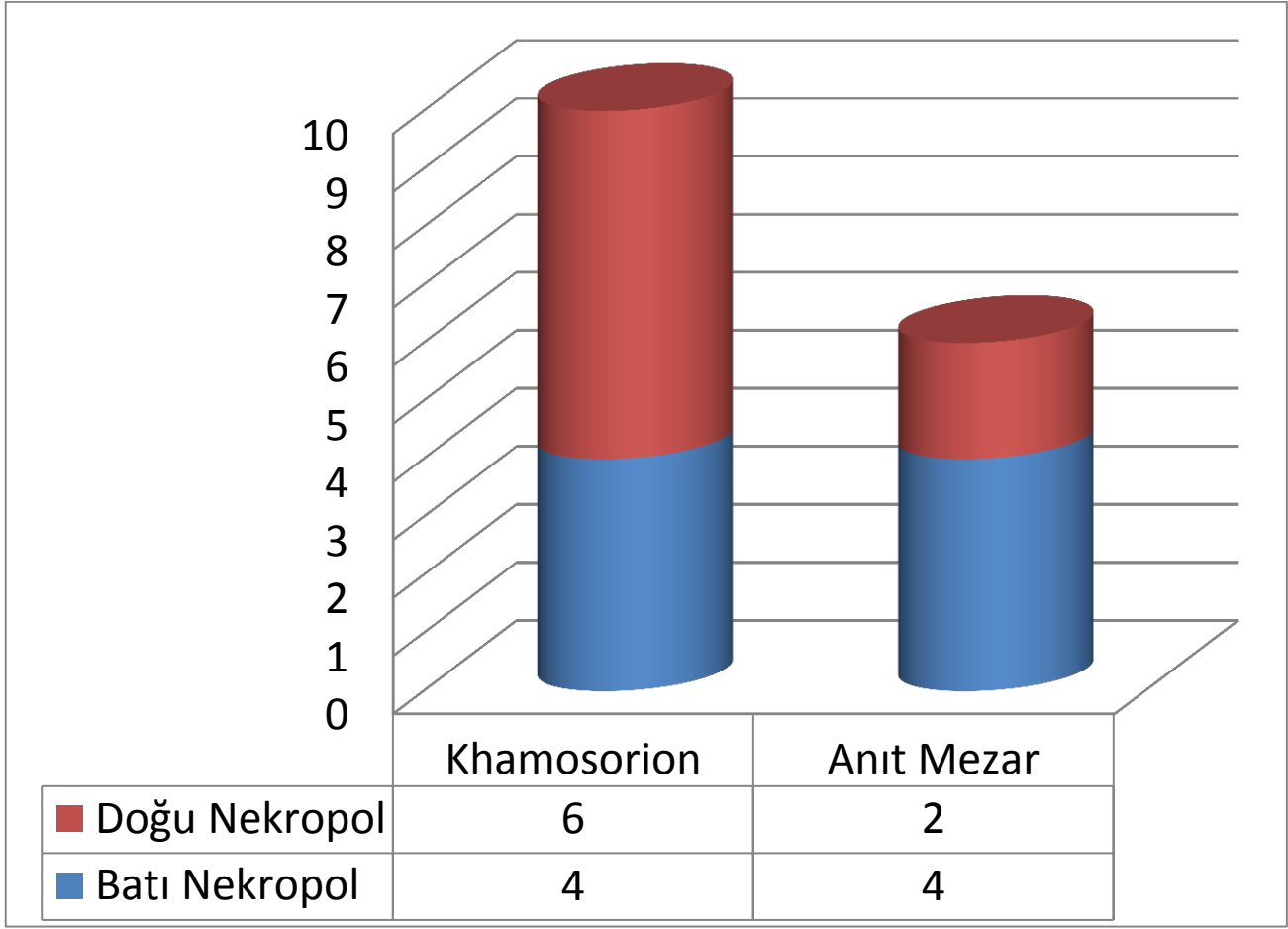
Çizim 18

GRAFİKLER

EK-5

Grafik-1

Grafik-2

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Beste		TOMAY
Doğum Yeri ve Yılı	Antalya		10.05.1990
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		İyi
ve Düzeyi	İtalyanca		Orta
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	2004	2008	Antalya Lisesi
Lisans	2008	2012	Ege Üniversitesi
Yüksek Lisans	2012	2015	Uludağ Üniversitesi
Doktora			
Katıldığı Proje ve Kazılar	<p>2013-2014 BEBKA Dağlık Bursa Kültür Envanteri Projesi –Keles Metin Derleyici</p> <p>2014- Bandırma Müzesi Şirinçavuş Sondaj Kazısı</p> <p>2013- Priene Kazısı</p> <p>2011- Klazomenai Kazısı</p> <p>2010- Antalya Müzesi Doğu Garajı Kurtarma Kazısı</p> <p>2010- Myra- Andriake Kazıları</p> <p>2009 -Tripolis ad Maeandrum Antik Kenti</p>		
Burslar	2011-2012 Bologna Üniversitesi/İtalya (Erasmus Programı)		
İletişim (e-posta):	bestetomay@gmail.com		

Tarih	
İmza	
Adı Soyadı	Beste TOMAY

